અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદીત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઇ શકશે નહીં. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

સી.એ. ૨૦૮૫/૨૦૧૨

[૨૦૧૨] ૩ એસ.સી.આર. ૭૭૫

રવિ યશવંત ભોઈર

વિરુધ્ધ

જિલ્લા કલેક્ટર, રાયગઢ અને અન્ય

(દિવાની અપીલ ક્રમાંક ૨૦૮૫ સન ૨૦૧૨)

માર્ચ ૨, ૨૦૧૨

[ડૉ. બી.એસ. ચૌહાણ અને જગદીશ સિંહ ખેહર, ન્યાયમૂર્તી શ્રી.]

મહારાષ્ટ્ર મ્યુનિસિપલ કાઉન્સિલ્સ, નગર પંચાયતો અને ઔદ્યોગિક ટાઉનશિપ્સ અધિનિયમ, ૧૯૬૫ – ધારા ૫૫બી – ભૂતપૂર્વ અધ્યક્ષ અને તે સમયના કાર્યરત મ્યુનિસિપલ કાઉન્સિલરના દ્વારા અધ્યક્ષ–અપીલકર્તાના દુરાચરણ અંગે ફરિયાદ – આક્ષેપો કે અપીલકર્તાએ ધારા ૮૧(૧) મુજબ આવશ્યક હોય તેમ ત્રણ મહિનાની અવધિ સુધી બેઠક બોલાવી નહોતી અને તેમજ એક

નિશ્ચિત કોન્ટ્રાક્ટરને વધુ દરે કરાર આપી અયોગ્ય આર્થિક લાભ મેળવ્યો હતો – પ્રાથમિક તપાસ હાથ ધર્યા બાદ અપીલકર્તાને કારણદર્શક નોટિસ તામીલ કરવામાં આવી – સક્ષમ સત્તાધિકારીએ અપીલકર્તાને બાકીની કાર્યાવધિ માટે અયોગ્ય ઠરાવ્યો અને ઉપરાંત કાઉન્સિલના સભ્ય તરીકે પણ તેને છ વર્ષ માટે વધુમાં અયોગ્ય ઠરાવ્યો – તેની યોગ્યતા અંગે – ઠરાવ્યું: સક્ષમ સત્તાધિકારીએ કારણદર્શક નોટિસના જવાબમાં અથવા સુનાવણી દરમિયાન અપીલકર્તાએ લીધેલા પ્રતિવાદોનો કોઈ ઉલ્લેખ કર્યો નહોતો – આદેશ માત્ર એટલું જ દર્શાવે છે કે સક્ષમ સત્તાધિકારીએ કેટલીક બાબતો નોંધેલી હતી – ગૃહની સામાન્ય સભાની બેઠક ન બોલાવવી વધુમાં વધુ કાનૂની આવશ્યકતાઓ અંગે અજ્ઞાનતાવશ અનાયાસે થયેલું તકનીકી દુરાચરણ ગણાય – અપીલકર્તાએ કાઉન્સિલના કોઈ અસ્વીકાર્ય ઠરાવ/માંગને ટાળવા માટે જાણપૂર્વક/ઈરાદાપૂર્વક આવું કર્યું હતું એવો કોઈનો પણ કેસ નહોતો – જ્યાં સુધી અન્ય આક્ષેપોનો પ્રશ્ન છે, વધુ દરે ટેન્ડર સ્વીકારવાનો નિર્ણય કાઉન્સિલનો સર્વાનુમતે લેવાયેલ સામૂહિક નિર્ણય હતો અને અપીલકર્તાને તે આક્ષેપોમાં દોષિત ઠરાવી શકાય તેમ નહોતું – વડી અદાલત એ બાબતનું મૂલવવામાં નિષ્ફળ ગઈ કે આ રાજકીય સ્પર્ધાનું પ્રકરણ હતું – ફરિયાદી રાજકીય પ્રતિસ્પર્ધી હોઈ, તેને વિવાદમાં પક્ષકાર તરીકે સાંભળવો યોગ્ય નહોતો – આથી, આ કાનૂની દુર્ભાવનાનો સ્પષ્ટ કેસ હતો અને તેથી પડકારાયેલ આદેશો રદ કરવા યોગ્ય છે – કાઉન્સિલના વિધિવત્ ચૂંટાયેલા સભ્ય/અધ્યક્ષને અધિનિયમ હેઠળ ઉપલબ્ધ રક્ષણાત્મક જોગવાઈઓનું કડક પાલન કર્યા વિના આવી ઢીલી અને બેદરકારીપૂર્ણ રીતથી પદચ્યૂત કરી શકાય નહીં.

ભારતનું બંધારણ, ૧૯૫૦ : કાર્યપાલક આદેશ – નગરપાલિકા પરિષદ – ચૂંટાયેલા પદાધિકારીને પદચ્યુત કરવું – ઠરાવ્યું : કાયદા દ્વારા નિર્ધારિત પ્રક્રિયાનું પાલન કર્યા વિના, રાજ્ય દ્વારા ઉદાસીન અભિગમ અપનાવી અને પરોક્ષ હેતુ સિદ્ધ કરવા માટે ચાલાકીભર્યા ઉપાયોનો આશરો લઈ, બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૧ની જોગવાઈઓનું ઉલ્લંઘન કરીને, ચૂંટાયેલા પદાધિકારીને કોઈ ઔપચારિકતા વિના પદચ્યુત કરવાની મંજૂરી આપી શકાય નહીં – યોગ્ય રીતે ચૂંટાયેલા સભ્યને સાબિત થયેલ દુર્વર્તનના આધારે પદચ્યુત કરવાની કાર્યવાહી સ્વરૂપે અર્ધ–ન્યાયિક કાર્યવાહી છે – તેથી, તે અંગે કોઈ જોગવાઈ ન હોવા છતાં પણ, કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોને સંપૂર્ણ અસર આપવામાં આવવી આવશ્યક છે અને તેમનું કડક પાલન સુનિશ્ચિત કરવું જોઈએ – સેવા ન્યાયશાસ્ત્રમાં, પદચ્યુતિ, સેવાસમાપ્તિ અથવા હોદ્દામાં ઘટાડા માટે સંપૂર્ણ તપાસ જરૂરી છે, અન્યથા તે બંધારણના અનુચ્છેદ ૩૧૧ની જોગવાઈઓનું ઉલ્લંઘન ગણાશે – ચૂંટાયેલા પદાધિકારીનો કેસ સરકારી કર્મચારીઓની તુલનામાં સંપૂર્ણપણે ભિન્ન પરિપ્રેક્ષ્યમાં સમજવાનો છે, કારણ કે ચૂંટાયેલા પદાધિકારીઓને પદચ્યુત કરવા માટે વધુ કડક પ્રક્રિયા અને પુરાવાના વધુ કડક ધોરણની આવશ્યકતા રહે છે.

વહીવટી કાયદો: વહીવટી આદેશ – કારણોની નોંધણી, આવશ્યકતા – નિર્ધારિત કર્યું કે: વહીવટી બાબતોમાં પણ કારણો નોંધવા જોઈએ, કારણ કે સત્તાધિકારીઓ પર કારણસભર અને વક્તવ્યપૂર્ણ આદેશ પસાર કરવાની ફરજ નિર્ભર છે – કારણ મેળવવાનો અધિકાર સશક્ત ન્યાયિક પ્રણાલીનો અનિવાર્ય ભાગ છે; ઓછામાં ઓછા એટલા કારણો હોવા જોઈએ કે જેથી અદાલત સમક્ષ

સત્તાધિકારીએ મનનો ઉપયોગ કર્યો હોવાનું સૂચિત થાય – બીજું તાર્કિક આધાર એ છે કે અસરગ્રસ્ત પક્ષકાર જાણીને સમજી શકે કે નિર્ણય તેના વિરોધમાં કેમ ગયો – કરવામાં આવેલ આદેશ માટે કારણો સ્પષ્ટ રીતે દર્શાવવું કુદરતી ન્યાયની હિતાવહ આવશ્યકતાઓમાંની એક છે.

ન્યાયશાસ્ત્ર: કાનૂની અધિકાર – નિર્ધારિત કરાયું: કાનૂની અધિકાર એ કાયદામાંથી ઊભો થતો હકદારિત્વનો અભિપ્રાય છે – જેને કાનૂની ઈજા થઈ હોય તે વ્યક્તિ માત્ર કૃત્ય અથવા ઉપેક્ષાને જ પડકારી શકે – ફરિયાદીએ સાબિત કરવું પડે કે તેને કાનૂની અધિકારથી વંચિત રાખવામાં આવ્યો છે અથવા તે નકારી દેવામાં આવ્યો છે અને કાયદા દ્વારા સંરક્ષિત કોઈ હિતને નુકસાન થયું છે – જો તેની પાસે ન્યાયપાત્ર દાવાને આધાર આપવા માટે કોઈ કાનૂની આધાર ન હોય, તો તે વિવાદમાં પક્ષકાર તરીકે સાંભળવા પાત્ર બનતો નથી – કલ્પિત અથવા માત્ર ભાવનાત્મક ફરિયાદ વ્યક્તિને દાવો દાખલ કરવા માટે સ્થાનાધિકાર પ્રદાન કરવા માટે પૂરતી ન હોઈ શકે – ઈન્જુરિયા અથવા એવી કાનૂની ફરિયાદ હોવી આવશ્યક છે, જેની મૂળવણી કરી શકાય, માત્ર તર્ક કે યોગ્ય કારણ વગર માત્ર સ્વેચ્છાચાર કે મનસ્વીતા ચલાવવી પ્રકારના કારણો, અર્થાત કારણવિહિન દાવો, પૂરતા નથી – અપકૃત્યો.

કડક ટીકા: રાજ્ય સત્તાધિકારીઓ વિરુદ્ધ કડક ટીકા – રાજ્ય સત્તાધિકારીઓને સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા બે અઠવાડિયાની અવધિમાં મૂળ અભિલેખ રજૂ કરવા કહેવામાં આવ્યું હતું – ન તો સર્વોચ્ચ અદાલત સમક્ષ તે અભિલેખ રજૂ કરવામાં આવ્યો અને ન તો તે જ રજૂ કરવા માટેનો સમયવધારો

માંગતી કોઈ અરજી દાખલ કરવામાં આવી – આવી તથ્યપરિસ્થિતિમાં, રાજ્ય વિરુદ્ધ પ્રતિકૂળ અનુમાન દોરવામાં આવવું યોગ્ય છે।

શબ્દો અને શબ્દસમૂહો : અભિવ્યક્તિઓ 'દુરાચાર', 'કલંકજનક વર્તન', 'કાયદાની દષ્ટિએ દ્વેષભાવ' – નો અર્થછાયો.

અપીલકર્તા ચુરન મ્યુનિસિપલ કાઉન્સિલના સભ્ય તરીકે ચૂંટાયા હતા અને ત્યારબાદ મ્યુનિસિપલ કાઉન્સિલના અધ્યક્ષ તરીકે ચૂંટાયા હતા. મહારાષ્ટ્ર રાજ્ય દ્વારા તેમને કારણ દર્શાવો નોટિસ પાઠવવામાં આવી હતી, જેમાં તેમને જણાવવા કહેવામાં આવ્યું હતું કે મહારાષ્ટ્ર મ્યુનિસિપલ કાઉન્સિલ્સ, નગર પંચાયતો અને ઔદ્યોગિક ટાઉનશિપ્સ અધિનિયમ, ૧૯૬૫ ની કલમ ૫૫બી હેઠળ તેમની વિરુદ્ધ કાર્યવાહી કેમ ન કરવામાં આવે. આરોપપત્રમાં છ આરોપો સમાવાયા હતા. સક્ષમ સત્તાધિકારીએ, એટલે કે મુખ્યમંત્રીએ, અપીલકર્તાને તેમના બાકીના કાર્યકાળ માટે અયોગ્ય ઠેરવ્યા હતા અને વધુમાં તેમને કાઉન્સિલના સભ્ય તરીકે પણ છ વર્ષના ગાળામાં અયોગ્ય જાહેર કર્યા હતા. અપીલકર્તાએ રિટ અરજિ દાખલ કરી હતી, જે નામંજૂર કરવામાં આવી હતી.

હાલની અપીલમાં, અપીલકર્તા તરફથી એવી દલીલ કરવામાં આવી હતી કે માત્ર ત્રણ આક્ષેપો એટલે કે આક્ષેપ ક્રમાંક ૩, ૫ અને ૬ જ અપીલકર્તા વિરુદ્ધ સાબિત ઠરાવવામાં આવ્યા હતા; કે એક આક્ષેપ એવો હતો કે ૧૯૬૫ના અધિનિયમની કલમ ૮૧(૧) હેઠળ જરૂરી મુજબ અપીલકર્તાએ ત્રણ મહિનાના ગાળામાં બેઠક બોલાવી નહોતી, જેના માટે અપીલકર્તાએ સ્વીકાર્ય મૂલ્ય ધરાવતું સ્પષ્ટીકરણ રજૂ કર્યું હતું; કે

નગરપાલિકા પરિષદના સંબંધિત અધિકારીએ અપીલકર્તાને જાણ કરી નહોતી, તેમજ સભ્યોએ પણ ૧૯૬૫ના અધિનિયમની કલમ ૮૧(૧) મુજબ આવી બેઠક યોજવા માટે જણાવ્યું નહોતું, તેથી તે માત્ર અજાણતાં થયેલ કૃત્ય હતું અને ઈરાદાપૂર્વકનું હોઈ શકતું નહોતું, તેથી કોઈ દુરાચરણ આચરવાનો પ્રશ્ન ઊભો થઈ શકતો નહોતો।

અપીલ મંજૂર કરતાં, અદાલતે

ઠરાવ્યું: ૧.૧. માત્ર નિર્ણયમાં થયેલી ભૂલના પરિણામે બેદરકારીપૂર્ણ કૃત્ય કરવું દુર્વર્તન ગણાતું નથી. તેમ છતાં, અપવાદરૂપ પરિસ્થિતિઓમાં, જરૂરી કાળજી અને નિષ્ઠા સાથે કામ ન કરવું દુર્વર્તન બની શકે છે. સંસ્થાની પ્રતિષ્ઠાને હાનિકારક હોય તેવી કાર્યવાહી પણ દુર્વર્તન ગણાઈ શકે છે. સત્તાની મર્યાદા બહાર કાર્ય કરવું પણ દુર્વર્તન બની શકે છે. જ્યારે પદાધિકારી પાસેથી કાર્યના સંચાલનમાં પરિપૂર્ણ પ્રામાણિકતા અને ઈમાનદારી સાથે વર્તવાની અપેક્ષા રાખવામાં આવે છે, ત્યારે નાણાં વગેરેની કોઈપણ પ્રકારની ગેરવહીવટ, ભલે તે કામચલાઉ જ હોય, ગંભીર દુર્વર્તન બને છે અને કડક દંડને આહ્વાન કરે છે. [ફકરો ૯] [૮૦૩–એચ; ૮૦૪–એ–બી]

પંજાબ રાજ્ય તથા અન્ય વિરુદ્ધ રામ સિંહ પૂર્વ કોન્સ્ટેબલ **એ.આઈ.આર. ૧૯૯૨ એસ.સી. ૨૧૮૮: ૧૯૯૨ (૩) એસ.સી.આર. ૬૩૪**; *શિસ્તપ્રાધિકારી–સહ–પ્રાદેશિક વ્યવસ્થાપક તથા અન્ય વિરુદ્ધ નિકુંજ બિહારી પટનાયક* **(૧૯૯૬) ૯ એસ.સી.સી. ૬૯: ૧૯૯૬ (૧) સપ્લ. એસ.સી.આર. ૩૧૪**; *તમિલનાડુ સરકાર*

વિરુદ્ધ કે.એન. રામમૂર્તિ એ.આઈ.આર. ૧૯૯૭ એસ.સી. **૩૫૭૧: ૧૯૯૭ (૭) એસ.સી.સી. ૧૦૧;** *ઈન્સ્પેક્ટર પ્રેમ ચંદ વિરુદ્ધ દિલ્હી એન.સી.ટી. સરકાર તથા અન્ય* **(૨૦૦૭) ૪ એસ.સી.સી. ૫૬૬: ૨૦૦૭ (૪) એસ.સી.આર. ૯૬૮;** *સ્ટેટ બેંક ઓફ ઈન્ડિયા તથા અન્ય વિરુદ્ધ એસ.એન. ગોયલ એ.આઈ.આર.* ***૨૦૦૮ એસ.સી. ૨૫૯૪: ૨૦૦૮ (૭) એસ.સી.આર. ૬૩૧;*** *આંધ્ર પ્રદેશ સરકાર વિરુદ્ધ પી. પોસેટ્ટી* **(૨૦૦૦) ૨ એસ.સી.સી. ૨૨૦;** *એમ.એમ. મલ્હોત્રા વિરુદ્ધ ભારત સંઘ તથા અન્ય એ.આઈ.આર.* **૨૦૦૬ એસ.સી. ૮૦: ૨૦૦૫ (૩) સપ્લ. એસ.સી.આર. ૧૦૨૬;** *બલદેવ સિંહ ગાંધી વિરુદ્ધ પંજાબ રાજ્ય તથા અન્ય* **એ.આઈ.આર. ૨૦૦૨ એસ.સી. ૧૧૨૪: ૨૦૦૨ (૧) એસ.સી.આર. ૧૦૨** – આધાર રાખવામાં આવ્યો.

બ્લેક્સ લો ડિક્શનરી, સિક્સ્થ એડિશન પી. રામનાથ અય્યરનું લો લેક્સિકોન, રીપ્રિન્ટ એડિશન ૧૯૮૭ – નો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો.

૧.૨. હોદ્દેદારમાં વ્યક્તિગત ગુણોના અભાવ અથવા કમી અંગેના નિષ્કર્ષો, સંબંધિત વ્યક્તિને દંડ માટે જવાબદાર ઠેરવતું દુર્વર્તન ગણાતા નથી. આ ઉપરાંત, એ પણ સ્થિર કાનૂની સિદ્ધાંત છે કે દુર્વર્તનનું માપન અનિવાર્ય રીતે દુર્વર્તનના સ્વભાવના આધારે થવું જોઈએ અને અદાલતે એ તપાસવું જોઈએ કે દુર્વર્તન જાહેર હિતને હાનિકારક રહ્યું છે કે કેમ. 'દુર્વર્તન' શબ્દપ્રયોગનો અર્થ, આચરણ માટેના કોઈ સ્થાપિત અને નિશ્ચિત નિયમનો ભંગ, પ્રતિબંધિત કૃત્ય, ગેરકાયદેસર વર્તન, તથા ઈરાદાપૂર્વકના સ્વભાવવાળું વર્તન તરીકે સમજવાનો છે. તે શિસ્ત અને યોગ્યતાના ભંગ તથા દુર્વ્યવસ્થાપનના સમાનાર્થી રૂપે પણ વપરાઈ શકે છે. કોઈ

વિશિષ્ટ પ્રકરણમાં બેદરકારી અથવા ગાફલત પણ દુર્વર્તન બની શકે છે; ઉદાહરણ તરીકે, જ્યારે કોઈ ચોકીદાર પોતાની ફરજ છોડીને સિનેમા જોવા જાય, ત્યારે સંસ્થાને ચોરી કે નુકસાન ન થયું હોય તો પણ ફરજનું સ્થાન છોડવું પોતે જ દુર્વર્તન ગણાય છે. શિસ્તબદ્ધ દળોના કેસમાં તે વધુ ગંભીર હોઈ શકે છે. વધુમાં, 'દુર્વર્તન' શબ્દપ્રયોગનું અર્થઘટન અને સમજણ, જે વિષયવસ્તુ અને સંદર્ભમાં તે શબ્દ આવ્યો હોય તેના સંદર્ભે, તેમજ જે વિધિનું અર્થઘટન કરવામાં આવી રહ્યું છે તેના વ્યાપ અને હેતુને ધ્યાનમાં રાખીને કરવી જોઈએ. દુર્વર્તનનું માપન તેના સ્વભાવના આધારે થવું જોઈએ અને દુર્વર્તનના પરિણામોને ધ્યાનમાં રાખીને એ જોવું જોઈએ કે તે જાહેર હિતને હાનિકારક થયું છે કે કેમ. [ફકરા ૧૨–૧૪] [૮૦૫–એ–જી]

યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા અને અન્ય વિરુધ્ધ જે. અહમદ એ.આઈ.આર. ૧૯૭૯ એસ.સી. ૧૦૨૨: ૧૯૭૯ (૩) એસ.સી.આર. ૫૦૪; જનરલ મેનેજર, અપીલીય સત્તા, બેંક ઓફ ઈન્ડિયા અને અન્ય વિરુધ્ધ મહંમદ નિઝામુદ્દીન એ.આઈ.આર. ૨૦૦૬ એસ.સી. ૩૨૯૦: ૨૦૦૬ (૭) એસ.સી.સી. ૪૧૦ – આધાર રાખવામાં આવ્યો.

૨. અપમાનજનક વર્તન :

'કલંકજનક વર્તન' અભિવ્યક્તિની વ્યાખ્યા અધિનિયમમાં કરવામાં આવી નથી. તેથી, તેનું અર્થઘટન આપેલ શબ્દકોશીય અર્થ અનુસાર કરવું પડે. 'કલંક' શબ્દ સન્માન, આદર અથવા પ્રતિષ્ઠાનો ક્ષય, શરમ, અથવા અપ્રસન્નતા કે અપકીર્તિ લાવવાનું સૂચવે છે. 'કલંકજનક'નો અર્થ નૈતિક સંવેદનાઓને આઘાત પહોંચાડનાર

અને પ્રતિષ્ઠાને હાનિકારક, અથવા એવું વર્તન કે ચરિત્ર, જે કલંક અથવા શરમને પાત્ર હોય અથવા તેને જન્મ આપે, એવો થાય છે. 'કલંકજનક વર્તન'નું પરીક્ષણ તે સંદર્ભમાંથી પણ કરવાનું રહે છે જેમાં આ શબ્દપ્રયોગ અધિનિયમ હેઠળ ઉપયોગમાં લેવામાં આવ્યો છે. કલંકજનક વર્તનનો કાર્યાલયના પદાધિકારીના સત્તાવાર પદ સાથે આવશ્યકપણે સંબંધ હોવો જ જરૂરી નથી. તેથી, તે તેની સત્તાવાર ફરજના નિર્વહના પરિઘની બહાર પણ હોઈ શકે છે. [પરિચ્છેદ ૧૫] [૮૦૫–એચ; ૮૦૬–એ–બી]

૩. ચૂંટાયેલ પદાધિકારીને દૂર કરવું :

૩.૧. બંધારણમાં ૧૯૯૨ ના ૭૪મા સુધારા અધિનિયમ દ્વારા ૧.૬.૧૯૯૩ થી સુધારો કરીને નગરપાલિકાઓને બંધારણીય દરજ્જો આપવામાં આવ્યો છે. બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૪૩બી હેઠળ નગરપાલિકાઓને વિવિધ સત્તાઓ પણ સોંપવામાં આવી છે. બંધારણમાં ભાગ ૯ અને ૯–એ ઉમેરવાથી સ્થાનિક સ્વરાજ્ય સરકારને, શાસકીય નિયંત્રણથી મુક્ત એવી મૂળભૂત લોકશાહી એકમ તરીકે, સંપૂર્ણ સ્વાયત્તતા પ્રદાન થાય છે. તેથી, બંધારણીય સંસ્થાને નષ્ટ કરવાની અસર ધરાવતી કોઈપણ સત્તાનો ઉપયોગ, આઘાતજનક હોવા ઉપરાંત, આ દેશની લોકશાહી વ્યવસ્થા માટે જોખમકારક છે. તેથી, કાયદા દ્વારા નિર્ધારિત પ્રક્રિયાનું પાલન કર્યા વિના, રાજ્ય દ્વારા ઉદાસીન દૃષ્ટિકોણ અપનાવી અને ગુપ્ત હેતુ સિદ્ધ કરવા માટે કૌશલ્યપૂર્વક હેરફેરનો આશરો લઈ, બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૧ ની જોગવાઈઓનો ભંગ કરીને, ચૂંટાયેલા પદાધિકારીને વિધિવત પ્રક્રિયા વિના પદ પરથી દૂર કરવાની મંજૂરી આપી શકાય નહીં. અદાલત કાયદાની સંરક્ષક હોવાને કારણે, સંસ્થાને

નિષ્ફળ બનાવવાના કોઈપણ પ્રયત્નને સહન કરી શકતી નથી. દેશની લોકશાહી વ્યવસ્થાને, બંધારણની સર્વોચ્ચતા, કાયદાનું શાસન, સત્તાઓના વિભાજનનો સિદ્ધાંત, તેમજ બંધારણના અનુચ્છેદ ૩૨, ૨૨૬ અને ૨૨૭ હેઠળની ન્યાયિક પુનર્વિલોકનની સત્તા વગેરે જેવી અન્ય વિશેષતાઓની માફક, બંધારણના મૂળભૂત લક્ષણ તરીકે હંમેશા માન્યતા અપાઈ છે. બંધારણના કોઈપણ મૂળભૂત લક્ષણનો નાશ, કોઈપણ પ્રકારના સુધારા દ્વારા પણ, સ્વીકાર્ય નથી; અને તેથી, કોઈ કારણ વિના કાર્યપાલિકા પોતાના મનસ્વી વલણ મુજબ તેને ક્ષીણ કરી શકે, એવી કલ્પના પણ અશક્ય છે. બંધારણ, કાર્યપાલિકા દ્વારા પોતાની કાનૂની સત્તાઓના ઉપયોગમાં કરવામાં આવેલા કાર્યને સંપૂર્ણ વિશ્વાસ અને માન્યતા આપે છે, પરંતુ રાષ્ટ્રસેવા કરવી અને લોકશાહી રાજ્યને વધુ મજબૂત બનાવવા માટે નાગરિકોને જાગૃત કરવી તેમની પ્રાથમિક જવાબદારી છે. સાર્વજનિક વહીવટ, કાયદાના શાસન અને બંધારણીય આદેશોના અસરકારક અમલીકરણ માટે જવાબદાર છે, જે સારા વહીવટી નિર્ણયોનું નિર્ધારણ કરવા માટે નક્કી કરાયેલા નિષ્પક્ષ ધોરણને ન્યાયસંગત રીતે કાર્યાન્વિત કરે છે. તેમ છતાં, જ્યાં જ્યાં કાર્યપાલિકા નિષ્ફળ જાય છે, ત્યાં અદાલતો આગળ આવી તેમની દ્વારા પસાર કરાયેલા આદેશને દઢતાપૂર્વક રદ કરે છે અને મનમાની તથા અયુક્તિસંગતતા દૂર કરે છે, કારણ કે રાજ્ય પોતાની ગેરકાયદેસર કાર્યવાહીથી, તેના ઉપર મૂકાયેલ સંપૂર્ણ વિશ્વાસ અને માન્યતા ગુમાવવાનો જવાબદાર બને છે. [પરિચ્છેદો ૧૬–૧૮] [૮૦૬–સી–એચ; ૮૦૭–એ–ઈ]

કેશવાનંદ ભારતી શ્રીપાદગલવારુ તથા અન્ય વિરુધ્ધ કેરળ રાજ્ય તથા અન્ય. એ.આઈ.આર. ૧૯૭૩ એસ.સી. ૧૪૬૧: ૧૯૭૩ (૦) સપ્લ. એસ.સી.આર. ૧; મિનર્વા મિલ્સ લિ. તથા અન્ય વિરુધ્ધ ભારત સંઘ તથા અન્ય. એ.આઈ.આર. ૧૯૮૦ એસ.સી. ૧૭૮૯: ૧૯૮૧ (૧) એસ.સી.આર. ૨૦૬; ભારત સંઘ વિરુધ્ધ એસોસિયેશન ફોર ડેમોક્રેટિક રિફોર્મ્સ તથા અન્ય. એ.આઈ.આર. ૨૦૦૨ એસ.સી. ૨૧૧૨: ૨૦૦૨ (૩) એસ.સી.આર. ૬૯૬; સ્પેશિયલ રેફરન્સ નં. ૧ ઓફ ૨૦૦૨ (ગુજરાત વિધાનસભા ચૂંટણી બાબત) એ.આઈ.આર. ૨૦૦૩ એસ.સી. ૮૭: ૨૦૦૨ (૩) સપ્લ. એસ.સી.આર. ૩૬૬; કુલદીપ નાયર વિરુધ્ધ ભારત સંઘ તથા અન્ય. એ.આઈ.આર. ૨૦૦૬ એસ.સી. ૩૧૨૭: ૨૦૦૬ (૫) સપ્લ. એસ.સી.આર. ૧; અનુસૂચિત જાતિઓ અને અનુસૂચિત જનજાતિઓ અધિકારી કલ્યાણ પરિષદ વિરુધ્ધ ઉત્તર પ્રદેશ રાજ્ય તથા અન્ય, એ.આઈ.આર. ૧૯૯૭ એસ.સી. ૧૪૫૧: ૧૯૯૬ (૬) સપ્લ. એસ.સી.આર. ૫૪૪; પંજાબ રાજ્ય તથા અન્ય વિરુધ્ધ જી.એસ. ગિલ તથા અન્ય. એ.આઈ.આર. ૧૯૯૭ એસ.સી. ૨૩૨૪: ૧૯૯૭ (૩) એસ.સી.આર. ૪૧૨ – ઉપર આધાર રાખવામાં આવ્યો.

૩.૨. મૂળભૂતનો અર્થ એવી વસ્તુનો આધાર કે પાયો થાય છે, જેના પર તે ટકેલી હોય છે અને જેના નિષ્ફળ થવાથી તે ધરાશાયી થાય છે. લોકશાહીમાં તમામ નાગરિકોને સમાન રાજકીય અધિકારો હોય છે. લોકશાહીનો અર્થ આ સંદર્ભે પ્રજાજનો દ્વારા સત્તાનો વાસ્તવિક, સક્રિય અને અસરકારક પ્રયોગ થાય એવો છે. તેનો અર્થ એ થાય છે કે સરકારના વહીવટના સંચાલનમાં પ્રજાજનોની રાજકીય ભાગીદારી હોય. તે એવી સ્થિતિ દર્શાવે છે જેમાં દરેક નાગરિકને રાજકીય વ્યવસ્થામાં

સમાન ભાગીદારીના અધિકારની ખાતરી આપવામાં આવે છે. તેમજ, આ સ્થિર કાનૂની સિદ્ધાંત બાબતે પણ કોઈ વિવાદ રહી શકતો નથી કે વિધિવત્ રીતે ચૂંટાયેલા સભ્યને સાબિત થયેલા દુર્વર્તનના આધારે દૂર કરવું સ્વરૂપે અર્ધ–ન્યાયિક કાર્યવાહી છે. તેથી, તે માટે જોગવાઈ કરતી કોઈ ઉપબંધ ગેરહાજર હોવા છતાં પણ, પ્રાકૃતિક ન્યાયના સિદ્ધાંતોને સંપૂર્ણપણે અમલમાં મૂકવા જરૂરી છે અને તેમની કડક પાલના સુનિશ્ચિત થવી જોઈએ. પ્રાકૃતિક ન્યાયના સિદ્ધાંતો મુજબ આવા ચૂંટાયેલા પદાધિકારીને બચાવની વાજબી તક આપવી આવશ્યક છે. [પરા ૧૯, ૨૩] [૮૦૭–એફ–જી; ૮૦૯–સી–ઈ]

આર.સી. પૌડ્યાલ વિ. યુનિયન ઑફ ઇન્ડિયા અને અન્ય. એ.આઈ.આર. ૧૯૯૩ એસ.સી. ૧૮૦૪: ૧૯૯૩ (૧) એસ.સી.આર. ૮૯૧; પીપલ્સ યુનિયન ફોર સિવિલ લિબર્ટીઝ (પી.યુ.સી.એલ.) અને અન્ય એક વિરુધ્ધ યુનિયન ઑફ ઇન્ડિયા અને અન્ય એક. એ.આઈ.આર. ૨૦૦૩ એસ.સી. ૨૩૬૩: ૨૦૦૩(૨) એસ.સી.આર. ૧૧૩૬; સ્ટેટ ઑફ પંજાબ વિરુધ્ધ બલદેવ સિંહ વગેરે. એ.આઈ.આર. ૧૯૯૯ એસ.સી. ૨૩૭૮: ૧૯૯૯ (૩) એસ.સી.આર. ૯૭૭; મોહિન્દર કુમાર વિ. સ્ટેટ, પનાજી, ગોવા (૧૯૯૮) ૮ એસ.સી.સી. ૬૫૫; અલી મુસ્તફા અબ્દુલ રહેમાન મૂસા વિ. સ્ટેટ ઑફ કેરળ. એ.આઈ.આર. ૧૯૯૫ એસ.સી. ૨૪૪; જી. સદાનંદન વિરુધ્ધ સ્ટેટ ઑફ કેરળ અને અન્ય એક. એ.આઈ.આર. ૧૯૬૬ એસ.સી. ૧૯૨૫; ઇન્ડિયન નેશનલ કોંગ્રેસ (૧) વિ. ઇન્સ્ટિટ્યૂટ ઑફ સોશિયલ વેલ્ફેર અને અન્ય. એ.આઈ.આર. ૨૦૦૨ એસ.સી. ૨૧૫૮: ૨૦૦૨ (૩) એસ.સી.આર. ૧૦૪૦; બછીતર સિંહ વિરુધ્ધ સ્ટેટ ઑફ પંજાબ અને અન્ય

એક. એ.આઈ.આર. ૧૯૬૩ એસ.સી. ૩૯૫: ૧૯૬૨ સપ્લિ. એસ.સી.આર. ૭૧૩; યુનિયન ઑફ ઇન્ડિયા વિરુધ્ધ એચ.સી. ગોયલ. એ.આઈ.આર. ૧૯૬૪ એસ.સી. ૩૬૪: ૧૯૬૪ એસ.સી.આર. ૭૧૮; તરલોચન દેવ શર્મા વિ. સ્ટેટ ઑફ પંજાબ અને અન્ય. એ.આઈ.આર. ૨૦૦૧ એસ.સી. ૨૫૨૪: ૨૦૦૧ (૩) એસ.સી.આર. ૧૧૪૬ – ઉપર આધાર રાખવામાં આવ્યો.

૩.૩. નિઃસંદેહ, સ્થાનિક સ્વરાજ્યમાં કોઈપણ ચૂંટાયેલા પદાધિકારીને સરકારી કર્મચારીની સરખામણીએ વધુ ઊંચા સ્તરે રાખવા પડે. જો અસ્થાયી સરકારી કર્મચારીને સંપૂર્ણ નિયમિત તપાસ કર્યા વિના દુર્વર્તનના આધારે દૂર કરી શકાય નહીં, તો સંપૂર્ણ નિયમિત તપાસ કર્યા વિના ચૂંટાયેલા પદાધિકારીને કેવી રીતે દૂર કરી શકાય તેની કલ્પના કરવી મુશ્કેલ છે. સેવા ન્યાયશાસ્ત્રમાં, તેના માટે નિર્ધારિત પ્રક્રિયા મુજબ તપાસ કરીને લઘુ દંડ ફરમાવવો માન્ય છે, પરંતુ હટાવટ, સેવા સમાપ્તિ અથવા પદમાં અવનતિ માટે સંપૂર્ણ નિયમિત તપાસ આવશ્યક છે; નહીં તો તે ભારતના બંધારણની કલમ ૩૧૧ની જોગવાઈઓનું ઉલ્લંઘન ગણાશે. આ પ્રકરણને સરકારી કર્મચારીઓની તુલનામાં સંપૂર્ણપણે ભિન્ન પરિપ્રેક્ષ્યમાં સમજવું જરૂરી છે, કારણ કે ચૂંટાયેલા પદાધિકારીઓને હટાવવા માટે વધુ કડક પ્રક્રિયા અને પુરાવાના વધુ કઠોર ધોરણની આવશ્યકતા છે. [ફકરો ૨૪] [૮૦૯–એફ–એચ; ૮૧૦–એ]

૩.૪. આપણા જેવી લોકશાહી સંસ્થામાં, પદાધિકારીને જે મુદત માટે તે ચૂંટાયો હોય તે મુદત સુધી પદ ધારણ કરવાનો અધિકાર છે, જો સુધી તેની ચૂંટણી કાયદાને માન્ય એવી નિર્ધારિત પ્રક્રિયા દ્વારા રદ કરવામાં ન આવે અથવા કાયદા હેઠળ

સ્થાપિત પ્રક્રિયા દ્વારા તેને પદ પરથી દૂર કરવામાં ન આવે. પદચ્યુતિ માટેની કાર્યવાહી પ્રાકૃતિક ન્યાયની આવશ્યકતાઓને સંતોષે તેવી હોવી જોઈએ અને નિર્ણયમાં તે દર્શાવવું જોઈએ કે સત્તાધિકારીએ કરાયેલા આક્ષેપો તથા દૂર કરવાને પાત્ર ચૂંટાયેલા પદાધિકારીએ આપેલા ખુલાસા અંગે મનનપૂર્વક વિચાર કર્યો છે. ચૂંટાયેલો પદાધિકારી પોતાના મતદારો પ્રત્યે જવાબદાર છે, કારણ કે તે વિશાળ સંખ્યામાં મતદારો દ્વારા ચૂંટાયેલો હોય છે. તેની પદચ્યુતિના ગંભીર પ્રતિકૂળ પરિણામો થાય છે, કારણ કે તેને પદ પરથી દૂર કરવામાં આવે છે અને આગળ નિર્ધારિત અવધિ માટે ચૂંટણી લડવા માટે અયોગ્ય જાહેર કરવામાં આવે છે, પણ તે સાથે તેની મતવિસ્તારની પ્રજાને તેના દ્વારા પ્રતિનિધિત્વ મળવાનો અધિકાર પણ છીનવાઈ જાય છે. નિશ્ચિતપણે, આવું પદ ધારણ કરવાનો અધિકાર કાયદાસર્જિત છે અને કોઈ વ્યક્તિ પદ પર કોઈ પરમ અથવા નિહિત અધિકારનો દાવો કરી શકતો નથી, છતાં તેની પદચ્યુતિ માટે વિધાનમંડળે જોગવેલી જોગવાઈઓનું કડક પાલન કર્યા વિના તેને દૂર કરી શકાય નહીં. [પરા ૨૬–૨૭] [૮૧૦–ઈ–એચ; ૮૧૧–એ–બી]

જ્યોતિ બસુ અને અન્ય વિરુધ્ધ દેવી ઘોષાલ અને અન્ય એ.આઈ.આર. ૧૯૮૨ એસ.સી. ૯૮૩: ૧૯૮૨ (૩) એસ.સી.આર. ૩૧૮; મોહનલાલ ત્રિપાઠી વિરુધ્ધ ડિસ્ટ્રિક્ટ મેજિસ્ટ્રેટ, રાય બરેલી અને અન્ય એ.આઈ.આર. ૧૯૯૩ એસ.સી. ૨૦૪૨: ૧૯૯૨ (૩) એસ.સી.આર. ૩૩૮; રામ બેતી વગેરે વિરુધ્ધ ડિસ્ટ્રિક્ટ પંચાયત રાજાધિકારી અને અન્ય એ.આઈ.આર. ૧૯૯૮ એસ.સી. ૧૨૨૨: ૧૯૯૭ (૬) સપ્લિ. એસ.સી.આર. ૫૮૨ – આધાર તરીકે અવલંબવામાં આવેલ.

૪. કારણોની નોંધ:

૪.૧. એ કાયદાનું સુસ્થાપિત સિદ્ધાંત છે કે વહીવટી બાબતોમાં પણ કારણો નોંધવા જોઈએ, કારણ કે સત્તાધિકારીઓ માટે કારણસભર અને બોલતો આદેશ પસાર કરવો ફરજિયાત છે. કારણ નોંધવા પર ભાર મૂકવાનો તાત્પર્ય એ છે કે જો નિર્ણય 'સ્ફિંક્સના અગમ્ય ચહેરા'ને પ્રગટ કરતો હોય, તો તેની મૌનતા એવી બની શકે છે કે અદાલતો માટે તેમની અપીલીય ફરજ બજાવવી અથવા નિર્ણયની માન્યતા નિર્ધારિત કરતી વખતે ન્યાયિક પુનરાવલોકનની સત્તાનો ઉપયોગ કરવો પ્રાયઃ અશક્ય બની જાય. કારણ મેળવવાનો અધિકાર સશક્ત ન્યાયિક પ્રણાલીના અનિવાર્ય અંગોમાંનો એક છે; ઓછામાં ઓછા એટલા કારણો તો હોવા જ જોઈએ કે જેમાંથી અદાલત સમક્ષ સત્તાર્ધિકારીએ મનનો ઉપયોગ કયો છે તે જણાઈ આવે. બીજું તર્ક એ છે કે પ્રભાવિત પક્ષકારને જાણ થઈ શકે કે નિર્ણય તેના વિરોધમાં શા માટે ગયો. કુદરતી ન્યાયની હિતાવહ આવશ્યકતાઓમાંની એક એ છે કે કરવામાં આવેલા આદેશ માટેના કારણો સ્પષ્ટપણે દર્શાવવામાં આવે. અન્ય શબ્દોમાં કહીએ તો, બોલતા આદેશના સ્થાને 'સ્ફિંક્સના અગમ્ય ચહેરા' જેવું મૌન, સામાન્ય રીતે ન્યાયિક અથવા અર્ધ-ન્યાયિક કાર્ય સાથે સુસંગત નથી. [પરિચ્છેદ ૨૯, ૩૬] [૮૧૧-જી; ૮૧૪-એચ; ૮૧૫-એ-બી]

કુમારી શ્રીલેખા વિદ્યાર્થિ વગેરે વિરુધ્ધ યુ.પી. રાજ્ય અને અન્ય. એ.આઈ.આર. ૧૯૯૧ એસ.સી. ૫૩૭: ૧૯૯૦ (૧) સપ્લ. એસ.સી.આર. ૬૨૫; એલ.આઈ.સી. ઑફ ઈન્ડિયા અને અન્ય એક વિરુધ્ધ કન્ઝ્યુમર એજ્યુકેશન એન્ડ રિસર્ચ સેન્ટર અને અન્ય. એ.આઈ.આર. ૧૯૯૫ એસ.સી. ૧૮૧૧: ૧૯૯૫ (૧) સપ્લ.

એસ.સી.આર. ૩૪૯; યુનિયન ઑફ ઇન્ડિયા વિરુદ્ધ એમ.એલ. કપૂર અને અન્ય. એ.આઈ.આર. ૧૯૭૪ એસ.સી. ૮૭: ૧૯૭૪ (૧) એસ.સી.આર. ૭૯૭; મહેશ ચંદ્ર વિરુદ્ધ પ્રાદેશિક વ્યવસ્થાપક, યુ.પી. ફાઇનાન્શિયલ કોર્પોરેશન અને અન્ય. એ.આઈ.આર. ૧૯૯૩ એસ.સી. ૯૩૫: ૧૯૯૨ (૧) એસ.સી.આર. ૬૧૬; પશ્ચિમ બંગાળ રાજ્ય વિરુદ્ધ અતુલ કૃષ્ણ શૉ અને અન્ય એક. એ.આઈ.આર. ૧૯૯૦ એસ.સી. ૨૨૦૫: ૧૯૯૦ (૧) સપ્લ. એસ.સી.આર. ૯૧; એસ.એન. મુખર્જી વિરુદ્ધ યુનિયન ઑફ ઇન્ડિયા એ.આઈ.આર. ૧૯૯૦ એસ.સી. ૧૯૮૪: ૧૯૯૦ (૧) સપ્લ. એસ.સી.આર. ૪૪; કૃષ્ણ સ્વામી વિરુદ્ધ યુનિયન ઑફ ઇન્ડિયા અને અન્ય. એ.આઈ.આર. ૧૯૯૩ એસ.સી. ૧૪૦૭: ૧૯૯૨ (૧) સપ્લ. એસ.સી.આર. ૫૩; સંત લાલ ગુપ્તા અને અન્ય. વિરુદ્ધ મોડર્ન કો–ઓપરેટિવ ગ્રુપ હાઉસિંગ સોસાયટી લિ. અને અન્ય. (૨૦૧૦) ૧૩ એસ.સી.સી. ૩૩૬: ૨૦૧૦ (૧૩) એસ.સી.આર. ૬૨૧; ઇન્સ્ટિટ્યૂટ ઑફ ચાર્ટર્ડ અકાઉન્ટન્ટ્સ ઑફ ઇન્ડિયા વિરુદ્ધ એલ.કે. રત્ના અને અન્ય. એ.આઈ.આર. ૧૯૮૭ એસ.સી. ૭૧: ૧૯૮૬ (૩) એસ.સી.આર. ૧૦૪૮ – આધાર રાખવામાં આવ્યો.

કાયદામાં દ્વેષભાવ:

૫. રાજ્ય ઉપર દુર્ભાવના અથવા દ્વેષભાવ રાખ્યા વિના, હકીકતમાં હોય કે કાયદામાં, નિષ્પક્ષ અને ન્યાયસંગત રીતે વર્તવાની ફરજ છે. જ્યાં રાજ્યને દુર્ભાવના આક્ષેપરૂપે આરોપવામાં આવે છે, ત્યાં તે રાજ્યના ભાગે વ્યક્તિગત દુભાવ કે વેરભાવનો કિસ્સો ક્યારેય હોઈ શકતો નથી. "કાનૂની દુર્ભાવના" અથવા "કાયદામાં દુર્ભાવના" નો અર્થ એવો થાય છે કે જે કંઈક કાયદેસર કારણ વિના કરવામાં આવે.

તે અન્યના અધિકારોની અવગણના કરીને કરવામાં આવેલ જાણપૂર્વકનું કૃત્ય છે. તે એવો કૃત્ય છે, જે કોઈ આડકતરી અથવા પરોક્ષ હેતુથી કરવામાં આવે છે. તે એવો કૃત્ય છે, જે યોગ્ય અથવા સંભવિત કારણ વિના, ખોટી રીતે અને જાણપૂર્વક કરવામાં આવે છે, અને આવું કૃત્ય અનિવાર્ય રીતે મનદુઃખ અથવા વેરભાવથી જ કરવામાં આવ્યું હોય એવું જરૂરી નથી. સત્તાનો દુર્ભાવનાપૂર્વકનો ઉપયોગ કોઈ નૈતિક પતિતતા દર્શાવતો નથી. તેનો અર્થ એવો થાય છે કે કાનૂની સત્તાનો ઉપયોગ "જે હેતુઓ માટે તે કાયદામાં અભિપ્રેત છે, તે હેતુઓથી પરના હેતુઓ માટે" કરવામાં આવે. તેનો અર્થ એવો થાય છે કે બીજા વ્યક્તિને હાનિ પહોંચે તે રીતે, કાયદાનું જાણપૂર્વક ઉલ્લંઘન કરવું; સત્તાધિકારીના ભાગે અન્યના અધિકારોની અવગણના કરવાની દૂષિત વૃત્તિ, જ્યાં તેનો આશય તેના હાનિકારક કૃત્યોથી પ્રગટ થાય છે. બિનઅધિકૃત હેતુસર આદેશ પસાર કરવો, કાયદામાં દુર્ભાવના બને છે. [પરિચ્છેદ ૩૭] [૮૧૫-સી-જી]

એડિશનલ ડિસ્ટ્રિક્ટ મેજિસ્ટ્રેટ, જબલપુર વિરુધ્ધ શિવકાંત શુક્લા એ.આઈ.આર. ૧૯૭૬ એસ.સી. ૧૨૦૭: ૧૯૭૬ (૦) સપ્લ. એસ.સી.આર. ૧૭૨; યુનિયન ઑફ ઇન્ડિયા મારફતે ગવર્નમેન્ટ ઑફ પોન્ડિચેરી અને અન્ય વિરુધ્ધ વી. રામકૃષ્ણન અને અન્ય (૨૦૦૫) ૮ એસ.સી.સી. ૩૯૪: ૨૦૦૫ (૪) સપ્લ. એસ.સી.આર. ૨૯૧; કલાભારતી એડવર્ટાઇઝિંગ વિરુધ્ધ હેમંત વિમલનાથ નરીચાનિયા અને અન્ય એ.આઈ.આર. ૨૦૧૦ એસ.સી. ૩૭૪૫: ૨૦૧૦ (૧૦) એસ.સી.આર. ૯૭૧ – પર આધાર રાખવામાં આવ્યો.

૬. મહારાષ્ટ્ર મ્યુનિસિપલ કાઉન્સિલ્સ, નગર પંચાયતો અને ઔદ્યોગિક ટાઉનશિપ્સ અધિનિયમ, ૧૯૬૫ ની કલમ ૫૫ પરિષદના પ્રમુખને અવિશ્વાસ પ્રસ્તાવ દ્વારા હટાવવાની જોગવાઈ કરે છે. કલમો ૫૫એ અને ૫૫બી સાબિત થયેલ કુકૃત્ય અથવા બેદરકારી વગેરેના આધારે વિધિવત્ ચૂંટાયેલા પ્રમુખને હટાવવાનો ઉપાય પ્રદાન કરે છે. વર્તમાન મામલામાં, પૂર્વ પ્રમુખ તથા તે સમયના કાર્યરત નગરપાલિકા સભ્ય, ઊરણ મ્યુનિસિપલ કાઉન્સિલ (પ્રતિવાદી નં. ૫) દ્વારા અપીલકર્તાના કુકૃત્ય અંગે કરવામાં આવેલી ફરિયાદના આધારે, કલેક્ટર મારફતે પ્રાથમિક તપાસ હાથ ધરવામાં આવી હતી. કલેક્ટરે ડેપ્યુટી કલેક્ટર મારફતે તપાસ કરાવી અને તપાસ અહેવાલ રજૂ કર્યો, અને અપીલકર્તા વિરુદ્ધ વૈધાનિક સત્તાધિકારીએ કોઈ કાર્યવાહી ન કરતાં, ફરિયાદીએ વડી અદાલત સમક્ષ રિટ અરજિ દાખલ કરી, જેનો નિકાલ પ્રતિવાદી નં. ૨ (રાજ્ય મંત્રી, શહેરી વિકાસ, તે સમયના મુખ્ય પ્રધાન) ને ફરિયાદ અંગે નિર્ણય લેવા દિશાનિર્દેશ આપીને કરવામાં આવ્યો. ૬ આક્ષેપો ધરાવતું આરોપપત્ર/કારણદર્શક નોટિસ અપીલકર્તાને આપવામાં આવ્યું. ઉક્ત આરોપપત્રના જવાબમાં, અપીલકર્તાએ તેના વિરુદ્ધ ઘડાયેલા તમામ આક્ષેપોનો ઇનકાર કરતાં પોતાનો ખુલાસો રજૂ કર્યો અને વિગતવાર ખુલાસો પણ આપ્યો. આ સંદર્ભમાં સુનાવણી યોજાઈ જેમાં અપીલકર્તા તથા ફરિયાદી બન્નેએ તેમના વકીલો સાથે હાજર રહી સમર્થ સત્તાધિકારી સમક્ષ પોતાની રજૂઆતો કરી. વિવાદિત આદેશ દ્વારા અપીલકર્તાને ત્રણ આક્ષેપોમાં દોષિત ઠરાવી દંડ ફટકારવામાં આવ્યો. ઉક્ત આદેશ પરથી સ્પષ્ટ થાય છે કે સમર્થ સત્તાધિકારીએ અપીલકર્તાએ કારણદર્શક નોટિસના જવાબમાં કે સુનાવણી દરમિયાન લીધેલા પ્રતિપાદનોનો કોઈ ઉલ્લેખ કર્યો

નથી. આદેશમાંથી માત્ર એટલું જ પ્રકાશમાં આવે છે કે સમર્થ સત્તાધિકારીએ કેટલીક બાબતો નોંધેલી હતી. બેઠક ન બોલાવવાના બાબતે અપીલકર્તા દ્વારા આપવામાં આવેલ ખુલાસો અને ટેન્ડરનો સ્વીકાર પરિષદે પોતે કર્યો હતો અને અપીલકર્તાએ નહીં, તે બાબતનો જરાય વિચાર કરવામાં આવ્યો નહોતો. તારણો સુધી પહોંચવા માટે વૈધાનિક સત્તાધિકારીએ કોઈ કારણદર્શન આપ્યું નહોતું. વડી અદાલતે પણ અપીલકર્તાએ પોતાનો ખુલાસો આપતી વખતે ઉઠાવેલ કોઈપણ મુદ્દાનો વિચાર કર્યો નહોતો અને તેના બદલે સમર્થ સત્તાધિકારીએ નોંધેલા નિષ્કર્ષો પર આધાર રાખ્યો હતો. વડી અદાલતના ચુકાદામાં એવી કોઈ બાબત નહોતી કે જેમાં અપીલકર્તાની ફરિયાદનો વિચાર કરવામાં આવ્યો હોય, કે પછી આટલી કઠોર સજા ફટકારતા વૈધાનિક સત્તાધિકારીએ નોંધેલા નિષ્કર્ષોને યથાવત્ રાખવા માટે કોઈ કારણો આપવામાં આવ્યા હોય. ફરિયાદી વધુમાં વધુ સાક્ષી તરીકે પુરાવા આપી શકતો હતો. તેને પ્રતિકૂળ પક્ષકાર વાદીનો દરજ્જો દાવો કરવાનો હક નહોતો. ફરિયાદી વિવાદનો પક્ષકાર બની શકતો નથી. કાનૂની હક એ કાયદામાંથી ઉત્પન્ન થતો હકદારપણાનો નિર્દેશ છે. હકીકતમાં, તે કાયદાના શાસન દ્વારા વ્યક્તિને આપવામાં આવેલ લાભ છે. તેથી, જેને કાનૂની ઈજા પહોંચી હોય તે જ કૃત્ય અથવા ઉણપને પડકાર આપી શકે. ક્યારેક એવું નુકસાન અથવા હાનિ થઈ શકે જે કાયદાની દ્રષ્ટિએ અન્યાયપૂર્ણ ન ગણાય, કારણ કે તે ફરિયાદીના કાનૂની હક અથવા કાયદાથી સંરક્ષિત હિતને ઈજામાં પરિણમે નહિ; પરંતુ આ પ્રકારની ન્યાયશાસ્ત્રીય હાનિને ‘ડેમ્નમ સાઈને ઈન્જુરિયા’ કહેવામાં આવે છે. ફરિયાદીએ સ્થાપિત કરવું પડે કે તેને કોઈ કાનૂની હકથી વંચિત કરવામાં આવ્યો છે અથવા તેનો ઈનકાર કરવામાં આવ્યો છે અને

કાયદાથી સંરક્ષિત કોઈ હિતને ઈજા પહોંચી છે. જો તેના પાસે ન્યાયવિચાર્ય દાવાને ટેક આપવા માટે કોઈ કાનૂની આધાર જ ન હોય, તો તેને વિવાદમાં પક્ષકાર તરીકે સાંભળવામાં આવી શકતો નથી. કલ્પિત અથવા ભાવનાત્મક ફરિયાદ માત્રના આધારે વ્યક્તિને દાવો કરવાનો સ્થાનાધિકાર પ્રાપ્ત થતો નથી. ઈન્જુરિયા અથવા એવી કાનૂની ફરિયાદ હોવી જોઈએ જેનું મૂલવણી કરી શકાય; માત્ર 'સ્ટેટ પ્રો રેશોને વોલુન્તાસ' પ્રકારના, એટલે કે કારણવિહોણા દાવાથી ચાલશે નહીં. જરૂરી પક્ષકાર હોવાના આવરણ હેઠળ, કોઈ વ્યક્તિને સામાન્ય જનહિતના નામે પોતાનો કેસ ઉભો કરવાની પરવાનગી આપી શકાય નહીં. દૂરસ્થ હિત ધરાવતી વ્યક્તિને વિવાદમાં પક્ષકાર બનવા દેવી નહીં, કારણ કે જે વ્યક્તિ કોઈ કેસમાં પક્ષકાર બનવા માંગે છે તેને સ્થાપિત કરવું પડે કે તેના કોઈ માલિકીહક્કનું ભંગ થયું છે અથવા થવાની ધમકી છે; કારણ કે કાનૂની ઈજા ઈજાગ્રસ્ત વ્યક્તિમાં ઉપચારાત્મક હક ઉત્પન્ન કરે છે. વ્યક્તિ, જ્યાં સુધી તે વ્યથિત પક્ષકારના વર્ણનને અનુરૂપ ન ઠરે, ત્યાં સુધી તેને પક્ષકાર તરીકે સાંભળવામાં આવી શકતો નથી. વડી અદાલત એ બાબત સમજી શકી નહોતી કે આ રાજકીય સ્પર્ધાનો મામલો હતો. અપીલકર્તાનો કેસ યોગ્ય પરિપ્રેક્ષ્યમાં જરાય વિચારવામાં આવ્યો નહોતો. આવી હકીકતી પરિસ્થિતિમાં, પ્રતિવાદી નં. ૫ દ્વારા દાખલ થયેલી ફરિયાદ વધુમાં વધુ સત્ય બહાર લાવવા માટે પુરાવા એકત્ર કરવા હેતુસર સામગ્રીરૂપ આંક તરીકે જ ઉપયોગમાં લઈ શકાય તેવી હતી. અપીલકર્તા વિરુદ્ધ સાબિત થયેલા તમામ આક્ષેપો માત્ર દસ્તાવેજી પુરાવાના આધારે જ નિર્ધારિત કરવામાં આવ્યા હોવાથી, રેકોર્ડ પર એવું કશું નહોતું જેના દ્વારા ફરિયાદી બતાવી શકે કે અપીલકર્તાએ કાયદેસર ફરજ મુજબ સામાન્ય સભાની બેઠક

ઈરાદાપૂર્વક બોલાવી નહોતી. [પરા ૩૮, ૪૧–૪૫] [૮૧૫–જી–એચ; ૮૧૮–ડી–એચ; ૮૧૯–એ–ડી; ૮૨૦–એ–એચ; ૮૨૧–એ–જી]

આદી ફેરોઝશાહ ગાંધી વિરુધ્ધ એચ.એમ. સીરવાઈ, મહારાષ્ટ્રના એડવોકેટ જનરલ એ.આઈ.આર. ૧૯૭૧ એસ.સી. ૩૮૫: ૧૯૭૧ (૨) એસ.સી.આર. ૮૬૩; જસભાઈ મોતીભાઈ દેસાઈ વિરુધ્ધ રોશન કુમાર, હાજી બશીર અહમદ અને અન્ય એ.આઈ.આર. ૧૯૭૬ એસ.સી. ૫૭૮: ૧૯૭૬ (૩) એસ.સી.આર. ૫૮; મહારાજ સિંહ વિરુધ્ધ ઉત્તર પ્રદેશ રાજ્ય અને અન્ય એ.આઈ.આર. ૧૯૭૬ એસ.સી. ૨૬૦૨: ૧૯૭૭ (૧) એસ.સી.આર. ૧૦૭૨; ગુલામ કાદિર વિરુધ્ધ સ્પેશિયલ ટ્રિબ્યુનલ અને અન્ય (૨૦૦૨) ૧ એસ.સી.સી. ૩૩: ૨૦૦૧ (૩) સપ્લિ. એસ.સી.આર. ૫૦૪; કબુશિકી કૈશા તોશિબા વિરુધ્ધ તોશિબા એપ્લાયન્સિસ કંપની અને અન્ય (૨૦૦૮) ૧૦ એસ.સી.સી. ૭૬૬: ૨૦૦૮ (૯) એસ.સી.આર. ૬૭૦ – અવલંબિત.

૭. ગૃહની સામાન્ય સભાની બેઠક બોલાવવામાં ન આવવી, કાનૂની આવશ્યકતાઓ અંગેની અજ્ઞાનતામાં અજાણતાં થયેલ માત્ર તક્નીકી દુર્વર્તન ગણાય. અપીલકર્તાએ પરિષદના કોઈ અપ્રિય ઠરાવ/માંગણીથી બચવા માટે આ કાર્ય જાણપૂર્વક/હેતુપૂર્વક કર્યું હતું, એવો કોઈનો કેસ નહોતો. સક્ષમ સત્તાધિકારી દ્વારા કે વડી અદાલત દ્વારા એવો કોઈ હકીકતી નિષ્કર્ષ નોંધવામાં આવ્યો નહોતો કે પરિષદની સામાન્ય સભાની બેઠક ન હોવાને કારણે કોઈ તાત્કાલિક/મહત્વપૂર્ણ કામ હાથ ધરવામાં આવી શક્યું નહોતું. નિર્ધારિત પ્રક્રિયા અનુસાર પોતે વર્તન ન કરવું અથવા નિગમ સંસ્થાને કોઈ અનુરૂપ નુકસાન વિના બેઠક યોજવામાં થયેલી ચૂક, માત્ર અનુમાનના આધારે

આપમેળે દુર્વર્તન ગણાતી નથી, જો સુધી કોઈ સકારાત્મક અને જાણપૂર્વકનું દુર્વર્તન દર્શાવવામાં ન આવે. બેઠક બોલાવવામાં આવી નહોતી, તે સ્વીકારેલ હકીકત હતી. તેમ છતાં, કોઈ પ્રેરણારોપણના અભાવે, અપીલકર્તા દ્વારા બેઠક ન બોલાવવામાં આવવી માત્ર એના આધારે જ આરોપ સાબિત કરવા પૂરતી બની શકતી નહોતી. અધિનિયમ, ૧૯૬૫ ની કલમ ૮૧ મુજબ, સામાન્ય કારોબારના નિકાલ માટે પ્રમુખે છેલ્લે યોજાયેલી અગાઉની નિયમિત બેઠકની તારીખથી બે મહિનાની અંદર પરિષદની બેઠક બોલાવવી આવશ્યક છે. કાનૂની જોગવાઈઓમાં વધુમાં એવું પણ નિર્ધારિત કરવામાં આવ્યું છે કે જો પ્રમુખ ઉક્ત નિર્ધારિત મુદતમાં નિયમિત બેઠક બોલાવવામાં નિષ્ફળ જાય, તો મુખ્ય અધિકારી તેવી નિષ્ફળતાની જાણ કલેક્ટરને કરી શકે અને કલેક્ટર તેમાં નિર્ધારિત કરાયેલ પ્રક્રિયાનું અનુસરણ કરીને પરિષદની નિયમિત બેઠક બોલાવી શકે. કુલ સભ્યોની સંખ્યાના ઓછામાં ઓછા ચોથા ભાગના સભ્યોની વિનંતી પર પ્રમુખ પણ બેઠક બોલાવી શકે છે. તેથી, તમામ જોગવાઈઓનું સુસંગત વાચન સ્પષ્ટ કરે છે કે જો પ્રમુખ બેઠક બોલાવવામાં નિષ્ફળ જાય, તો બેઠક બોલાવવા માટે અન્ય ઉપાયો ઉપલબ્ધ છે અને આવી પરિસ્થિતિમાં, જ્યારે અપીલકર્તાએ આ મુદ્દે કારણ દર્શાવો નોટિસના જવાબમાં વાજબી સ્પષ્ટીકરણ આપેલું હોય, ત્યારે સક્ષમ સત્તાધિકારી એવો કઠોર આદેશ આપી શક્યો ન હોત. [પરા ૪૬] [૮૨૧-જી-એચ; ૮૨૨-એ-એફ]

૮. જ્યાં સુધી ઘણી ઊંચી દરે પાઈપલાઈન પાથરવા સંબંધિત અન્ય આક્ષેપોનો પ્રશ્ન છે, ત્યાં સુધી અપીલકર્તાનો સ્પષ્ટ મામલો એવો હતો કે અગાઉના ઠેકેદારે કામ વચ્ચે જ છોડી દીધું હતું અને શહેરમાં પાણીની અછત હતી, તેથી ચીફ ઓફિસર અને

જુનિયર ઈન્જિનિયરે તકનીકી પાસાં પર વિચાર કર્યો હતો અને ત્યારબાદ અપીલકર્તા, ચીફ ઓફિસર તથા જુનિયર ઈન્જિનિયરના હસ્તાક્ષર હેઠળ ભલામણો કાઉન્સિલ સમક્ષ મોકલવામાં આવી હતી, જેણે અંતે ઉક્ત ટેન્ડરો સ્વીકારતો ઠરાવ પસાર કર્યો હતો. આવી તથ્યપરિસ્થિતિમાં, યોગ્ય વિચારવિમર્શ બાદ ગૃહનો તે સામૂહિક સર્વસંમતિનો નિર્ણય હતો. સ્વીકાર્ય રીતે, તે તો અપીલકર્તાએ સ્વયં આપેલા કરારની અનુમોદનાની બાબત પણ નહોતી. તેથી, કલ્પનાનો કોઈપણ અતિરેક કરીને પણ તેને અપીલકર્તાનો વ્યક્તિગત નિર્ણય ગણાવી શકાય નહીં અને સક્ષમ પ્રાધિકારે એ બાબતનું મૂલવણ કરવામાં નિષ્ફળતા દર્શાવી કે ટેન્ડરો કાઉન્સિલે પોતે સ્વીકાર્યા હતા, માત્ર અપીલકર્તાએ નહીં. તેથી, ટેન્ડરો સ્વીકારવા બાબતે તેને જવાબદાર ઠેરવી શકાય નહીં. પ્રતિવાદી ક્રમાંક ૫ દ્વારા, જે ફરિયાદી છે, દાખલ કરાયેલા પ્રતિ–સોગંદનામામાં તેણે ક્યાંય એવું જણાવ્યું નથી કે ટેન્ડરો કાઉન્સિલ દ્વારા સ્વીકારવામાં આવ્યા નહોતા; તેના બદલે એવો આક્ષેપ કરવામાં આવ્યો હતો કે ટેન્ડરો ઊંચા દરે સ્વીકારવામાં આવ્યા હતા જેથી ઠેકેદારને આર્થિક લાભ મળી શકે. [ફકરો ૪૭] [૮૨૨–જી–એચ; ૮૨૩–એ–ડી]

૯. અપીલકર્તા વિરુદ્ધ પરિષદની બેઠક ન બોલાવવા અંગેનો પ્રથમ આક્ષેપ સાબિત થયો હતો, છતાં તે હટાવવાના આદેશને સમર્થન આપતો ન હતો અને અપીલકર્તા દ્વારા આપવામાં આવેલું સમજૂતીપત્ર સ્વીકારવામાં આવી શક્યું હોત. અન્ય આક્ષેપો અપીલકર્તા વિરુદ્ધ સાબિત થઈ શક્યા ન હતા, કારણ કે ઊંચા દરવાળા ટેન્ડરો પરિષદે પોતે જ સ્વીકાર્યા હતા અને તે માટે અપીલકર્તાને એકમાત્ર જવાબદાર ગણાવી શકાય તેમ ન હતું. પ્રતિવાદી ક્રમાંક ૫ રાજકીય પ્રતિસ્પર્ધી હોવાથી તેને આ

વિવાદમાં પક્ષકાર તરીકે સ્વીકારવો યોગ્ય ન હતો. પરિષદની બેઠક ન બોલાવવાનો આક્ષેપ અપીલકર્તાએ પોતે જ સ્વીકારેલો હોવાથી વધુ પુરાવાની જરૂર ન હતી, કારણ કે સ્વીકાર સર્વોત્તમ પુરાવો છે. સક્ષમ સત્તાધિકારીએ માત્ર તેની સમજૂતીનો વિચાર કરીને અંતિમ નિર્ણય લઈ શક્યો હોત. જ્યાં સુધી અન્ય આક્ષેપોનો પ્રશ્ન છે, ઊંચા દરે ટેન્ડર સ્વીકારવાનો નિર્ણય પરિષદનો સર્વસંમતિથી લેવાયેલો સામૂહિક નિર્ણય હતો અને અપીલકર્તાને જણાવેલ આક્ષેપોમાં દોષિત ઠેરવી શકાય તેમ ન હતું. તેથી, વર્તમાન પ્રકરણ કાનૂની દ્વેષભાવનાનું સ્ફટિક સમાન સ્પષ્ટ પ્રકરણ હતું અને તેથી આક્ષેપિત આદેશો રદ કરવા પાત્ર છે. પરિષદના વિધિવત્ ચૂંટાયેલા સભ્ય/અધ્યક્ષને કાયદા હેઠળ ઉપલબ્ધ સુરક્ષાત્મક જોગવાઈઓનું કડક પાલન કર્યા વિના, જેનું અતિશય કાળજીપૂર્વક અનુસરણ કરવું આવશ્યક હતું, આવી બેદરકારીભરી અને ઉડાઉ રીતથી હટાવી શકાય તેમ ન હતું. [પરા ૪૮] [૮૨૩-એફ-એચ; ૮૨૪-એ-સી]

૧૦. અપીલકર્તાએ વડી અદાલત સમક્ષ તેમજ આ અદાલત સમક્ષ પણ હકીકતનો પ્રશ્ન ઉઠાવ્યો હતો અને રજૂઆત કરી હતી કે સક્ષમ પ્રાધિકરણ સમક્ષ સુનાવણી દરમિયાન પ્રતિવાદી ક્રમાંક ૫ એ નવા આધાર રજૂ કર્યા હતા અને અપીલકર્તાએ ગંભીર વાંધાઓ ઉઠાવ્યા હતા, કારણ કે તેને તેનો સામનો કરવાની કોઈ તક મળી નહોતી. તેથી, અપીલકર્તાને તેનો ખંડન કરવાની તક આપવા માટે સક્ષમ પ્રાધિકરણએ કેસ મુલતવી રાખ્યો હતો અને સચિવને તારીખ નક્કી કરવાનો નિર્દેશ આપ્યો હતો જેથી અપીલકર્તા તે નવા વાંધાઓ/આધારોનો સામનો કરી શકે. તેમ છતાં, અપીલકર્તાને પદ પરથી દૂર કરવાનો અને તેને વધુ છ વર્ષના સમયગાળા માટે

નિર્હર જાહેર કરવાનો આક્ષેપિત આદેશ પસાર કરવામાં આવ્યો હતો. આક્ષેપિત આદેશમાંથી તે સ્પષ્ટ થતું નથી કે તેવા કયા નવા આધાર હતા જે અપીલકર્તાને જાહેર કરવામાં આવ્યા ન હતા. તેથી, અપીલકર્તાને કથિત નવા આધારોનો સામનો કરવાની તક આપવા માટે સક્ષમ પ્રાધિકરણએ કેસ મુલતવી રાખ્યો હતો કે કેમ તે નિશ્ચિત કરવા, આ અદાલતે ૧૩.૨.૨૦૧૨ ના રોજ ચુકાદો અનામત રાખતી વખતે રાજ્ય તરફના સ્થાયી વકીલને બે અઠવાડિયાની અંદર આ અદાલત સમક્ષ મૂળ અભિલેખ રજૂ કરવા જણાવ્યું હતું. રાજ્ય સત્તાધિકારીઓને જ શ્રેષ્ઠ રીતે જાણીતા કારણોસર, ન તો આ અદાલત સમક્ષ અભિલેખ રજૂ કરવામાં આવ્યો અને ન તો તે રજૂ કરવા માટેનો સમય વધારો મળે તે માટે કોઈ અરજી કરવામાં આવી. વાસ્તવમાં, આ અદાલત મૂળ અભિલેખ જોવાથી તથા અપીલકર્તાની ફરિયાદનું પરીક્ષણ કરવાથી વંચિત રહી હતી. આવી હકીકતી પરિસ્થિતિમાં, રાજ્ય વિરુદ્ધ પ્રતિકૂળ અનુમાન દોરવા સિવાય અદાલત પાસે અન્ય કોઈ વિકલ્પ નથી. આ અદાલતે અરજી સ્વીકારતી વખતે અપીલકર્તાને અંતરિમ રક્ષણ આપ્યું હતું, જે આગળના આદેશો સુધી લંબાવવામાં આવ્યું હતું અને તેથી આક્ષેપિત આદેશો અમલવિહીન રહ્યા હતા. તેથી, એવું માનવામાં આવશે કે અપીલકર્તા વિરુદ્ધ કોઈ આદેશ કદી પસાર જ કરવામાં આવ્યો ન હતો. આ આદેશની નકલ સીધી મહારાષ્ટ્ર રાજ્યના મુખ્ય સચિવ, બોમ્બેને મોકલવામાં આવે, જે તપાસ ચલાવી શકે અને આ આદેશ પ્રાપ્ત થયાની તારીખથી ચાર અઠવાડિયાની અંદર, કયા સંજોગોમાં રાજ્ય સત્તાધિકારીઓએ આ અદાલતના તા. ૧૩.૨.૨૦૧૨ ના આદેશનું પાલન સુનિશ્ચિત ન કરવાનો નિર્ણય કરી શક્યા તે બાબતે પોતાનું વ્યક્તિગત સોગંદનામું આ

અદાલતના રજીસ્ટ્રાર જનરલને મોકલે, જે તે સોગંદનામું ફાઇલ સાથે બેંચ સમક્ષ મૂકે. [ફકરા ૪૯, ૫૦] [૮૨૪–ડી–એચ; ૮૨૫–એ–બી, ડી–એફ]

કેસ કાયદો સંદર્ભ:

૧૯૯૨ (૩) એસ.સી.આર. ૬૩૪ – ફકરા ૮ પર આધાર રાખવામાં આવ્યો

૧૯૯૬ (૧) સપ્લ. એસ.સી.આર. ૩૧૪ – ફકરા ૯ માં અવલંબ લેવાયો છે

૧૯૯૭ (૭) એસ.સી.સી. ૧૦૧ – ફકરા ૯ પર અવલંબન રાખવામાં આવ્યું

૨૦૦૭ (૪) એસ.સી.આર. ૯૬૮ – પરિચ્છેદ ૯ માં આધાર રાખવામાં આવ્યો

૨૦૦૮ (૭) એસ.સી.આર. ૬૩૧ – પેરા ૯ પર આધાર રાખવામાં આવ્યો

(૨૦૦૦) ૨ એસ.સી.સી. ૨૨૦ – પરિચ્છેદ ૧૦ પર આધાર રાખવામાં આવ્યો

૨૦૦૫ (૩) સપ્લિ. એસ.સી.આર. ૧૦૨૬ – ફકરો ૧૧ માં આધાર રાખવામાં આવ્યો

૨૦૦૨ (૧) એસ.સી.આર. ૧૦૨૧ – પરિચ્છેદ ૧૧ પર આધાર રાખવામાં આવ્યો

૧૯૭૯ (૩) એસ.સી.આર. ૫૦૪ – ફકરો ૧૨ પર આધાર રાખવામાં આવ્યો

૨૦૦૬ (૭) એસ.સી.સી. ૪૧૦ – પરિછેદ ૧૩ પર આધાર રાખવામાં આવ્યો

૧૯૭૩ (૦) સપ્લિ. એસ.સી.આર. ૧ – ફકરા ૧૭ માં અવલંબિત કરવામાં આવેલ છે

૧૯૮૧ (૧) એસ.સી.આર. ૨૦૬ – પરા ૧૭ માં આધાર લેવાયો

૨૦૦૨ (૩) એસ.સી.આર. ૬૯૬ – પરિછેદ ૧૭ પર આધાર રાખવામાં આવ્યો

૨૦૦૨ (૩) સપ્લિ. એસ.સી.આર. ૩૬૬ – ફકરા ૧૭ માં આધાર લેવામાં આવ્યો

૨૦૦૬ (૫) સપ્લિ. એસ.સી.આર. ૧ – પેરા ૧૭ પર આધાર રાખવામાં આવ્યો

૧૯૯૬ (૬) સપ્લ. એસ.સી.આર. ૫૭૪ – પરિચ્છેદ ૧૮ માં આધાર રાખવામાં આવ્યો

૧૯૯૩ (૧) એસ.સી.આર. ૮૯૧ – ફકરા ૧૮ ઉપર આધાર રાખવામાં આવ્યો

૨૦૦૩ (૨) એસ.સી.આર. ૧૧૩૬ – ફકરા ૧૯ માં અવલંબિત

૧૯૯૯ (૩) એસ.સી.આર. ૯૭૭ – પરા ૨૧ માં આધાર રાખવામાં આવ્યો

(૧૯૯૮) ૮ એસ.સી.સી. ૬૫૫ – પરિછેદ ૨૧ પર અવલંબિત

૧૯૯૪ (૪) સપ્લિ. એસ.સી.આર. ૫૨ – પરિછેદ ૨૧ માં આધાર રાખવામાં આવ્યો

એ.આઈ.આર. ૧૯૬૬ એસ.સી. ૧૯૨૫ – પરિછેદ ૨૨ પર આધાર રાખવામાં આવ્યો

૨૦૦૨ (૩) એસસીઆર ૧૦૪૦ – પરિચ્છેદ ૨૩ માં આધાર રાખવામાં આવ્યો

૧૯૬૨ સપ્લ. એસ.સી.આર. ૭૧૩ – ફકરા ૨૩ માં અવલંબિત

૧૯૬૪ એસ.સી.આર. ૭૧૮ – ફકરા ૨૩માં આધાર લેવામાં આવ્યો

૨૦૦૧ (૩) એસ.સી.આર. ૧૧૪૬ – ફકરા ૨૫ માં આધાર રાખવામાં આવ્યો

૧૯૮૨ (૩) એસ.સી.આર. ૩૧૮ – ફકરા ૨૭ પર આધાર રાખવામાં આવ્યો

૧૯૯૨ (૩) એસ.સી.આર. ૩૩૮ – ફકરા ૨૭ માં આધાર રાખવામાં આવ્યો

૧૯૯૭ (૬) સપ્લિ. એસ.સી.આર. ૫૮૨ – ફકરા ૨૭ પર આધાર રાખવામાં આવ્યો

૧૯૯૦ (૧) સપ્લ. એસ.સી.આર. ૬૨૫ – ફકરા ૨૯ ઉપર આધાર રાખવામાં આવ્યો

૧૯૯૫ (૧) સપ્લ. એસ.સી.આર. ૩૪૯ – પરા ૩૦ માં આધાર લેવાયો

૧૯૭૪ (૧) એસ.સી.આર. ૭૯૭ – ફકરા ૩૦ પર અવલંબ રાખવામાં આવ્યો

૧૯૯૨ (૧) એસ.સી.આર. ૬૧૬ – પરા ૩૦ પર આધાર રાખવામાં આવ્યો

૧૯૯૦ (૧) સપ્લિ. એસ.સી.આર. ૯૧ – ફકરા ૩૧ માં આધાર લેવામાં આવ્યો

૧૯૯૦ (૧) સપ્લિ. એસ.સી.આર. ૪૪ – પરિછેદ ૩૨ માં આધાર રાખવામાં આવ્યો છે

૧૯૯૨ (૧) સપ્લ. એસ.સી.આર. ૫૩ – ફકરો ૩૩ ઉપર આધાર રાખવામાં આવ્યો

૨૦૧૦ (૧૩) એસ.સી.આર. ૬૨૧ – ફકરા ૩૪ પર આધાર રાખવામાં આવ્યો

૧૯૮૬ (૩) એસ.સી.આર. ૧૦૪૮ – પરા ૩૫ પર આધાર રાખવામાં આવ્યો

૧૯૭૬ (૦) સપ્લિ. એસ.સી.આર. ૧૭૨ – પરા ૩૭ માં આધાર રાખવામાં આવ્યો

૨૦૦૫ (૪) સપ્લિ. એસ.સી.આર. ૨૯૧ – પેરા ૩૭ પર આધાર રાખવામાં આવ્યો

૨૦૧૦ (૧૦) એસ.સી.આર. ૯૭૧ – પરિછેદ ૩૭ પર આધાર રાખવામાં આવ્યો

૧૯૭૧ (૨) એસ.સી.આર. ૮૬૩ – ફકરા ૪૪ પર આધાર રાખવામાં આવ્યો

૧૯૭૬ (૩) એસ.સી.આર. ૫૮ – ફકરો ૪૪ પર આધાર રાખવામાં આવ્યો

૧૯૭૭ (૧) એસ.સી.આર. ૧૦૭૨ – ફકરો ૪૪ માં આધાર રાખવામાં આવ્યો

૨૦૦૧ (૩) સપ્લ્. એસ.સી.આર. ૫૦૪ – પરા ૪૪ માં આધાર રાખવામાં આવ્યો

૨૦૦૮ (૯) એસ.સી.આર. ૬૭૦ – ફકરા ૪૪ પર આધાર રાખવામાં આવ્યો

દિવાની અપીલક્ષેત્ર અધિકારિતા : દિવાની અપીલ ક્રમાંક ૨૦૮૫ સન ૨૦૧૨.

બોમ્બે સ્થિત ન્યાયતંત્રની વડી અદાલતના રિટ પિટિશન ક્રમાંક ૪૬૬૫/૨૦૦૯ માં તા. ૧૮.૦૬.૨૦૦૯ ના ચુકાદા અને આદેશમાંથી.

વિનય નવારે, કેશવ રંજન, સત્યજીત કુમાર, અભા આર. શર્મા અપીલકર્તા તરફથી.

પ્રતિવાદીઓ તરફથી સુધીન્શુ એસ. ચૌધરી, માઇક પ્રકાશ દેસાઈ, સંજય વી. ખારડે, આશા ગોપાલન નાયર.

અદાલતનો ચુકાદો નીચે મુજબ જાહેર કરવામાં આવ્યો હતો દ્વારા

બી.એસ. ચૌહાણ, ન્યાયમૂર્તી શ્રી.

૧. આ અપીલ બોમ્બેની વડી અદાલતે રિટ અરજી નં. ૪૬૬૫ ઑફ ૨૦૦૯ માં તા. ૧૮.૬.૨૦૦૯ ના રોજ આપેલા આક્ષેપિત ચુકાદા અને આદેશ વિરુદ્ધ રજૂ કરવામાં આવી છે, જેના દ્વારા વડી અદાલતે મહારાષ્ટ્રના માનનીય મુખ્ય

પ્રધાનના તે ચુકાદાને સમર્થન આપી યથાવત્ રાખ્યો હતો કે અપીલકર્તાનું વર્તન ઉરણ નગરપાલિકા પરિષદના પ્રમુખપદને અનુરૂપ નહોતું અને તેને મહારાષ્ટ્ર મ્યુનિસિપલ કાઉન્સિલ્સ, નગર પંચાયતો અને ઔદ્યોગિક ટાઉનશિપ્સ અધિનિયમ, ૧૯૬૫ ની કલમ ૫૫બી હેઠળ નગરપાલિકા પરિષદના સભ્યપદની બાકીની મુદત માટે અયોગ્ય જાહેર કર્યો હતો (આગળ જઈને જેને 'એક્ટ ૧૯૬૫' તરીકે ઓળખવામાં આવ્યો છે) અને વધુમાં આદેશની તારીખ એટલે કે ૨૧.૩.૨૦૦૯ થી છ વર્ષના ગાળાના માટે પણ તેને અયોગ્ય જાહેર કર્યો હતો.

૨. આ અપીલ ઉદ્ભવવા માટે કારણભૂત બનેલા તથ્યો અને પરિસ્થિતિઓ આ મુજબ છે:

એ. કે અપીલકર્તા યુરાન મ્યુનિસિપલ કાઉન્સિલના સભ્ય તરીકે ચૂંટાયા હતા અને ત્યારબાદ મ્યુનિસિપલ કાઉન્સિલના અધ્યક્ષ તરીકે ચૂંટાયા હતા. અપીલકર્તાને મહારાષ્ટ્ર રાજ્ય દ્વારા તારીખ ૩.૧૨.૨૦૦૮નું કારણ દર્શાવો નોટિસ પાઠવવામાં આવ્યું હતું, જેમાં તેમને આ સમજાવવા કહેવામાં આવ્યું હતું કે અધિનિયમ ૧૯૬૫ ની કલમ ૫૫બી હેઠળ તેમની સામે કાર્યવાહી કેમ ન કરવામાં આવે. આરોપપત્રમાં નીચે મુજબના છ આરોપો સમાવાયા હતા:

આરોપ ક્રમાંક ૧

યુરણ ચેરિટેબલ મેડિકલ ટ્રસ્ટે મૌજે મ્હાતાવલી ખાતે આવેલ સર્વે નં. ૮ + ૯ + ૧૦ + ૧૧ પર તેમના હોસ્પિટલ માટે ૧૧૪૦ ચોરસ મીટર જેટલું બિનઅધિકૃત બાંધકામ ઊભું કર્યું છે અને તમે ઉક્ત ટ્રસ્ટના ટ્રસ્ટી છો. મ્યુનિસિપલ કાઉન્સિલે ઉક્ત બિનઅધિકૃત બાંધકામ પોતે જ તોડી પાડવા માટે તા. ૧૭.૧૦.૨૦૦૬ની

નોટિસ જારી કરી હતી. શ્રી દોસુ અર્દેસર ભીવંડીવાલાએ ઉક્ત નોટિસ સામે સિવિલ જજ, જુનિયર ડિવિઝન, ચુરણની અદાલતમાં નિયમિત દીવાની દાવો નં. ૯૫/૦૭ દાખલ કર્યો હતો અને તે અંગે તા. ૧૯.૧૨.૨૦૦૭ના રોજ નિર્ણય કરવામાં આવ્યો હતો, જેમાં મૂળ વાદીની અરજી નામંજૂર કરવામાં આવી હતી.

ચુરણ નગરપાલિકાના જુનિયર એન્જિનિયરે મહારાષ્ટ્ર પ્રાદેશિક અને નગર આયોજન અધિનિયમ, ૧૯૬૬ ની ધારા ૫૩ અને ૫૪ હેઠળ તા. ૨૪.૭.૨૦૦૭ના રોજ ઉપરોક્ત બિનઅધિકૃત બાંધકામ વિરુદ્ધ ચુરણ પોલીસ સ્ટેશનમાં ફરિયાદ નોંધાવી હતી. શ્રી જયંત ગોસાલ તથા અન્ય ત્રણ જણાએ ઉપરોક્ત ટ્રસ્ટના ઉપરોક્ત બિનઅધિકૃત બાંધકામ સંબંધે બોમ્બે વડી અદાલતમાં જાહેર હિત અરજી ક્રમાંક ૫૭/૨૦૦૮ દાખલ કરી હતી અને તે હાલ વિચારાધીન છે. તમે ઉપરોક્ત ટ્રસ્ટના ટ્રસ્ટી છો અને નગરપાલિકાના પ્રમુખ તરીકે ઉપરોક્ત બિનઅધિકૃત બાંધકામનો વિરોધ કરવો તમારું ફરજબદ્ધ કર્તવ્ય હતું. તેમ છતાં, તમે તેના વિરોધમાં કોઈ કાર્યવાહી કરી નહોતી અને એવું જણાય છે કે તમે ઉપરોક્ત બિનઅધિકૃત બાંધકામને સમર્થન આપ્યું છે. તેથી, તમે મહારાષ્ટ્ર પ્રાદેશિક અને નગર આયોજન અધિનિયમ, ૧૯૬૬ ની ધારા ૪૪, ૪૫, ૫૨ અને ૫૩ નું ઉલ્લંઘન કર્યું છે.

આરોપ ક્રમાંક ૨

મ્યુનિસિપલ કાઉન્સિલે ઠરાવ ક્રમાંક ૨ દ્વારા તા. ૨૨.૩.૨૦૦૭ના રોજ સામાન્ય સભાની બેઠક બોલાવી હતી. મોજે મ્હાતાવલી વિસ્તારમાં સર્વે નં. ૮ + ૯ + ૧૦ + ૧૧ની અંદાજે ૪૦૦૦ ચોરસ મીટર જેટલી જમીન બગીચા માટે અનામત

રાખવાનો પ્રસ્તાવ હતો. જોકે, તેના બદલે તે જ જમીન હોસ્પિટલ, નર્સિંગ હોમ અને મેડિકલ કોલેજ માટે અનામત રાખવા અંગે ઠરાવ પસાર કરવામાં આવ્યો હતો. તે સમયે તમે બેઠકની અધ્યક્ષતા કરી રહ્યા હતા. આ ગેરકાયદેસર કૃત્ય દ્વારા તમે મહારાષ્ટ્ર મ્યુનિસિપલ કાઉન્સિલ્સ, પંચાયત સમિતિ અને ઔદ્યોગિક ટાઉનશિપ અધિનિયમ, ૧૯૬૫ની કલમ ૪૪(૧)(ઈ) અને ૪૨(૧), (૨) અને (૩)નું ઉલ્લંઘન કર્યું છે.

આરોપ નં.૩

તમે ૨૦.૧૨.૨૦૦૬ના રોજ પ્રમુખ તરીકે ચૂંટાયા પછી, ૯.૧.૨૦૦૭ના રોજ સામાન્ય સભાની બેઠક યોજાઈ હતી. મહારાષ્ટ્ર મ્યુનિસિપલ કાઉન્સિલ્સ, પંચાયત સમિતિ એન્ડ ઇન્ડસ્ટ્રિયલ ટાઉનશિપ અધિનિયમ, ૧૯૬૫ની કલમ ૮૦(૧) હેઠળ દર બે મહિનામાં એક વખત સામાન્ય સભાની બેઠક યોજવી આવશ્યક હોવા છતાં, ૨૮.૨.૨૦૦૭થી ૨૮.૫.૨૦૦૭ વચ્ચેના ત્રણ મહિનાના ગાળામાં આવી કોઈ બેઠક યોજાઈ નહોતી. ઉપરોક્ત કૃત્ય દ્વારા તમે મહારાષ્ટ્ર મ્યુનિસિપલ કાઉન્સિલ્સ, પંચાયત સમિતિ એન્ડ ઇન્ડસ્ટ્રિયલ ટાઉનશિપ અધિનિયમ, ૧૯૬૫ની કલમ ૮૧(૧)નું ઉલ્લંઘન કર્યું છે.

આરોપ નં.૪

૯.૧.૨૦૦૭ ના રોજ યોજાયેલી બેઠકમાં, કાર્યસૂચિ ક્રમાંક ૪ અંગે સભ્યો શ્રી ચિંતામણ ઘરત અને શ્રી શેખર મહાત્રેએ કરેલ કે અધ્યક્ષના ઉપયોગ માટે ભાડાની કાર ઉપલબ્ધ કરાવવામાં આવે તેવી સૂચનાને આપ દ્વારા નકારી કાઢવામાં આવી હતી. તે જ રીતે, તે જ બેઠકની કાર્યસૂચિ ક્રમાંક ૧૧ અંગે સભ્યો

શ્રી ચિંતામણ ઘરત અને શ્રી શેખર મહાત્રેએ ભવરા ફણસવાડી ખાતે ઉઘાડી નજીક નવો નાળો બાંધવામાં આવે તેવી સૂચના કરી હતી. ઉક્ત સૂચના વાંચી સંભળાવ્યા બાદ નકારી કાઢવામાં આવી હતી. તે જ રીતે, તે જ બેઠકમાં કાર્યસૂચિ ક્રમાંક ૨૦ અંગે સભ્યો શ્રી ચિંતામણ ઘરત અને શ્રી શેખર મહાત્રેએ ભવરા ફણસવાડી ખાતે શ્રી કૈલાશ પટેલના મકાન સામે નવો નાળો બાંધવામાં આવે તેવી સૂચના કરી હતી. ઉક્ત સૂચના નકારી કાઢવામાં આવી હતી. તે જ રીતે, કાર્યસૂચિ ક્રમાંક ૨૩ અંગે શ્રી ચિંતામણ ઘરત અને શ્રી શેખર મહાત્રેએ એવી સૂચના કરી હતી કે નગરપાલિકાના વિવિધ કાર્યો માટેની ટેન્ડર પ્રક્રિયા/મંજૂરીઓ ખોલવા અને મંજૂરી આપવાનો અધિકાર સ્થાયી સમિતિને સોંપવામાં આવે. ઉક્ત સૂચના નકારી કાઢવામાં આવી હતી. તે જ રીતે, તે જ બેઠકની કાર્યસૂચિ ક્રમાંક ૨૭ અંગે નગરપાલિકાના વોર્ડ ક્રમાંક ૧ થી ૧૭ માં જંતુનાશક દવાઓના છંટકાવ માટેનો કરાર ફાળવવા બાબતે શ્રી ચિંતામણ ઘરત અને શ્રી શેખર મહાત્રેએ સૂચના કરી હતી. ૯.૧.૨૦૦૭ ની બેઠકની કાર્યવાહી નોંધ પરથી જણાય છે કે ઉક્ત સૂચના પણ નકારી કાઢવામાં આવી હતી. તેથી, નગરપાલિકાના સભ્યોની સૂચનાઓ વારંવાર નકારી કાઢીને આપે મહારાષ્ટ્ર મ્યુનિસિપલ કાઉન્સિલ્સ (કારોબારનું સંચાલન) નિયમો, ૧૯૬૬ ના નિયમ ૩૦, ૩૨(૧) અને (૨) નો ભંગ કર્યો છે.

આરોપ ક્રમાંક ૫

મહારાષ્ટ્ર જીવન પ્રાધિકરણ, પનવેલના બાંધકામ વિભાગ દ્વારા, તેના આઉટવર્ડ નં. એમ.જે.પી.બી.વિરુધ્ધએમ.સી./એમ.એસ./ઉરન/૩૧૧/૩/૦૬ તા.

૭.૧૨.૨૦૦૬ મુજબ, ઉરન નગર પરિષદના ટાઉન હોલ ખાતે, ઉરન નગર પરિષદની હદમાં સર્વોદયાવાડી ખાતે જીએસઆર ટાંકીના આઉટલેટ અને ઇનલેટ માટે ૩૦૦ મી.મી. વ્યાસની સીઆઈ પાઇપલાઇન સ્થાપિત કરવા માટે ૫.૧૦.૨૦૦૬ના રોજ ટેન્ડરો આમંત્રિત કરવામાં આવ્યા હતા. તે અનુસંધાને ત્રણ ટેન્ડરો આમંત્રિત કરવામાં આવ્યા હતા, જેના વિગતવાર મુદ્દાઓ નીચે મુજબ છે :

	ઠેકેદારનું નામ અને સરનામું	ટેન્ડરની રકમ
૧.	એમ/એસ શૈલેશ કન્સ્ટ્રક્શન ઉલ્હાસનગર	૯,૧૧,૩૫૧.૫૦
૨.	એમ/એસ પદ્માવતી એન્ટરપ્રાઇઝ, અંબરનાથ	૮,૯૨,૩૭૫.૦૦
૩.	મે./શ્રી કિરણ બી. જાધવ, ઉલ્હાસનગર	૮.૪૭,૪૬૨.૯૮

ઉપરોક્ત ત્રણ ટેન્ડરોમાંથી, મહારાષ્ટ્ર એકાઉન્ટ્સ કોડ, ૧૯૭૧ ની કલમ ૧૭૧ મુજબ એમ/એસ કિરણ બી. જાધવ, ઉલ્હાસનગરનો સૌથી નીચો ટેન્ડર સ્વીકારવામાં આવ્યો હતો. જોકે, અંદાજ ૨૦૦૫-૨૦૦૬ ના ડી.એસ.આર. મુજબ તૈયાર કરવામાં આવ્યો હતો. પરિણામે, જ્યારે ટેન્ડરો મંગાવવામાં આવ્યા, ત્યારે ટેન્ડરની રકમમાં ૧૦% કરતાં વધુ તફાવત હતો. તેથી, કમિશનર અને ડિરેક્ટર, ડિરેક્ટોરેટ ઓફ મ્યુનિસિપલ એડમિનિસ્ટ્રેશનના સ્ટેન્ડિંગ ઓર્ડર નં.

૩૬ ના મુદ્દા નં. ૪૪ નો ઉલ્લેખ કરીને, નગરપરિષદે સંબંધિત વ્યાપારી વેંચાણદારો પાસેથી વર્તમાન બજારભાવ મંગાવ્યા. એમ/એસ નાઝમી ઈલેક્ટ્રિકલ એન્ડ હાર્ડવેર લિમિટેડ, કલ્યાણ અને એમ/એસ સંજય સ્ટીલ ટ્યુબ કોર્પોરેશન લિમિટેડ પાસેથી ૫.૧.૨૦૦૭ના રોજ ટેન્ડરદારો/ઠેકેદારોના દરો અને બજારભાવ વચ્ચેનો તફાવત સરખાવવા માટે ભાવ મંગાવી, અને તે સરખામણીના આધારે નક્કી કરવામાં આવ્યું કે ટેન્ડરદારોના દરો બજારભાવ કરતાં ઓછા હતા, અને ટેન્ડરોને મંજૂરી આપવામાં આવી તેમજ ટેન્ડરદારોના બિલોની ચુકવણી કરવામાં આવી; તે દ્વારા તમે ટેન્ડરો મંગાવવાના અને મંજૂરીઓ અંગેના સ્ટેન્ડિંગ ઓર્ડર નં. ૩૬ ના પરિચ્છેદ નં. ૪૪ થી ૪૭, તા. ૨૯.૧૨.૨૦૦૫ના નં. એન.પી.એસ./ઇન્વાઈટિંગ ટેન્ડર્સ/૨૦૦૫/કેસ નં. ૧૫૧/૦૫ ધરાવતા આદેશ, તથા મહારાષ્ટ્ર એકાઉન્ટ્સ કોડ, ૧૯૭૧ ના નિયમ નં. ૧૭૧ નો ભંગ કર્યો છે.

આરોપ ક્રમાંક ૬

મહારાષ્ટ્ર જીવન પ્રાધિકરણ, પનવેલના બાંધકામ વિભાગ દ્વારા તેની આવક–જાવક ક્રમાંક એમ.જે.પી.બી.વિરુધ્ધએમ.સી./એમ.એસ./ઉરણ/૩૧૧/૩/૦૬ તા. ૭.૧૨.૨૦૦૬ મુજબ ઉરણ નગર પરિષદના ટાઉન હોલ ખાતે ઉરણ નગર પરિષદની હદમાં આવેલ સર્વોદયાવાડી ખાતે જી.એસ.આર. ટાંકીના આઉટલેટ અને ઇનલેટ માટે ૩૦૦ મી.મી. વ્યાસની સી.આઈ. પાઇપલાઇન બેસાડવા માટે

તા. ૫.૧૦.૨૦૦૬ના રોજ ટેન્ડરો મંગાવવામાં આવ્યા હતા. તે અનુસંધાને ત્રણ ટેન્ડરો મંગાવવામાં આવ્યા હતા, જેના વિગતો નીચે મુજબ છે:

	કરારદારનું નામ અને સરનામું	નિર્વિદા રકમ
૧.	એમ/એસ શૈલેશ કન્સ્ટ્રક્શન ઉલ્હાસનગર	૪,૨૧,૧૬૫.૦૦
૨.	એમ/એસ પડ્માવતી એન્ટરપ્રાઈઝ, અંબરનાથ	૪,૧૮,૮૮૯.૨૮
૩.	એમ/એસ કિરણ બી. જાધવ, ઉલ્હાસનગર	૩,૭૮,૫૦૭.૭૮

ઉપરોક્ત ત્રણ ટેન્ડરોમાંથી ઉલ્હાસનગરના મેસર્સ કિરણ બી. જાધવનો સૌથી નીચો ટેન્ડર મહારાષ્ટ્ર એકાઉન્ટ્સ કોડ, ૧૯૭૧ ની કલમ ૧૭૧ મુજબ સ્વીકારવામાં આવ્યો હતો. જોકે, અંદાજ ૨૦૦૫-૨૦૦૬ ની ડી.એસ.આર. મુજબ તૈયાર કરવામાં આવ્યો હતો. પરિણામે, જ્યારે ટેન્ડરો આમંત્રિત કરવામાં આવ્યા ત્યારે ટેન્ડરની રકમમાં ૧૦% કરતાં વધુનો ફરક હતો. તેથી, મ્યુનિસિપલ એડમિનિસ્ટ્રેશન નિર્દેશાલયના કમિશનર અને ડિરેક્ટરના સ્થાયી આદેશ ક્રમાંક ૩૬ ના મુદ્દા ક્રમાંક ૪૪ નો ઉલ્લેખ કરીને નગર પરિષદે સંબંધિત વ્યાવસાયિક વેપારીઓ પાસેથી વર્તમાન બજારભાવ મંગાવ્યા. મેસર્સ નાઝમી ઈલેક્ટ્રિકલ એન્ડ હાર્ડવેર લિમિટેડ, કલ્યાણ અને મેસર્સ સંજય સ્ટીલ ટ્યુબ કોર્પોરેશન લિમિટેડ પાસેથી ૫.૧.૨૦૦૭ ના રોજ ટેન્ડરદારો / કોન્ટ્રાક્ટરોના ભાવ અને બજારભાવ વચ્ચેનો ફરક તુલના કરવા માટે દરો મંગાવી અને તુલનાના આધારે ટેન્ડરદારોના ભાવ બજારભાવ કરતાં ઓછા હોવાનું નક્કી કરીને ટેન્ડરોને મંજૂરી આપવામાં

આવી અને ટેન્ડરદારોના બિલોની ચુકવણી કરવામાં આવી; તે દ્વારા તમે ટેન્ડરો આમંત્રિત કરવા બાબતના સ્થાયી આદેશ ક્રમાંક ૩૬ ના પરિછેદ ક્રમાંક ૪૪ થી ૪૭, તથા ક્રમાંક એન.પી.એસ./ઇન્વાઈટિંગ ટેન્ડર્સ/૨૦૦૫/કેસ ક્રમાંક ૧૫૧/૦૫ ધરાવતી તા. ૨૯.૧૨.૨૦૦૫ ની મંજૂરીઓ અને મહારાષ્ટ્ર એકાઉન્ટ્સ કોડ, ૧૯૭૧ ના નિયમ ક્રમાંક ૧૭૧નું ઉલ્લંઘન કર્યું છે.

બી. અપીલકર્તાએ તા. ૧૮.૧૨.૨૦૦૮નું પોતાનું સમજૂતીપત્ર લેખિતમાં રજૂ કર્યું હતું. તે જ બાબતનું વિચારણ કર્યા બાદ અપીલકર્તાને તા. ૨૩.૧.૨૦૦૯ના રોજ સુનાવણી માટે નોટિસ આપવામાં આવી હતી. અપીલકર્તા પોતાના વકીલ સાથે સક્ષમ પ્રાધિકારી, એટલે કે સંબંધિત વિભાગનો પ્રભાર ધારણ કરતા માનનીય મુખ્ય પ્રધાન સમક્ષ હાજર રહ્યો હતો. તેમ છતાં, પડકારાયેલ આદેશ તા. ૨૧.૩.૨૦૦૯ દ્વારા અપીલકર્તાને તેના બાકી રહેલા કાર્યકાળ માટે અયોગ્ય જાહેર કરવામાં આવ્યો હતો અને વધુમાં તેને કાઉન્સિલના સભ્ય તરીકે પણ છ વર્ષના સમયગાળા માટે અયોગ્ય જાહેર કરવામાં આવ્યો હતો.

સી. તેનાથી વ્યથિત થઈ, અપીલકર્તાએ તા. ૨૧.૩.૨૦૦૯ના આદેશને પડકારતી રિટ અરજી દાખલ કરી. પ્રત્યાવેદિત ચૂકાદો અને આદેશ તા. ૧૮.૬.૨૦૦૯ દ્વારા રિટ અરજી નામંજૂર કરવામાં આવી હતી.

અતએવ, આ અપીલ.

૩. અપીલકર્તા તરફેથી હાજર રહેલા વિદ્વાન વકીલ શ્રી વિનય નવરે એ રજૂ કર્યું છે કે અપીલકર્તા વિરુદ્ધ માત્ર ત્રણ જ આરોપો, એટલે કે આરોપ ક્રમાંક ૩, ૫ અને ૬, સાબિત થયેલા માનવામાં આવ્યા છે. એક આરોપ એવો છે કે અપીલકર્તાએ

અધિનિયમ ૧૯૬૫ ની કલમ ૮૧(૧) હેઠળ જે જરૂરી હતું તે મુજબ ૨૮.૨.૨૦૦૭ થી ૨૮.૫.૨૦૦૭ સુધીના ત્રણ મહિનાના ગાળામાં બેઠક બોલાવી નહોતી, જેના અંગે અપીલકર્તાએ એવો ખુલાસો આપ્યો હતો જે સ્વીકારવા યોગ્ય હતો. નગરપાલિકા પરિષદના સંબંધિત અધિકારીએ અપીલકર્તાને જાણ કરી નહોતી, તેમજ અધિનિયમ ૧૯૬૫ ની કલમ ૮૧(૧) મુજબ આવી બેઠક યોજવા માટે સભ્યોએ પણ વિનંતી કરી નહોતી, તેથી તે માત્ર અજાણતાં થયેલું કૃત્ય હતું અને તેને ઈરાદાપૂર્વકનું માનવામાં આવી શકતું નહોતું. તેથી, કોઈ દુરાચરણ થયાનું પ્રશ્ન જ ઊભો થઈ શકતો નહોતો.

૪. અન્ય જે આરોપો સાબિત થયા હોવાનું જણાવાયું છે તે પાણી પુરવઠા માટે ૩૦૦ મિ.મી. સીઆઈ પાઇપલાઇન પાથરવાના અધૂરા કામ માટે ઊંચા દરે નવા ટેન્ડરો સ્વીકારવા સંબંધિત છે. ઓછી અંદાજિત કિંમતવાળું ટેન્ડર સ્વીકારવામાં આવ્યું નહોતું, પરંતુ ટેન્ડરની રકમમાં ૧૦ ટકા કરતાં વધુ તફાવત હતો. અપીલકર્તાએ એ સ્પષ્ટીકરણ આપ્યું હતું કે ઉક્ત ટેન્ડરો સ્વીકારવાનો ઠરાવ પરિષદ દ્વારા જ પસાર કરવામાં આવ્યો હતો અને તેથી સીઆઈ પાઇપોના ઊંચા દરે ટેન્ડરો સ્વીકારવા બાબતે માત્ર અપીલકર્તાને જ જવાબદાર ઠેરવી શકાય નહીં. મહારાષ્ટ્ર જીવન પ્રાધિકરણ દ્વારા ખરીદવામાં આવેલા સીઆઈ પાઇપના દરો પણ ધ્યાનમાં લેવામાં આવ્યા હતા અને આ તમામ પરિબળોનું વિચારણા કર્યા પછી ચુરેન નગરપાલિકા પરિષદ દ્વારા સૌથી નીચી બોલી સ્વીકારવામાં આવી હતી. મુખ્ય અધિકારી અને જુનિયર ઈજનેરે પણ તકનીકી પાસાનો વિચાર કર્યો હતો અને ત્યારબાદ પ્રમુખ, મુખ્ય અધિકારી અને જુનિયર ઈજનેરની સહી હેઠળ

ભલામણ મોકલવામાં આવી હતી અને તે પછી નગરપાલિકા પરિષદે ઠરાવ પસાર કરી ઉક્ત ટેન્ડર સ્વીકાર્યું હતું. તેથી એવું કહી શકાય નહીં કે આ રીતે કાર્ય કરીને અપીલકર્તાએ કોઈ કાનૂની જોગવાઈનો ભંગ કર્યો હતો.

૫. વધુમાં એ રજૂ કરવામાં આવે છે કે ૨૧.૩.૨૦૦૯ ના રોજ થયેલી સુનાવણીના સમયે, ફરિયાદી કેટલાક નવા આધાર પર નિર્ભર રહેવા માંગતો હતો અને તેથી અપીલકર્તાએ આક્ષેપ ઉઠાવ્યો હતો. માનનીય મુખ્ય પ્રધાનશ્રીએ સચિવને સુનાવણીની તારીખ નક્કી કરવા નિર્દેશ આપ્યો હતો, તથાપિ, સુનાવણીની કોઈ તારીખ નક્કી કરવામાં આવી નહોતી અને ૨૧.૩.૨૦૦૯ તારીખનો આક્ષેપિત આદેશ અપીલકર્તાને સુનાવણીની કોઈ તક આપ્યા વિના પારિત કરવામાં આવ્યો હતો. તેથી, કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોની ઘોર અવગણના કરીને ઉક્ત આદેશ પારિત કરવામાં આવ્યો હતો અને કાયદાની દૃષ્ટિએ તે ટકી શકતો નથી.

સક્ષમ/કાયદેસર સત્તાધિકારીએ આપેલાં નિષ્કર્ષો સુધી પહોંચવા માટેના કારણો નોંધ્યા નથી, જેના આધારે ઓછામાં ઓછા અપીલકર્તા વિરુદ્ધના ત્રણ આરોપો સાબિત થયેલા ગણાયા હતા. 'ગેરવર્તન' શબ્દપ્રયોગને યોગ્ય દૃષ્ટિકોણથી સમજવામાં આવ્યો નથી. ત્રણેય આરોપો સાબિત થયેલા માન્ય હોવા છતાં પણ લાદવામાં આવેલી સજા સંપૂર્ણપણે અસંગત છે અને વિશેષ કરીને કેસના તથ્યો અને પરિસ્થિતિઓમાં તે વાજબી નહોતી. વડી અદાલતે તથ્યોની યોગ્ય દૃષ્ટિકોણથી મૂલવણી કરવામાં ભૂલ કરી છે; તેથી, પડકારાયેલો ચુકાદો અને આદેશ રદ કરવા યોગ્ય છે.

૬. પ્રતિવાદીઓ તરફથી હાજર થયેલા તેમના વિદ્વાન વકીલ શ્રી માઇક પ્રકાશ દેસાઈ અને શ્રી સુધાંસુ ચૌધરીએ આ અપીલનો જોરદાર વિરોધ કરતાં દલીલ કરી છે કે અપીલકર્તા વિરુદ્ધ સાબિત થયેલા આક્ષેપો તેની તરફથી થયેલા ગંભીર દુરાચારના સ્વરૂપના હતા અને તેથી તેને પદ પરથી દૂર કરવો જવાબદાર હતો તથા તેને વધુ છ વર્ષના સમયગાળા માટે ગેરલાયક ઠરાવવો યોગ્ય રીતે જાહેર કરવામાં આવ્યો છે. અપીલકર્તાને પોતાનો બચાવ રજૂ કરવા માટે સંપૂર્ણ તક આપવામાં આવી હતી. ગેરલાયકાતનો સમયગાળો પૂર્ણ થઈ ગયો છે, તેથી આ અદાલત હાલમાં એક શૈક્ષણિક મુદ્દા સાથે વ્યવહાર કરી રહી છે. આ કેસના તથ્યો અને પરિસ્થિતિઓમાં આક્ષેપિત આદેશમાં કોઈ હસ્તક્ષેપ યોગ્ય ઠરતો નથી. અપીલમાં ગુણ નથી અને પરિણામે તે નામંજૂર થવા પાત્ર છે.

૭. અમે પક્ષકારોના વિદ્વાન વકીલો દ્વારા કરવામાં આવેલી પરસ્પરવિરુદ્ધ રજૂઆતો પર વિચાર કર્યો છે અને અભિલેખનું અવલોકન કર્યું છે. કેસના ગુણદોષના આધારે વિચારણા કરતાં પહેલાં, કેટલાક કાનૂની મુદ્દાઓનું નિરાકરણ કરવું યોગ્ય છે.

દુરાચરણ:

૮. બ્લેક્સ લો ડિક્શનરી, છઠ્ઠી આવૃત્તિમાં દુર્વર્તનને નીચે મુજબ વ્યાખ્યાયિત કરવામાં આવ્યું છે:

કોઈ સ્થાપિત અને નિશ્ચિત આચરણના નિયમનો ભંગ, પ્રતિબંધિત કૃત્ય, ફરજમાંથી ઉદાસીનતા, ગેરકાયદેસર વર્તન, સ્વભાવથી જ ઈરાદાપૂર્વકનું, અયોગ્ય અથવા ખોટું વર્તન; તેના સમાનાર્થી શબ્દો છે લઘુઅપરાધ, દુરાચરણ,

ગેરવર્તન, દુરાચારીતા, અયોગ્યતા, કુપ્રણાલીપૂર્વકનું સંચાલન, અપરાધ; પરંતુ બેદરકારી અથવા ગફલત નહીં.

પદ પરનું દુરાચાર આ રીતે વ્યાખ્યાચિત કરવામાં આવ્યું છે:

કોઈ જાહેર અધિકારી દ્વારા તેના પદની ફરજો સંદર્ભે કરવામાં આવેલું કોઈપણ ગેરકાયદેસર વર્તન, જે જાણપૂર્વકના સ્વભાવનું હોય. આ શબ્દમાં એવા કૃત્યોનો સમાવેશ થાય છે, જે કરવા માટે પદધારકને કોઈ અધિકાર ન હતો, જે કૃત્યો અયોગ્ય રીતે કરવામાં આવ્યા હોય, તથા કાર્ય કરવાની હકારાત્મક ફરજ હોવા છતાં કાર્ય કરવામાં નિષ્ફળતા પણ સમાવિષ્ટ છે.

પી. રામનાથ અૈયરનાં લૉ લેક્સિકોન, પુનર્મુદ્રણ આવૃત્તિ ૧૯૮૭ ના પૃષ્ઠ ૮૨૧ પર ‘ગેરવર્તન’ ની વ્યાખ્યા આ મુજબ આપવામાં આવી છે:

દુરાચાર" શબ્દથી ગેરકાયદેસર આશયનો અર્થ સૂચિત થાય છે, અને માત્ર નિર્ણયક્ષમતામાં થયેલી ભૂલનો નહીં. દુરાચાર અનિવાર્યપણે નૈતિક પતન સંકળાયેલા વર્તન સમાન વસ્તુ નથી. "દુરાચાર" શબ્દ સાપેક્ષ શબ્દ છે, અને જે વિષયવસ્તુ તથા જે સંદર્ભમાં આ શબ્દ આવેલો હોય તેના સંદર્ભે, તેમજ જે અધિનિયમ અથવા કાયદાનું અર્થઘટન કરવામાં આવી રહ્યું હોય તેના વ્યાપને ધ્યાનમાં રાખીને, તેનો અર્થ નિર્ધારિત કરવો પડે છે. શાબ્દિક રીતે "દુરાચાર"નો અર્થ ખોટું વર્તન અથવા અયોગ્ય વર્તન થાય છે. સામાન્ય વ્યવહારમાં, દુરાચારનો અર્થ એવી સ્થાપિત અને નિશ્ચિત આચરણ–નિયમની ઉલ્લંઘના થાય છે જેમાં કોઈ વિવેકાધિકાર બાકી રહેતો નથી, સિવાય કે અનિવાર્ય પરિસ્થિતિ જે માંગે તે; જ્યારે બેદરકારી, ઉપેક્ષા અને અકુશળતા એવી સ્થાપિત પરંતુ અનિશ્ચિત

આચરણ–નિયમની ઉલ્લંઘનાઓ છે જેમાં કર્તાને અમુક વિવેકાધિકાર અનિવાર્યપણે અપાયેલો રહે છે. દુરાચાર નિશ્ચિત કાયદાનું ઉલ્લંઘન છે; જ્યારે બેદરકારી અથવા અનિશ્ચિત કાયદા હેઠળના વિવેકાધિકારનો દુરુપયોગ તેનાથી ભિન્ન છે. દુરાચાર પ્રતિબંધિત કૃત્ય છે; જ્યારે બેદરકારી કૃત્યનો પ્રતિબંધિત ગુણધર્મ છે, અને તે અનિવાર્યપણે અનિશ્ચિત સ્વરૂપ ધરાવે છે. પદ પરનો દુરાચાર એવો ગેરકાયદેસર વર્તાવ અથવા જાહેર અધિકારી દ્વારા થયેલી ઉપેક્ષા તરીકે વ્યાખ્યાયિત કરી શકાય છે, જેના કારણે કોઈ પક્ષના અધિકારો પ્રભાવિત થયા હોય.

આ રીતે જોવામાં આવે તો સ્પષ્ટ થાય છે કે 'દુર્વર્તન' શબ્દની ચોક્કસ વ્યાખ્યા શક્ય ન હોવા છતાં, વિચારપૂર્વક નિરીક્ષણ કરતાં તેનો અર્થ જે સંદર્ભમાં તે આવે છે, તેની આચરણભંગની પ્રકૃતિ, તેની કામગીરીમાં રહેલી ખામી, શિસ્ત પર પડતો તેનો પ્રભાવ અને ફરજના સ્વભાવમાંથી પ્રાપ્ત થાય છે. તેમાં નૈતિક અધોપતનનો સમાવેશ થઈ શકે છે; તે અયોગ્ય અથવા ખોટું વર્તન હોવું જોઈએ; કાયદાવિરૂદ્ધ વર્તન, ઈચ્છાપૂર્વકના સ્વભાવનું; પ્રતિબંધિત કૃત્ય, સ્થાપિત અને નિશ્ચિત આચરણના નિયમ અથવા વર્તનસંહિતાનો ભંગ, પરંતુ માત્ર નિર્ણયમાં થયેલી ભૂલ, ફરજના નિર્વહમાં બેદરકારી અથવા ઉપેક્ષા નહીં; જે કૃત્ય અંગે ફરિયાદ કરવામાં આવી છે તેમાં પ્રતિબંધિત ગુણવત્તા અથવા સ્વભાવ રહેલો હોવો જોઈએ. તેનો વ્યાપ વિષયવસ્તુ અને જે સંદર્ભમાં આ શબ્દ આવ્યો છે તેના ઉલ્લેખ સાથે અર્થઘટિત થવો જોઈએ, તેમજ વિધાનના વ્યાપ અને તે જે જાહેર હેતુ સિદ્ધ કરવા માંગે છે તે ધ્યાનમાં રાખવું જોઈએ....".

(આ પણ જુઓ: સ્ટેટ ઑફ પંજાબ અને અન્ય વિ. રામ સિંહ પૂર્વ કોન્સ્ટેબલ, એ.આઈ.આર. ૧૯૯૨ એસ.સી. ૨૧૮૮).

૯. માત્ર નિર્ણયમાં થયેલી ભૂલના પરિણામે બેદરકારીપૂર્ણ કૃત્ય કરવામાં આવ્યું હોય તો તે દુરાચાર ગણાતો નથી. તેમ છતાં, અપવાદરૂપ પરિસ્થિતિઓમાં, પરિશ્રમપૂર્વક કાર્ય ન કરવું દુરાચાર ગણાઈ શકે. સંસ્થાની પ્રતિષ્ઠાને હાનિકારક હોય તેવી કાર્યવાહી પણ દુરાચાર ગણાઈ શકે. સત્તાની મર્યાદા બહાર કાર્ય કરવું પણ દુરાચાર હોઈ શકે. જ્યારે હોદ્દેદાર પાસેથી કાર્યના નિર્વહમાં સંપૂર્ણ નિષ્કપટતા અને પ્રામાણિકતાથી કાર્ય કરવાની અપેક્ષા રાખવામાં આવે છે, ત્યારે નાણાં વગેરેની કોઈપણ ગેરવહીવટ, ભલે તે કામચલાઉ હોય, ગંભીર દુરાચાર બને છે અને તે કડક દંડને આહ્વાન કરે છે. (જોવો: ડિસીપ્લિનરી ઓથોરિટી–કમ–રીજનલ મેનેજર અને અન્ય વિરુધ્ધ નિકુંજા બિહારી પટનાયક, (૧૯૯૬) ૯ એસ.સી.સી. ૬૯; ગવર્નમેન્ટ ઑફ તમિલનાડુ વિરુધ્ધ કે.એન. રામમૂર્તિ, એ.આઈ.આર. ૧૯૯૭ એસ.સી. ૩૫૭૧; ઈન્સ્પેક્ટર પ્રેમ ચંદ વિ. ગવ્ટ. ઑફ એન.સી.ટી. ઑફ દિલ્હી અને અન્ય, (૨૦૦૭) ૪ એસ.સી.સી. ૫૬૬; અને સ્ટેટ બેંક ઑફ ઈન્ડિયા અને અન્ય વિ. એસ.એન. ગોયલ, એ.આઈ.આર. ૨૦૦૮ એસ.સી. ૨૫૯૪).

૧૦. આંધ્ર પ્રદેશ સરકાર વિરુધ્ધ પી. પોસેટ્ટી, (૨૦૦૦) ૨ એસ.સી.સી. ૨૨૦ માં, આ અદાલતે ઠરાવ્યું હતું કે સંસ્થાની/સંસ્થાનની પ્રતિષ્ઠાને હાનિ પહોંચાડે તે રીતે વર્તવું અને પોતાની વર્તમાન સ્થિતિને કોઈપણ પ્રકારની શરમજનક અથવા સંકોચજનક પરિસ્થિતિમાં મૂકી દેવું દુર્વર્તન ગણાઈ શકે છે, કારણ કે

આવી વર્તણૂક અંતે એ નિષ્કર્ષ તરફ દોરી શકે છે કે દોષિત કર્મચારીએ પદાધિકારીને શોભે તેવી ન હોય એવી રીતે વર્તન કર્યું હતું.

૧૧. એમ.એમ. મલ્હોત્રા વિરુધ્ધવિરુધ્ધ ભારત સંઘ અને અન્ય, એ.આઈ.આર. ૨૦૦૬ એસ.સી. ૮૦ માં, આ અદાલતે નીચે મુજબ સ્પષ્ટ કર્યું હતું:

.......અતએવ, એ નોંધવું આવશ્યક છે કે 'ગેરવર્તન' શબ્દની ચોક્કસ વ્યાખ્યા કરવી શક્ય નથી. પરંતુ સાથે સાથે, ભલે તેની ચોક્કસ વ્યાખ્યા શક્ય ન હોય, તેમ છતાં વિચારપૂર્વક જોતા 'ગેરવર્તન' શબ્દ પોતાનો અર્થસંકેત પરિસ્થિતિ, ફરજના નિર્વહનમાં થયેલી ખામી અને તેના શિસ્ત પર પડતા પ્રભાવ તથા ફરજના સ્વરૂપમાંથી પ્રાપ્ત કરે છે. જે કૃત્ય અંગે ફરિયાદ કરવામાં આવી હોય તેમાં નિષિદ્ધ ગુણધર્મ અથવા સ્વભાવ હોવો આવશ્યક છે અને તેના વ્યાપનું અર્થઘટન વિષયવસ્તુ અને જે પરિસ્થિતિમાં તે શબ્દ આવ્યો હોય તેના સંદર્ભમાં, તેમજ સંબંધિત અધિનિયમની વ્યાપ્તિ અને તે જે જાહેર હિતના હેતુની સેવા કરવા ઈચ્છે છે તેને ધ્યાનમાં રાખીને કરવું પડે.

એવો જ અભિપ્રાય બલદેવ સિંહ ગાંધી વિરુધ્ધએસ. પંજાબ રાજ્ય અને અન્ય, એ.આઈ.આર. ૨૦૦૨ એસ.સી. ૧૧૨૪ માં પુનરોચ્ચારિત કરવામાં આવ્યો છે.

૧૨. પદધારકમાં રહેલી વ્યક્તિગત લાયકાતોના અભાવ અથવા કમી અંગેના નિષ્કર્ષો, સંબંધિત વ્યક્તિને દંડ માટે જવાબદાર ઠેરવે તેવું કૃત્યદોષ બનતા નથી.

(જુઓ: યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા અને અન્ય વિ. જે. અહમદ, એ.આઈ.આર. ૧૯૭૯ એસ.સી. ૧૦૨૨).

૧૩. તે પણ એક સ્થાપિત કાનૂની સિદ્ધાંત છે કે દુર્વર્તનનું મૂલ્યાંકન અનિવાર્ય રીતે તે દુર્વર્તનની પ્રકૃતિના આધારે જ કરવું જોઈએ અને અદાલતે આ બાબતની તપાસ કરવી જોઈએ કે દુર્વર્તન જાહેર હિતને હાનિકારક થયું છે કે નહીં.

(જુઓ: જનરલ મેનેજર, અપીલીય અધિકારી, બેંક ઑફ ઈન્ડિયા અને અન્ય વિ. મોહદ. નિઝામુદ્દીન એ.આઈ.આર. ૨૦૦૬ એસ.સી. ૩૨૯૦).

૧૪. `દુરાચરણ' અભિવ્યક્તિને કોઈ સ્થાપિત અને નિશ્ચિત આચરણના નિયમના ઉલ્લંઘન, પ્રતિબંધિત કૃત્ય, ગેરકાયદેસર વર્તન, અને સ્વભાવથી જ ઈચ્છાપૂર્વકના આચરણ તરીકે સમજવી જરૂરી છે. તે શિસ્તસંગત વર્તનમાં દોષ અને કુપરીચાલનના સમાનાર્થીરૂપે પણ વપરાઈ શકે છે. કોઈ વિશિષ્ટ કેસમાં, બેદરકારી અથવા અસાવધાની પણ દુરાચરણ બની શકે છે; ઉદાહરણ તરીકે, જ્યારે કોઈ ચોકીદાર પોતાની ફરજ છોડીને સિનેમા જોવા જાય, ત્યારે સંસ્થાને કોઈ ચોરી કે નુકસાન થયું ન હોય તો પણ ફરજના સ્થળનો ત્યાગ કરવો તે પોતે જ દુરાચરણ ગણાય છે. શિસ્તબદ્ધ દળોના કેસમાં તે વધુ ગંભીર હોઈ શકે છે. વધુમાં, `દુરાચરણ' અભિવ્યક્તિનું અર્થઘટન અને સમજ તે જે વિષયવસ્તુ અને સંદર્ભમાં વપરાઈ હોય તેના સંદર્ભે કરવાનું રહે છે, અને તે માટે જે કાયદાનું અર્થઘટન કરવામાં આવી રહ્યું હોય તેના વ્યાપ અને હેતુનો વિચાર કરવો જરૂરી છે. દુરાચરણનું મૂલ્યાંકન તેના સ્વરૂપના આધારે કરવાનું રહે છે અને તે જાહેર

હિતને હાનિકારક થયું છે કે નહીં તે બાબતે દુરાચરણના પરિણામોની દૃષ્ટિએ તેને જોવું જોઇએ.

કલંકજનક વર્તન :

૧૫. 'અપમાનજનક વર્તન' અભિવ્યક્તિની વ્યાખ્યા અધિનિયમમાં કરવામાં આવી નથી. તેથી, તેનું અર્થઘટન આપેલ શબ્દકોશીય અર્થ મુજબ કરવું પડે. 'અપમાન' શબ્દનો અર્થ માન, આદર અથવા પ્રતિષ્ઠાનો હ્રાસ, શરમ, અથવા અણગમો કે અપકીર્તિ લાવવો એવો થાય છે. અપમાનજનકનો અર્થ નૈતિક સંવેદનાઓને આઘાત પહોંચાડનાર અને પ્રતિષ્ઠાને હાનિકારક, અથવા એવું વર્તન અથવા ચરિત્ર કે જે અપમાન અથવા શરમને પાત્ર હોય અથવા તે લાવતું હોય એવો થાય છે. અપમાનજનક વર્તનનું પરીક્ષણ તે સંદર્ભના પરિપ્રેક્ષ્યમાં પણ કરવાનું રહે છે, જેમાં આ શબ્દનો અધિનિયમ હેઠળ પ્રયોગ કરવામાં આવ્યો છે. અપમાનજનક વર્તન આવશ્યક રીતે પદધારકની સત્તાવાર ફરજો સાથે સંકળાયેલું હોવું જરૂરી નથી. તેથી, તે તેની સત્તાવાર ફરજના નિર્વહના વ્યાપની બહારનું પણ હોઈ શકે છે.

ચૂંટાયેલ પદાધિકારીને પદચ્યુત કરવું :

૧૬. બંધારણમાં ૧૯૯૨ના ૭૪મા સુધારા અધિનિયમ દ્વારા, તા. ૧.૬.૧૯૯૩થી અમલમાં આવે તે રીતે, નગરપાલિકાઓને બંધારણીય દરજ્જો પ્રદાન કરવામાં આવ્યો છે. બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૪૩બી હેઠળ નગરપાલિકાઓને વિવિધ સત્તાઓ પણ પ્રદાન કરવામાં આવી છે.

૧૭. બંધારણમાં ભાગ ૯ અને ભાગ ૯–અ ઉમેરવાથી સ્થાનિક સ્વરાજ્ય સરકારને અધિકારીક નિયંત્રણથી મુક્ત મૂળભૂત લોકશાહી એકમ તરીકે સંપૂર્ણ સ્વાયત્તતા પ્રદાન કરવામાં આવે છે. તેથી, બંધારણીય સંસ્થાને નષ્ટ કરવાનો પ્રભાવ ધરાવતી કોઈપણ સત્તાનો ઉપયોગ, ઉદ્ધત હોવા ઉપરાંત, આ દેશની લોકશાહી વ્યવસ્થાના માટે જોખમી છે. તેથી, કાયદા દ્વારા નિર્ધારિત પ્રક્રિયા અનુસર્યા વિના, બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૧ની જોગવાઈઓનું ઉલ્લંઘન કરીને, રાજ્ય દ્વારા નિષ્કાળજી અભિગમ અપનાવી અને ગેરરીતિઓનો આશ્રય લઈને ગુપ્ત હેતુ સિદ્ધ કરવા માટે, ચૂંટાયેલા પદાધિકારીને ઔપચારિકતા વિના પદચ્યૂત કરવાની પરવાનગી આપી શકાય નહીં. અદાલત કાયદાની સંરક્ષક હોવાથી, સંસ્થાને નિષ્ફળ બનાવવાના કોઈપણ પ્રયાસને સહન કરી શકતી નથી.

દેશની લોકતાંત્રિક વ્યવસ્થા હંમેશા સંવિધાનની મૂળભૂત વિશેષતા તરીકે માન્ય ગણાઈ છે, જેમ કે અન્ય વિશેષતાઓ, ઉદાહરણ તરીકે સંવિધાનની સર્વોચ્ચતા, કાનૂનનું શાસન, સત્તાઓના વિભાજનનો સિદ્ધાંત, સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૩૨, ૨૨૬ અને ૨૨૭ હેઠળ ન્યાયિક પુનર્વિચારની સત્તા વગેરે. (જુઓ: હિઝ હોલીનેસ કેશવાનંદ ભારતી શ્રીપાદગલવરુ તથા અન્ય વિ. સ્ટેટ ઑફ કેરળા તથા અન્ય, એ.આઈ.આર. ૧૯૭૩ એસ.સી. ૧૪૬૧; મિનર્વા મિલ્સ લિમિટેડ તથા અન્ય વિ. યુનિયન ઑફ ઇન્ડિયા તથા અન્ય, એ.આઈ.આર. ૧૯૮૦ એસ.સી. ૧૭૮૯; યુનિયન ઑફ ઇન્ડિયા વિ. એસોસિએશન ફૉર ડેમોક્રેટિક રિફોર્મ્સ તથા અન્ય, એ.આઈ.આર. ૨૦૦૨ એસ.સી. ૨૧૧૨; સ્પેશિયલ રેફરન્સ નં. ૧ ઓફ ૨૦૦૨ (ગુજરાત એસેમ્બલી ઇલેકશન મેટર), એ.આઈ.આર. ૨૦૦૩ એસ.સી.

૮૭; અને કુલદીપ નાયર વિ. યુનિયન ઑફ ઈન્ડિયા તથા અન્ય, એ.આઈ.આર. ૨૦૦૬ એસ.સી. ૩૧૨૭).

૧૮. બંધારણની કોઈપણ મૂળભૂત વિશેષતા કોઈપણ પ્રકારના સુધારા દ્વારા પણ નષ્ટ કરવી અનુમત્ય નથી, અને તેથી, કોઈ કારણ વિના પોતાની મનસ્વી ઇચ્છા મુજબ કાર્યપાલિકા દ્વારા તેને ક્ષીણ કરી શકાય તેવી કલ્પના પણ કરી શકાય તેમ નથી. બંધારણ કાર્યપાલિકાએ પોતાની કાયદેસરની સત્તાઓના પ્રયોગમાં કરેલા કાર્યને પૂર્ણ વિશ્વાસ અને માન્યતા આપે છે, પરંતુ રાષ્ટ્રની સેવા કરવી અને પ્રજાસત્તાક રાજ્યને વધુ મજબૂત બનાવવા માટે નાગરિકોને પ્રબુદ્ધ કરવી તેમની પ્રાથમિક જવાબદારી છે. જાહેર વહીવટ કાયદાના શાસન અને બંધારણીય આદેશોના અસરકારક અમલીકરણ માટે જવાબદાર છે, જે સારા વહીવટી નિર્ણયોના નિર્ધારણ માટે નક્કી કરાયેલા ઉદ્દેશ્યમૂલક ધોરણને ન્યાયસંગત રીતે કાર્યાન્વિત કરે છે. તેમ છતાં, જ્યાં જ્યાં કાર્યપાલિકા નિષ્ફળ જાય છે, ત્યાં ત્યાં અદાલતો તેમની દ્વારા ઉતાવળમાં પસાર કરાયેલા આદેશને રદ કરવા અને મનમાની તથા અયોગ્યતા દૂર કરવા માટે આગળ આવે છે, કારણ કે રાજ્ય પોતાની ગેરકાયદેસર કાર્યવાહીથી તેના પર મૂકવામાં આવેલા પૂર્ણ વિશ્વાસ અને માન્યતાને જપ્ત થવા માટે જવાબદાર બને છે.

(જુઓ: શેડ્યૂલ્ડ કાસ્ટ્સ એન્ડ શેડ્યૂલ્ડ ટ્રાઇબ્સ ઓફિસર્સ વેલ્ફેર કાઉન્સિલ વિરુધ્ધ રાજ્ય ઓફ યુ.પી. અને અન્ય, એ.આઇ.આર. ૧૯૯૭ એસ.સી. ૧૪૫૧; અને રાજ્ય ઓફ પંજાબ અને અન્ય વિરુધ્ધ જી.એસ. ગિલ અને અન્ય એક, એ.આઇ.આર. ૧૯૯૭ એસ.સી. ૨૩૨૪).

૧૯. મૂળભૂતનો અર્થ એ વસ્તુના તે આધારથી છે જેના પર તે ટકેલી હોય છે અને જેના અભાવે તે ધરાશાયી થાય છે. લોકશાહીમાં બધા નાગરિકોને સમાન રાજકીય અધિકારો હોય છે. લોકશાહીનો અર્થ આ સંદર્ભમાં પ્રજાદ્વારા સત્તાનો વાસ્તવિક, સક્રિય અને અસરકારક ઉપયોગ થાય એવો છે. તેનો અર્થ સરકારના વહીવટના સંચાલનમાં પ્રજાની રાજકીય ભાગીદારી એવો થાય છે. તે એવી સ્થિતિ દર્શાવે છે જેમાં દરેક નાગરિકને રાજ્યવ્યવસ્થામાં સમાન ભાગીદારીના અધિકારની ખાતરી અપાયેલી હોય છે. (જોવો: આર.સી. પૌડ્યાલ વિરુધ્ધએસ. યુનિયન ઑફ ઈન્ડિયા અને અન્ય, એ.આઈ.આર. ૧૯૯૩ એસ.સી. ૧૮૦૪).

૨૦. પીપલ્સ યુનિયન ફોર સિવિલ લિબર્ટીઝ (પીયુસીએલ) અને અન્ય વિ. યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા અને અન્ય, એ.આઈ.આર. ૨૦૦૩ એસસી ૨૩૬૩ માં, આ અદાલતે નીચે મુજબ ઠરાવ્યું હતું:–

'લોકશાહી લોકો માટે, લોકોની અને લોકો દ્વારા હોય છે' એવી સુપ્રસિદ્ધ ઉક્તિ સદા સ્મરણમાં રાખવાની રહે છે. લોકશાહી ગણરાજ્યંલો, લોકોની ઇચ્છા સર્વોપરી હોય છે અને તે સરકારની સત્તાનો આધાર બને છે. આ ઇચ્છા, સર્વસામાન્ય પ્રૌઢ મતાધિકારના આધાર પર ગુપ્ત મતદાન દ્વારા યોજાતી આવર્તિત ચૂંટણીઓમાં વ્યક્ત થાય છે. મતપત્રક દ્વારા જ મતદાર કોઈ ઉમેદવાર પ્રત્યે પોતાની પસંદગી અથવા પ્રાધાન્ય વ્યક્ત કરે છે. સર્વોચ્ચ અદાલતે બ્લૅક્સ લો ડિક્શનરીમાંથી ઉદ્ધરણ આપતાં લિલી થોમસ વિ. સ્પીકર, લોકસભા, (૧૯૯૩) ૪ એસ.સી.સી. ૨૩૪ માં નિરીક્ષણ કર્યું છે કે, 'મતદાન એટલે જે વ્યક્તિને કોઈ વિષય અથવા મુદ્દા અંગે પોતાના અધિકારનો ઉપયોગ કરવાનો હક હોય તે

વ્યક્તિ દ્વારા ઈચ્છા અથવા અભિપ્રાયની ઔપચારિક અભિવ્યક્તિ.’ દેશના નાગરિકોને તેમના પસંદ કરાયેલા પ્રતિનિધિઓ મારફતે શાસનમાં ભાગ લેવા સક્ષમ બનાવવામાં આવે છે. આપણાં જેવા સંસદીય લોકશાહી તંત્રમાં, તે સમયની સરકાર લોકો પ્રત્યે તેમના ચૂંટાયેલા પ્રતિનિધિઓ દ્વારા જવાબદાર રહે છે. ચૂંટાયેલ પ્રતિનિધિ લોકો અને સરકાર વચ્ચે જીવંત કડી તરીકે કાર્ય કરે છે અથવા તેમ કરવાનું માનવામાં આવે છે. લોકોના પ્રતિનિધિઓ કાયદા નિર્માતાઓ અને સરકારના સંરક્ષકોની ભૂમિકા નિભાવે છે. લોકો પોતાની ફરિયાદોના નિવેદન અને નિવારણ માટે તેમની તરફ જુએ છે.

૨૧. પંજાબ રાજ્ય વિ. બલદેવ સિંહ વગેરે વગેરે, એ.આઈ.આર. ૧૯૯૯ એસ.સી. ૨૩૭૮ માં, આ અદાલતે ચૂંટાયેલા હોદ્દેદારને પદ પરથી દૂર કરવાની બાબતનો વિચાર કર્યો હતો અને ઠરાવ્યું હતું કે જ્યાં કાયદાકીય જોગવાઈના અત્યંત ગંભીર પરિણામો થવાના હોય, ત્યાં તે અનુસૂચિત રીતે સત્તાધિકારી માટે કાયદાકીય જોગવાઈઓનું કડક પાલન કરવું અનિવાર્ય અને બંધનકારક બનાવે છે. આવી સત્તાનો ઉપયોગ કરતી વખતે અધિનિયમ હેઠળ પ્રદાન કરવામાં આવેલ તમામ સુરક્ષાત્મક ઉપાયો અને રક્ષણોને ધ્યાનમાં રાખવા ફરજિયાત છે. આ અદાલતે પોતાના પૂર્વના ચુકાદાઓ મોહિન્દર કુમાર વિ. રાજ્ય, પણજી, ગોવા (૧૯૯૮) ૮ એસ.સી.સી. ૬૫૫; અને અલી મુસ્તફા અબ્દુલ રહેમાન મૂસા વિ. કેરળ રાજ્ય, એ.આઈ.આર. ૧૯૯૫ એસ.સી. ૨૪૪ નો વિચાર કરીને નીચે મુજબ ઠરાવ્યું હતું:–

આ બાબત ધ્યાનમાં રાખવી આવશ્યક છે કે દંડ જેટલો કઠોર હોય, એટલી જ વધુ કાળજી એ બાબતની લેવાઈ જોઈએ કે કાયદામાં નિર્ધારિત તમામ સુરક્ષાત્મક જોગવાઈઓનું અતિશય કડકપણે પાલન કરવામાં આવે.

૨૨. આ અદાલતની બંધારણીય ખંડપીઠે જી. સદાનંદન વિરુધ્ધએસ. સ્ટેટ ઓફ કેરલા અને અન્ય, એ.આઈ.આર. ૧૯૬૬ એસ.સી. ૧૯૨૫ માં ઠરાવ્યું હતું કે જો કાયદા હેઠળ પ્રદાન કરાયેલ તમામ સુરક્ષાત્મક ઉપાયોનું પાલન કરવામાં આવ્યું ન હોય, અને ગંભીર પરિણામો ધરાવતો આદેશ મનનો યોગ્ય ઉપયોગ કર્યા વિના તથા બાબત પ્રત્યે ઢીલા અભિગમ સાથે પસાર કરવામાં આવ્યો હોય, તો તેવો આદેશ દુર્ભાવનાપૂર્વક પસાર કરવામાં આવ્યો હોવાનું ગણાવી શકાય અને તેથી તે રદ કરવામાં પાત્ર બને છે.

૨૩. વિધિવત્ ચૂંટાયેલા સભ્યને સાબિત થયેલ દુર્વર્તનના આધારે પદચ્યૂત કરવાની કાર્યવાહી સ્વરૂપે અર્ધ–ન્યાયિક કાર્યવાહી છે, એવો સ્થિર થયેલ કાનૂની સિદ્ધાંત અંગે પણ કોઈ વિવાદ રહી શકતો નથી. (જુઓ: ઈન્ડિયન નૅશનલ કોંગ્રેસ (૧) વિ. ઈન્સ્ટિટ્યૂટ ઑફ સોશિયલ વેલ્ફેર એન્ડ અન્ય, એ.આઈ.આર. ૨૦૦૨ એસ.સી. ૨૧૫૮). આ અદાલતના બંધારણીય ખંડપીઠના બચિહતર સિંહ વિ. સ્ટેટ ઑફ પંજાબ એન્ડ અન્ય, એ.આઈ.આર. ૧૯૬૩ એસ.સી. ૩૯૫ અને યુનિયન ઑફ ઈન્ડિયા વિ. એચ.સી. ગોયલ, એ.આઈ.આર. ૧૯૬૪ એસ.સી. ૩૬૪ માં આપેલ ચુકાદાઓ દ્વારા આ દૃષ્ટિકોણને વધુ બળ મળે છે. તેથી, તે બાબત માટે કોઈ જોગવાઈ ન હોય તોય, પ્રાકૃતિક ન્યાયના સિદ્ધાંતોને પૂર્ણપણે અમલમાં મૂકવા અને તેમનું કડક પાલન સુનિશ્ચિત કરવા આવશ્યક છે.

પ્રાકૃતિક ન્યાયના સિદ્ધાંતો મુજબ આવા ચૂંટાયેલા પદાધિકારીને બચાવની વાજબી તક આપવી આવશ્યક છે.

૨૪. નિશ્ચિતપણે, સ્થાનિક સ્વરાજ્યમાં કોઈપણ ચૂંટાયેલા હોદ્દેદારને સરકારી કર્મચારીની સરખામણીએ વધુ ઊંચા સ્થાન પર ગણવાનો રહે છે. જો કોઈ અસ્થાયી સરકારી કર્મચારીને સંપૂર્ણ નિયમિત તપાસ કર્યા વિના દુર્વ્યવહારના આધારે દૂર કરી શકાય નહીં, તો પૂર્ણ નિયમિત તપાસ કર્યા વિના કોઈ ચૂંટાયેલા હોદ્દેદારને કેવી રીતે દૂર કરી શકાય તેની કલ્પના કરવી મુશ્કેલ છે. સેવા–ન્યાયશાસ્ત્રમાં, તે માટે નિર્ધારિત પ્રક્રિયા મુજબ તપાસ કરીને નાની સજા ફરમાવવાની મંજૂરી હોઈ શકે છે, પરંતુ દૂર કરવું, સેવા સમાપ્તિ કરવી અથવા હોદ્દામાં ઘટાડો કરવો હોય તો સંપૂર્ણ નિયમિત તપાસ આવશ્યક છે; અન્યથા તે ભારતના સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૩૧૧ ની જોગવાઈઓનો ભંગ ગણાશે. આ બાબતને સરકારી કર્મચારીઓની તુલનામાં સંપૂર્ણપણે ભિન્ન પરિપ્રેક્ષ્યમાં સમજવાની છે, કારણ કે ચૂંટાયેલા હોદ્દેદારોને દૂર કરવા માટે વધુ કડક પ્રક્રિયા અને પુરાવાનો ઉચ્ચતર ધોરણ આવશ્યક છે.

૨૫. આ અદાલતે પંજાબ મ્યુનિસિપલ અધિનિયમ, ૧૯૧૧ ની જોગવાઈઓનું પરીક્ષણ કર્યું હતું, જેમાં ટારલોચન દેવ શર્મા વિરુધ્ધપંજાબ રાજ્ય અને અન્ય, એ.આઈ.આર. ૨૦૦૧ એસ.સી. ૨૫૨૪ માં સમાન આધારોએ મ્યુનિસિપલ કાઉન્સિલના પ્રમુખને પદ પરથી દૂર કરવાની પ્રક્રિયા માટે જોગવાઈ કરવામાં આવી હતી, અને નિરીક્ષણ કર્યું હતું કે ચૂંટાયેલા પદાધિકારીને પદ પરથી દૂર કરવું એક ગંભીર બાબત છે. જ્યાં સુધી સ્પષ્ટ અને નિર્વિવાદ કેસ સ્થાપિત ન થાય ત્યાં

સુધી ચૂંટાયેલા પદાધિકારીને પદ પરથી દૂર કરવો નહીં, કારણ કે પદ ધારણ કરવું અને તેનો લાભ ભોગવવો તથા સંબંધિત ફરજો બજાવવી એ માત્ર ચૂંટાયેલા સભ્યનો જ નહીં પરંતુ તેના મતવિસ્તાર અથવા મતદાર મંડળનો પણ એક મૂલ્યવાન કાયદેસર હક છે. તેને પદ પરથી દૂર કરવાથી તે પદાધિકારીનો કાર્યકાળ ટૂંકો થઈ શકે છે અને તેના ઉપર કલંક પણ લાગી શકે છે. તેથી, પદ પરથી દૂર કરવા માટે કાયદા હેઠળ નિર્ધારિત પ્રક્રિયાનું કડકપણે પાલન કરવું આવશ્યક છે અને જ્યાં સુધી સ્પષ્ટ કેસ સ્થાપિત ન થાય ત્યાં સુધી તેને પદ પરથી દૂર કરવા માટે કોઈ યુક્તિસંગતતા હોઈ શકે નહીં. નિર્ણય લેતી વખતે સત્તાધિકારીએ કોઈપણ અન્ય બાહ્ય વિચારણાથી માર્ગદર્શન લેવું જોઈએ નહીં અથવા કોઈ રાજકીય દબાણ હેઠળ આવવું જોઈએ નહીં.

૨૬. આપણી જેવી લોકશાહી સંસ્થામાં, પદધારકને જે મુદત માટે તે ચૂંટાયો હોય તે મુદત સુધી પદ ધારણ કરવાનો હક છે, જો સુધી તેની ચૂંટણી કાયદાને જાણીતી નિર્ધારિત પ્રક્રિયા દ્વારા રદ કરવામાં ન આવે અથવા તેને કાયદા હેઠળ સ્થાપિત પ્રક્રિયા અનુસાર દૂર કરવામાં ન આવે. દૂર કરવાની કાર્યવાહી પ્રાકૃતિક ન્યાયની આવશ્યકતાઓને સંતોષે તેવી હોવી જોઈએ અને નિર્ણયમાંથી એ પ્રતિબિંબિત થવું જોઈએ કે સત્તાધિકારીએ કરવામાં આવેલા આક્ષેપો તથા દૂર કરવા ઈચ્છિત ચૂંટાયેલા પદધારકે આપેલા ખુલાસા અંગે પોતાના મનનો યોગ્ય ઉપયોગ કરીને વિચાર કર્યો છે.

૨૭. ચૂંટાયેલ અધિકારી પોતાના મતવિસ્તારના મતદારો પ્રત્યે જવાબદાર હોય છે, કારણ કે તે મોટા પ્રમાણમાં મતદારો દ્વારા ચૂંટાઈને આવે છે. તેને પદ પરથી

દૂર કરવાની કાર્યવાહી ગંભીર પ્રતિકૂળ અસરકારક પરિણામો પેદા કરે છે, કારણ કે તેને પદ પરથી હટાવવામાં આવે છે અને આગામી નિર્ધારિત અવધિ માટે ચૂંટણી લડવા અયોગ્ય જાહેર કરવામાં આવે છે, પરંતુ તે સાથે તેના મતવિસ્તારના લોકોને તેની દ્વારા પ્રતિનિધિત્વ મેળવવાનો અધિકાર પણ છીનવી લેવામાં આવે છે. નિઃસંદેહ, આવા પદ પર રહેવાનો અધિકાર વૈધાનિક છે અને કોઈ વ્યક્તિ પદ પર કોઈ પરમ અથવા નિહિત અધિકારનો દાવો કરી શકતી નથી, પરંતુ વિધાનમંડળે તેના દૂરકરણ માટે જે જોગવાઈઓ નક્કી કરી છે તેનું કડક પાલન કર્યા વગર તેને દૂર કરી શકાય નહીં (જુઓ: જ્યોતિ બસુ અને અન્ય વિ. દેવિ ઘોષાલ અને અન્ય, એ.આઈ.આર. ૧૯૮૨ એસ.સી. ૯૮૩; મોહન લાલ ત્રિપાઠી વિ. જિલ્લા મેજિસ્ટ્રેટ, રાય બરેલી અને અન્ય, એ.આઈ.આર. ૧૯૯૩ એસ.સી. ૨૦૪૨; અને રામ બેતી વગેરે વગેરે વિ. જિલ્લા પંચાયત રાજાધિકારી અને અન્ય, એ.આઈ.આર. ૧૯૯૮ એસ.સી. ૧૨૨૨).

૨૮. ઉપરોક્તના દૃષ્ટિએ, આ મુદ્દા અંગેનો કાયદો હવે એ રીતે સ્થિર થયો છે કે કાયદેસરની જોગવાઈઓનું કડક પાલન કરીને અને તપાસ હાથ ધરીને, પ્રાકૃતિક ન્યાયના સિદ્ધાંતોની આવશ્યકતાઓ પૂર્ણ કરીને તથા પદધારકને પોતાનું સંરક્ષણ રજૂ કરવાની તક આપીને જ, અપવાદરૂપ પરિસ્થિતિઓમાં ચૂંટાયેલા સભ્યને પદ પરથી દૂર કરી શકાય; કારણ કે ચૂંટાયેલી વ્યક્તિને પદ પરથી દૂર કરવાથી તેના ઉપર કલંક લાગે છે અને તેનું મૂલ્યવાન કાયદેસર હક છીનવાઈ જાય છે. માત્ર ચૂંટાયેલ પદાધિકારી જ નહીં, પરંતુ તેનો મતવિસ્તાર/મતદાર મંડળ પણ પોતાની પસંદગીની વ્યક્તિ દ્વારા પ્રતિનિધિત્વથી વંચિત થાય છે.

નિયમિત રીતે ચૂંટાયેલ વ્યક્તિને જે મુદત માટે તે ચૂંટાયેલ હોય તે મુદત સુધી પદ પર રહેવાનો હક છે, અને તેને માત્ર સાબિત થયેલ દુરાચાર અથવા કાયદા હેઠળ સ્થાપિત અન્ય કોઈ પ્રક્રિયા જેવી કે 'નો કોન્ફિડન્સ મોશન' વગેરે દ્વારા જ દૂર કરી શકાય. ચૂંટાયેલ પદાધિકારી પોતાના મતદારો પ્રત્યે જવાબદાર હોય છે, કારણ કે તે મોટી સંખ્યામાં મતદારો દ્વારા ચૂંટાયેલ હોય છે, અને જ્યારે તેને પદ પરથી દૂર કરવામાં આવે તથા આગળ નિર્ધારિત અવધિ માટે ચૂંટણી લડવા અયોગ્ય જાહેર કરવામાં આવે, ત્યારે તેના ગંભીર પ્રત્યાઘાતો ઊભા થાય છે.

કારણોની નોંધણી:

૨૯. કાયદાનો સ્થાપિત સિદ્ધાંત એવો છે કે વહીવટી બાબતોમાં પણ કારણો નોંધવામાં આવવા જોઈએ, કારણ કે સત્તાધિકારીઓ પર કારણસભર અને બોલતો આદેશ પસાર કરવાની ફરજ રહેલી છે. કુમારી શ્રીલેખા વિદ્યાર્થિ વગેરે વગેરે વિ. ઉત્તર પ્રદેશ રાજ્ય અને અન્ય, એ.આઈ.આર. ૧૯૯૧ સર્વોચ્ચ અદાલત ૫૩૭ માં, આ સર્વોચ્ચ અદાલતે નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું છે:-

આવા દરેક કૃત્યને કારણ આધારિત હોવું જોઈએ અને તેનાથી અનુસરતું એ છે કે કારણવિહોણું કૃત્ય મનસ્વી ગણાય છે; કાયદાનું શાસન એ કલ્પે છે કે શાસન કાયદા દ્વારા ચાલવું જોઈએ, અને સમયાંતરે જેમને શાસન સોંપવામાં આવ્યું હોય એવા વ્યક્તિઓના મિજાજ, મનમાની અથવા ચંચળ ઇચ્છા દ્વારા નહીં. આ સુસ્થાપિત કાનૂની સિદ્ધાંત છે કે "તમે કેટલા જ ઊંચા હો, કાયદા તમારા ઉપર છે." સત્તામાં રહેલા માણસે આ વાત સદૈવ યાદ રાખવી જોઈએ.

૩૦. એલ.આઈ.સી. ઓફ ઈન્ડિયા અને અન્ય વિ. કન્ઝ્યુમર એજ્યુકેશન એન્ડ રિસર્ચ સેન્ટર અને અન્ય, એ.આઈ.આર. ૧૯૯૫ એસ.સી. ૧૮૧૧ માં, આ સર્વોચ્ચ અદાલતે અવલોકન કર્યું હતું કે રાજ્ય અથવા તેનું સાધન કોઈપણ અસંગત અથવા અતર્કસંગત પરિબળને વિચારણામાં લેવું નહીં અથવા તેના નિર્ણયમાં મનમાનીરૂપ દેખાવું નહીં. "નિષ્પક્ષ રીતે વર્તવાની ફરજ" કલમ ૧૪ અને ૨૧ હેઠળ પરિકલ્પિત નિષ્પક્ષ પ્રક્રિયાનો ભાગ છે. જાહેર સત્તાધિકારીની અથવા જાહેર ફરજ હેઠળ રહેલાઓની દરેક પ્રવૃત્તિ જાહેર હિતને અનુરૂપ હોવી જોઈએ અને જાહેર હિતથી માર્ગદર્શિત થવી જોઈએ. આવો જ દૃષ્ટિકોણ આ સર્વોચ્ચ અદાલતે યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા વિ. એમ.એલ. કપૂર અને અન્ય, એ.આઈ.આર. ૧૯૭૪ એસ.સી. ૮૭; અને મહેશ ચંદ્ર વિ. રીજનલ મેનેજર, યુ.પી. ફાઇનાન્સિયલ કોર્પોરેશન અને અન્ય, એ.આઈ.આર. ૧૯૯૩ એસ.સી. ૯૩૫ માં પણ પુનરોચ્ચાર કર્યો છે.

૩૧. પશ્ચિમ બંગાળ રાજ્ય વિ. અતુલ કૃષ્ણ શૉ અને અન્ય, એ.આઈ.આર. ૧૯૯૦ એસ.સી. ૨૨૦૫ માં, આ અદાલતે નિરીક્ષણ કર્યું હતું કે "કારણો દર્શાવવું ન્યાયના વહીવટનું એક આવશ્યક તત્ત્વ છે. તેથી, કારણ જાણવાનો અધિકાર ન્યાયિક સમીક્ષાની સુદૃઢ પ્રણાલીના અનિવાર્ય અંગરૂપ છે."

૩૨. એસ.એન. મુખર્જી વિ. યુનિયન ઑફ ઇન્ડિયા, એ.આઈ.આર. ૧૯૯૦ એસ.સી. ૧૯૮૪ માં એવો ઠરાવ કરવામાં આવ્યો છે કે કુદરતી ન્યાયના નિયમોના આધારભૂત હેતુનો ઉદ્દેશ ન્યાયના ભંગને અટકાવવો અને કાર્યવાહી દરમિયાન નિષ્પક્ષતા સુનિશ્ચિત કરવો છે. કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોનું વિસ્તરતું

પરિઘ કારણો નોંધવાની આવશ્યકતા પ્રદાન કરે છે, કારણ કે હવે તેને કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોમાંના એક તરીકે માનવામાં આવે છે, અને ઉપરોક્ત કેસમાં એવો ઠરાવ કરવામાં આવ્યો હતો કે જ્યાં કારણો નોંધવાની આવશ્યકતા સ્પષ્ટપણે અથવા આવશ્યક અનુસંગ દ્વારા દૂર કરવામાં આવી ન હોય તેવા કેસોને બાદ કરતાં, સત્તાધિકારીએ પોતાના નિર્ણય માટે કારણો નોંધવા ફરજિયાત છે.

૩૩. કૃષ્ણ સ્વામી વિ. યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા અને અન્ય, એ.આઈ.આર. ૧૯૯૩ એસ.સી. ૧૪૦૭ માં, આ અદાલતે અવલોકન કર્યું હતું કે કાયદાના શાસન મુજબ, કોઈપણ વૈધાનિક અથવા જાહેર સત્તાધિકારીની કોઈ કાર્યવાહી અથવા નિર્ણય આદેશમાં દર્શાવાયેલા કારણ પર આધારિત હોવો જોઈએ અથવા નોંધપોથીમાંથી સમર્થિત થતો હોવો જોઈએ. અદાલતે વધુમાં અવલોકન કર્યું હતું:

કારણો એ સામગ્રી, તેની ઉપર નિર્માણ કરવા માટેના આધાર અને વાસ્તવિક નિષ્કર્ષો વચ્ચેની કડીઓ છે. તે આ પણ દર્શાવે છે કે નિર્ણયકર્તાનું મન કેવી રીતે સક્રિય થયું અને પ્રેરિત બન્યું, તેમજ વિચારવામાં આવેલા તથ્યો અને પહોંચવામાં આવેલા નિષ્કર્ષો સાથે તેનો યુક્તિપૂર્ણ સંબંધ અને સમન્વય શું હતો. નહિતર તે મનસ્વી, અન્યાયી અને અયોગ્ય બની જશે, જે કલમ ૧૪નું ઉલ્લંઘન કરે છે અથવા કલમ ૨૧ને આઘાત પહોંચાડતી અન્યાયી પ્રક્રિયા ઠરે છે.

૩૪. સાંત લાલ ગુપ્તા અને અન્ય વિ. મોડર્ન કો-ઓપરેટિવ ગ્રુપ હાઉસિંગ સોસાયટી લિ. અને અન્ય, (૨૦૧૦) ૧૩ એસ.સી.સી. ૩૩૬ માં રહેલા પ્રશ્નનો

નિર્ણય કરતી વખતે આ અદાલતે પોતાના વિવિધ અગાઉના ચુકાદાઓ પર આધાર રાખીને નીચે મુજબ ઠરાવ્યું હતું:

૨૮. આ એક સ્થિર કાનૂની સિદ્ધાંત છે કે માત્ર વહીવટી જ નહિ પરંતુ ન્યાયિક આદેશ પણ તેમાં નોંધાયેલા કારણોથી સમર્થિત હોવો જ જોઈએ. તેથી, કોઈ મુદ્દાનો નિર્ણય કરતી વખતે, અદાલત તેના નિષ્કર્ષ માટે કારણો આપવાની બંધાયેલ છે. મામલો નિકાલ કરતી વખતે કારણો નોંધવાની ફરજ અને બાધ્યતા અદાલત પર છે. ન્યાયિક મંચ દ્વારા આદેશ અને ન્યાયિક સત્તાના ઉપયોગની ઓળખ એ છે કે તે મંચ પોતે પોતાના કારણો પ્રગટ કરે, અને કારણો આપવાના મુદ્દા પર હંમેશા ન્યાયપ્રદાન પ્રણાલીના સુસંચાલિત વહીવટના મૂળભૂત તત્વોમાંના એક તરીકે ભાર મૂકવામાં આવ્યો છે, જેથી એ જાણ થઈ શકે કે અદાલત સમક્ષ રહેલા મુદ્દા પર મનનું યોગ્ય અને સમુચિત પ્રયોગ કરવામાં આવ્યું હતું અને તે કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોની આવશ્યક આવશ્યકતા પણ છે. "નિર્ણય માટે કારણો આપવું એ અદાલતો સમક્ષના મામલાના ન્યાયિક અને વિવેકપૂર્ણ નિકાલનું અનિવાર્ય લક્ષણ છે, અને તે જ એ જાણવાનો એકમાત્ર સંકેત છે કે કરવામાં આવેલ સત્તાના ઉપયોગની રીત અને ગુણવત્તા કેવી હતી, તેમજ સંબંધિત અદાલતે ખરેખર પોતાના મનનો પ્રયોગ કર્યો હતો કે નહીં." કારણ દરેક નિષ્કર્ષનું ધબકારું છે. તે આદેશમાં સ્પષ્ટતા લાવે છે અને તેના વિના આદેશ નિર્જીવ બની જાય છે. કારણો વ્યક્તિનિષ્ઠતાના સ્થાને વસ્તુનિષ્ઠતા સ્થાપિત કરે છે. કારણોની ગેરહાજરી આદેશને અસમર્થનીય/અટકાઉ ન રહે એવો બનાવે છે, ખાસ કરીને ત્યારે જ્યારે તે આદેશ ઉચ્ચ મંચ સમક્ષ આગળ પડકારપાત્ર

હોય. કારણો નોંધવા કુદરતી ન્યાયનો સિદ્ધાંત છે અને દરેક ન્યાયિક આદેશ લખિતરૂપે નોંધાયેલા કારણોથી સમર્થિત હોવો જ જોઈએ. તે નિર્ણય પ્રક્રિયામાં પારદર્શિતા અને ન્યાયસંગતતા સુનિશ્ચિત કરે છે. જે વ્યક્તિને પ્રતિકૂળ અસર થાય છે તેને એ જાણ હોવી જ જોઈએ કે તેની અરજી શા માટે નામંજૂર કરવામાં આવી છે.

૩૫. ભારતમાં ચાર્ટર્ડ અકાઉન્ટન્ટ્સ સંસ્થા વિ. એલ.કે. રત્ના અને અન્ય, એ.આઈ.આર. ૧૯૮૭ એસ.સી. ૭૧માં, આ અદાલતે ઠરાવ્યું હતું કે દુરાચારના આરોપ અંગે, તપાસ ચલાવનાર સત્તાધિકારીએ પોતાના નિષ્કર્ષે પહોંચવા માટેના કારણો નોંધવા અને સ્પષ્ટ તારણો નોંધવા આવશ્યક છે. અદાલતે આગળ વધુ ઠરાવ્યું હતું:

નિષ્પક્ષતા અને ન્યાયના હિતમાં, સભ્યને એ જાણવાનો હક છે કે તેને શા માટે દોષી ઠરાવવામાં આવ્યો છે. કેસ એટલો ગંભીર હોઈ શકે છે કે તે અધિનિયમમાં નિર્ધારિત કઠોર દંડોને આકર્ષી શકે. વધુમાં, અધિનિયમની કલમ ૨૨ એ હેઠળ સભ્યને વડી અદાલતમાં અપીલ કરવાનો હક આપવામાં આવ્યો છે. પોતાના અપીલના હકનો અસરકારક રીતે ઉપયોગ કરવા માટે તેને એ આધાર જાણવો આવશ્યક છે જેના આધારે કાઉન્સિલે તેને દોષી ઠરાવ્યો છે. અમે અગાઉ જ દર્શાવ્યું છે કે કાઉન્સિલ દ્વારા આપવામાં આવેલ નિષ્કર્ષ સભ્યના દોષ અંગેનું પ્રથમ નિર્ણાયક નિષ્કર્ષ છે. તે પ્રથમ અધિકરણનું નિષ્કર્ષ છે. શિસ્ત સમિતિનું નિષ્કર્ષ "નિષ્કર્ષ" તરીકેનું સ્થાન ધરાવતું નથી. વધુમાં, શિસ્ત સમિતિએ તેના નિષ્કર્ષ માટે અહેવાલમાં દર્શાવેલા કારણો કાઉન્સિલ દ્વારા આપવામાં આવેલ

નિષ્કર્ષનો આધાર બને પણ શકે અને ન પણ બને. તેથી, કાઉન્સિલે તેના નિષ્કર્ષ માટેના કારણો દર્શાવવા જ જોઈએ.

૩૬. કારણોની નોંધણી કરવા ઉપર ભાર મૂકવાનો અર્થ એ છે કે જો નિર્ણયમાં 'સ્ફિન્ક્સનું અગમ્ય મુખ' પ્રગટ થાય, તો તેની મૌનતા કારણે અદાલતો માટે તેમની અપીલાત્મક ફરજ બજાવવી અથવા નિર્ણયની માન્યતા આંકવા માટે ન્યાયિક પુનર્વિચારની સત્તાનો ઉપયોગ કરવો વ્યવહારિક રીતે અશક્ય બની શકે છે. કારણ મેળવવાનો અધિકાર સુદ્રઢ ન્યાયિક પ્રણાલીની અનિવાર્ય ઘટક છે; ઓછામાં ઓછાં એટલાં કારણો તો હોવા જ જોઈએ કે જેથી અદાલત સમક્ષ સત્તાધિકારીએ મનન–વિચાર કર્યો હોવાનો સંકેત મળે. બીજો તર્કસંગત આધાર એ છે કે અસરગ્રસ્ત પક્ષ જાણી શકે કે નિર્ણય તેની વિરુદ્ધ શા માટે ગયો. કુદરતી ન્યાયની હિતકારી આવશ્યકતાઓમાંની એક એ છે કે કરવામાં આવેલા આદેશ માટેનાં કારણો સ્પષ્ટપણે દર્શાવવામાં આવે. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, કારણસભર આદેશ આપવો જરૂરી છે; 'સ્ફિન્ક્સનું અગમ્ય મુખ' ન્યાયિક અથવા અર્ધ–ન્યાયિક કામગીરી સાથે સામાન્ય રીતે અસંગત છે.

કાયદામાં દ્વેષભાવ :

૩૭. આ અદાલતે સતત એમ ઠરાવ્યું છે કે રાજ્ય ઉપર કોઈ દુર્ભાવના અથવા દ્વેષભાવ વિના — વાસ્તવમાં હોય કે કાયદામાં — ન્યાયસંગત રીતે વર્તવાની ફરજ છે. જ્યાં રાજ્યને દ્વેષભાવ આક્ષેપિત કરવામાં આવે છે, ત્યાં તે રાજ્યની તરફથી વ્યક્તિગત દુર્ભાવના અથવા વૈરભાવનો કેસ કદી હોઈ શકતો નથી. "કાનૂની દ્વેષભાવ" અથવા "કાયદામાં દ્વેષભાવ" નો અર્થ કાયદેસર કારણ વગર

કરાયેલ કાર્ય એવો થાય છે. તે અન્યના હકોની અવગણના કરીને કરાયેલ જાણપૂર્વકનો કૃત્ય છે. તે આડકતરી અથવા પરોક્ષ હેતુથી લેવાયેલ પગલું છે. તે વાજબી અથવા સંભવિત કારણ વિના ખોટી રીતે અને જાણપૂર્વક કરાયેલ કાર્ય છે, અને તે અનિવાર્ય રીતે દુર્ભાવના અથવા વૈરભાવથી જ કરાયેલ કાર્ય હોય એવું નથી. સત્તાનો કપટપૂર્વકનો ઉપયોગ કોઈ નૈતિક પતનનો આવશ્યક અર્થ સૂચવતો નથી. તેનો અર્થ એવો થાય છે કે કાયદેસરની સત્તાનો ઉપયોગ "તે હેતુઓથી પરના હેતુઓ માટે કરવામાં આવે છે, જેઓ માટે કાયદામાં તેનો આશય રાખવામાં આવ્યો છે." તેનો અર્થ એવો થાય છે કે અન્યને નુકસાન પહોંચે તે રીતે કાયદાનું જાણપૂર્વક ઉલ્લંઘન કરવું, સત્તાધિકારી તરફથી અન્યના હકોની અવગણના કરવાની દૂષિત વૃત્તિ, જ્યાં તેનો આશય તેની નુકસાનકારક ક્રિયાઓથી પ્રગટ થાય છે. બિનઅધિકૃત હેતુ માટે આદેશ પસાર કરવો કાયદામાં દ્વેષભાવ ઠરે છે. (જુઓ: એડિશનલ ડિસ્ટ્રિક્ટ મેજિસ્ટ્રેટ, જબલપુર વિ. શિવકાંત શુક્લા, એ.આઈ.આર. ૧૯૭૬ એસ.સી. ૧૨૦૭; યુનિયન ઑફ ઈન્ડિયા, ગવર્નમેન્ટ ઑફ પોન્ડિચેરી દ્વારા અને અન્ય વિ. વી. રામકૃષ્ણન અને અન્ય, (૨૦૦૫) ૮ એસ.સી.સી. ૩૯૪; અને કલાભારતી એડવર્ટાઈઝિંગ વિ. હેમંત વિમલનાથ નરીચાનિયા અને અન્ય, એ.આઈ.આર. ૨૦૧૦ એસ.સી. ૩૭૪૫).

૩૮. અધિનિયમ ૧૯૬૫ ની કલમ ૫૫ માં અવિશ્વાસ પ્રસ્તાવ દ્વારા કાઉન્સિલના પ્રમુખને પદચ્યૂત કરવાની જોગવાઈ કરવામાં આવી છે. કલમો ૫૫અ અને ૫૫બ, યોગ્ય રીતે ચૂંટાયેલા પ્રમુખને સાબિત થયેલ દુરાચાર અથવા બેદરકારી વગેરેના આધારે પદ પરથી દૂર કરવાની પદ્ધતિ નિર્ધારિત કરે છે, જે નીચે મુજબ છે:

કલમ ૫૫અ.– સરકાર દ્વારા અધ્યક્ષ અને ઉપાધ્યક્ષને પદ પરથી દૂર કરવું:–

કલમ ૫૫–૧એ અને ૫૫ની જોગવાઈઓને આંચ ન આવે તે રીતે, પ્રમુખ અથવા ઉપપ્રમુખને પોતાના કર્તવ્યોના નિર્વહનમાં કુકૃત્ય બદલ, અથવા પોતાના કર્તવ્યો બજાવવામાં બેદરકારી રાખવા બદલ અથવા અસમર્થતા બદલ, અથવા કોઈ અપમાનજનક વર્તનનો દોષિત હોવા બદલ, રાજ્ય સરકાર દ્વારા પદ પરથી દૂર કરવામાં આવી શકે છે, અને આ રીતે પદ પરથી દૂર કરાયેલા પ્રમુખ અથવા ઉપપ્રમુખ, જે તે સ્થિતિ મુજબ, કાઉન્સિલરોના પદકાળના બાકીના અવધિ દરમિયાન પ્રમુખ અથવા ઉપપ્રમુખ તરીકે પુનઃચૂંટણી અથવા પુનઃનિમણૂક માટે પાત્ર રહેશે નહીં:

પરંતુ શરતે કે, આવા કોઈ પ્રમુખ અથવા ઉપપ્રમુખને, તેને સ્પષ્ટીકરણ રજૂ કરવાની યુક્તિપૂર્ણ તક આપવામાં આવી ન હોય ત્યાં સુધી, પદ પરથી દૂર કરવામાં આવશે નહીં.

૫૫બી.– પ્રમુખ અથવા ઉપપ્રમુખ તરીકે હટાવાયા પછી સભ્ય તરીકે ચાલુ રહેવા અથવા સભ્ય બનવા માટેની અયોગ્યતા :

કલમ ૫૫અમાં જે કંઈ સમાવાયેલ હોય તે છતાં, જો કોઈ કાઉન્સિલર અથવા કોઈ વ્યક્તિ પોતાની સત્તાવાર ફરજો બજાવતા સમયે કુકૃત્યનો દોષિત હોવાનું જણાય, અથવા જે પ્રમાણે લાગુ પડે તે મુજબ પ્રમુખ અથવા ઉપપ્રમુખનું પદ ધારણ કરતી વખતે અથવા તે પદ ધારણ કરતો હતો ત્યારે કોઈ અપમાનજનક વર્તનનો દોષિત હોવાનું જણાય, તો રાજ્ય સરકાર નીચે મુજબ કરી શકે, –

(એ) આવા કાઉન્સિલરને કાઉન્સિલર તરીકેના તેના પદકાળના બાકી રહેલા સમયગાળા દરમિયાન કાઉન્સિલર તરીકે ચાલુ રહેવા માટે અને એવી અયોગ્યતાના આદેશની તારીખથી છ વર્ષનો સમયગાળો પૂર્ણ ન થાય ત્યાં સુધી કાઉન્સિલર તરીકે ચૂંટાવા માટે પણ અયોગ્ય ઠરાવવો;

(બી) એવા વ્યક્તિને આવી અયોગ્યતા અંગેના આદેશથી છ વર્ષનો સમયગાળો વીતી જાય ત્યાં સુધી કાઉન્સિલર તરીકે ચૂંટાઈ આવવા માટે અયોગ્ય ઠેરવવો.

૩૯. અધિનિયમ, ૧૯૬૫ ની કલમ ૮૧ ની જોગવાઈઓનો ઉલ્લેખ કરવો પણ પ્રાસંગિક છે, જે નીચે મુજબ છે:

"કલમ ૮૧– પરિષદની બેઠકો અંગેની જોગવાઈઓ:

પરિષદની બેઠકો સંબંધે નીચેની જોગવાઈઓનું પાલન કરવામાં આવશે:

(૧) સામાન્ય કારોબારના નિકાલ માટે, જે આ અધિનિયમ અથવા તે સમયે અમલમાં રહેલા અન્ય કોઈ કાયદામાં નિર્દિષ્ટ પરિષદની સત્તાઓ, ફરજો અને કાર્યો સંબંધિત બાબતો સુધી મર્યાદિત રહેશે, તથા કોઈ વિશિષ્ટ મુલાકાતીને સ્વાગત સંબોધન, કોઈ વિશિષ્ટ વ્યક્તિને માનપત્ર આપવાનો પ્રસ્તાવ અથવા શોકનો ઠરાવ (જ્યાં આ બધામાંથી તમામ અથવા કોઈ એકનો નિયમિત રીતે પ્રસ્તાવ કરવામાં આવ્યો હોય), તે માટે દર બે મહિનામાં એક સામાન્ય બેઠક યોજવામાં આવશે. આવી પ્રથમ બેઠક, કલમ ૫૧ હેઠળ પરિષદની બેઠક યોજાયેલી તારીખથી બે મહિનાની અંદર યોજવામાં આવશે, અને ત્યારબાદની દરેક અનુગામી સામાન્ય બેઠક, છેલ્લે અગાઉ યોજાયેલી સામાન્ય બેઠકની

તારીખથી બે મહિનાની અંદર યોજવામાં આવશે. પ્રમુખ જરૂરી માને તેમ વધારાની સામાન્ય બેઠકો પણ બોલાવી શકશે. તમામ સામાન્ય બેઠકોની તારીખો નક્કી કરવી અને તેવી બેઠકો સમયસર બોલાવવી, તે પ્રમુખની ફરજ રહેશે.

(૧અ) જો પ્રમુખ કલમ (૧) માં નિર્દિષ્ટ અવધિની અંદર સામાન્ય બેઠક બોલાવવામાં નિષ્ફળ જાય, તો મુખ્ય અધિકારીએ આવી નિષ્ફળતાની તાત્કાલિક કલેક્ટરને જાણ કરવી પડશે. મુખ્ય અધિકારીનો અહેવાલ પ્રાપ્ત થયાની તારીખથી સાત દિવસની અંદર કલેક્ટર, અથવા સ્વપ્રેરણાથી, સામાન્ય બેઠક બોલાવશે. આવી બેઠક માટેનો કાર્યસૂચિ મુખ્ય અધિકારીની સલાહ લઈને કલેક્ટર દ્વારા તૈયાર કરવામાં આવશે:

(૨) અધ્યક્ષને જ્યારે યોગ્ય લાગે ત્યારે તેઓ, અને પરિષદ સભ્યોની કુલ સંખ્યાના એક–ચોથા કરતાં ઓછા ન હોય એટલા સભ્યોની લેખિત વિનંતી પ્રાપ્ત થતાં, તેમજ એવી વિનંતી અધ્યક્ષને પ્રાપ્ત થયાની તારીખથી પંદર દિવસથી મોડું ન થાય તેવી તારીખે, વિશેષ બેઠક બોલાવશે. આવી કોઈપણ બેઠકમાં લેવાતો કારભાર પણ ઉપખંડ (૧) માં નિર્દિષ્ટ બાબતો સુધી મર્યાદિત રહેશે.

(૩) જો પ્રમુખ કલમ (૨) માં નિર્ધારિત અવધિની અંદર બેઠક બોલાવવામાં નિષ્ફળ જાય, તો જેમણે વિશેષ બેઠક બોલાવવા માટે વિનંતી કરી હતી તે કાઉન્સિલરો, કલેક્ટરને વિશેષ બેઠક બોલાવવા વિનંતી કરી શકે છે. આવી વિનંતિ પ્રાપ્ત થતાં, કલેક્ટર અથવા આ હેતુ માટે તેઓ દ્વારા નિયુક્ત કરવામાં આવેલ કોઈપણ અધિકારી, કલેક્ટર દ્વારા આવી વિનંતિ પ્રાપ્ત થયેલી તારીખથી પંદર દિવસની અંદર આવતી તારીખે વિશેષ બેઠક બોલાવશે. આવી બેઠકની

અધ્યક્ષતા કલેક્ટર અથવા નિયુક્ત અધિકારી કરશે, પરંતુ તેને મત આપવાનો કોઈ અધિકાર રહેશે નહીં."

૪૦. વર્તમાન કેસનું પરીક્ષણ ઉપરોક્ત સ્થાપિત કાનૂની સિદ્ધાંતો અને કાયદાકીય જોગવાઈઓના પ્રકાશમાં કરવામાં આવવું આવશ્યક છે.

૪૧. આ કેસનો પ્રારંભિક ઉદ્ભવ અપીલકર્તાના દુર્વર્તન અંગે શ્રી ચિંતામણ રઘુનાથ ઘરાત, ભૂતપૂર્વ અધ્યક્ષ તથા તે સમયના ચુરણ નગરપાલિકા પરિષદના બેઠેલા નગરસેવક (પ્રતિવાદી ક્રમાંક ૫) દ્ધારા તા. ૩.૫.૨૦૦૭ ના રોજ દાખલ કરાયેલ ફરિયાદને કારણે થયો હતો. પ્રાથમિક તપાસ રાયગઢના કલેક્ટર મારફતે કરવામાં આવી હતી. રાયગઢના કલેક્ટરે ડેપ્યુટી કલેક્ટર મારફતે તપાસ કરાવી હતી અને તા. ૨૫.૮.૨૦૦૮ ના રોજ તપાસ અહેવાલ રજૂ કર્યો હતો અને અપીલકર્તા વિરુદ્ધ કાયદેસરની સત્તાધિકારીએ કોઈ કાર્યવાહી ન કરતાં, શ્રી ઘરાતે વડી અદાલતમાં રિટ અરજી ક્રમાંક ૨૩૦૯ સન ૨૦૦૮ દાખલ કરી હતી, જેનો નિકાલ તા. ૩.૪.૨૦૦૮ ના આદેશ દ્ધારા કરવામાં આવ્યો હતો અને જેમાં પ્રતિવાદી ક્રમાંક ૨ (માનનીય રાજ્યમંત્રી, શહેરી વિકાસ, તે સમયના માનનીય મુખ્યમંત્રી) ને શ્રી ઘરાત દ્ધારા રજૂ કરાયેલ અરજી/ફરિયાદ અંગે ૮ અઠવાડિયાની અવધિમાં નિર્ણય લેવા નિર્દેશ આપવામાં આવ્યો હતો. કારણ કે નિર્ધારિત સમયમર્યાદામાં નિર્ણય લેવાઈ શક્યો નહોતો, શ્રી ઘરાતે અવમાનના અરજી ક્રમાંક ૩૭૯ સન ૨૦૦૮ દાખલ કરી હતી, જેનો નિકાલ વડી અદાલતે કાયદેસરની સત્તાધિકારીને તાત્કાલિક નિર્ણય હાથ ધરવા માટે નિર્દેશ આપીને કર્યો હતો.

વાસ્તવમાં, વડી અદાલતના આદેશને ધ્યાનમાં રાખીને, અપીલકર્તા પર ૬ આરોપો ધરાવતું આરોપપત્રક/કારણ દર્શાવવાની નોટિસ તા. ૩.૧૨.૨૦૦૮ની બજાવવામાં આવી હતી. ઉક્ત તા. ૩.૧૨.૨૦૦૮ના આરોપપત્રકના જવાબમાં, અપીલકર્તાએ તેના વિરુદ્ધ ઘડાયેલા તમામ આરોપોને નકારી કાઢતા તા. ૧૮.૧૨.૨૦૦૮નું સ્પષ્ટીકરણ રજૂ કર્યું અને વિગતવાર સ્પષ્ટીકરણ પણ આપ્યું. આ સંદર્ભે, તા. ૨૩.૧.૨૦૦૯ના રોજ સુનાવણી હાથ ધરવામાં આવી હતી, જેમાં અપીલકર્તા તેમજ ફરિયાદી પોતાના વકીલો સાથે હાજર રહ્યા હતા અને માનનીય મંત્રીશ્રી સમક્ષ પોતાની રજૂઆતો કરી હતી. પડકારાયેલો આદેશ તા. ૨૧.૩.૨૦૦૯ના રોજ પસાર કરવામાં આવ્યો હતો, જેમાં અપીલકર્તાને ત્રણ આરોપોમાં દોષિત ઠરાવી ઉપરોક્ત રીતે દર્શાવેલ દંડ ફરમાવવામાં આવ્યો હતો.

વિવાદિત આદેશ તા. ૨૧.૩.૨૦૦૯ અપીલના પેપર–બુકના પાનું ૨૮ થી ૫૨ સુધીનો છે. હકીકતો અને આરોપો પાનું ૨૮ થી ૩૬ સુધી આવેલ છે. અપીલકર્તા દ્વારા આપવામાં આવેલ સ્પષ્ટીકરણ પાનું ૩૬ થી ૪૭ સુધી આવેલ છે. માનનીય મંત્રીશ્રીનો આદેશ માત્ર ૫ પાનાંનો જ છે. ઉક્ત આદેશ પરથી સ્પષ્ટ થાય છે કે માનનીય મંત્રીશ્રીએ અપીલકર્તાએ કારણદર્શન નોટિસના જવાબમાં અથવા સુનાવણી દરમિયાન લીધેલી રજૂઆતોનો કોઈપણ રીતે ઉલ્લેખ કર્યો નથી. આદેશ માત્ર એટલું જ દર્શાવે છે કે માનનીય મંત્રીશ્રીએ કેટલીક બાબતોનો નોંધ લીધો હતો. પાનું ૪૮ પરના બે પરિછેદો અમારી વિચારણા માટે કોઈ રીતે સંબંધિત નથી. અપીલકર્તાએ સ્વીકાર્યું હતું કે ૨૮.૨.૨૦૦૭ થી ૨૮.૫.૨૦૦૭ દરમિયાન ૩ મહિનાના ગાળામાં બેઠક યોજાઈ નહોતી, તે બાબત પર આધાર રાખવામાં

આવ્યો છે. અન્ય પરિછેદોમાં નગરપાલિકા વહીવટના નિયામક અને કમિશનર દ્વારા જારી કરાયેલા સ્થાયી આદેશ ૩૬ નો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે, જેમાં ટેન્ડર મંગાવવાની પ્રક્રિયા નિર્ધારિત કરવામાં આવી છે, અને ત્યારબાદ કોઈ કારણ આપ્યા વિના સીધો નીચે મુજબનો નિષ્કર્ષ નોંધવામાં આવ્યો છે:

ઉરણ મ્યુનિસિપલ કાઉન્સિલના સર્વોદયાવાડી તથા ટાઉન હોલ ખાતે જી.એસ.આર. ટાંકીના આઉટલેટ અને ઈનલેટ માટે ૩૦૦ મિ.મી. વ્યાસની પાઈપલાઈન બિછાવવાના પ્રાપ્ત થયેલા ૩ ટેન્ડરોમાંથી, મહારાષ્ટ્ર મ્યુનિસિપલ કાઉન્સિલ એકાઉન્ટ્સ કોડ, ૧૯૭૧ ની કલમ ૧૭૧ મુજબ સૌથી નીચો ટેન્ડર સ્વીકારવામાં આવ્યો છે. જોકે, ટેન્ડરો વર્ષ ૨૦૦૫–૨૦૦૬ માટેના ડી.એસ.આર. દરો અનુસાર આમંત્રિત કરવામાં આવ્યા હતા. તે સમયે પ્રાપ્ત થયેલો સૌથી નીચો ટેન્ડર પણ અંદાજના દરોથી ૧૦% કરતાં વધુ હતો (આશરે ૩૧% અને ૩૭%). તેમ છતાં, ઉક્ત ટેન્ડર સ્વીકારવામાં આવ્યો હતો.

ત્યારબાદ, દંડનો અત્યંત અસ્પષ્ટ આદેશ પસાર કરવામાં આવ્યો છે.

૪૨. અપીલકર્તા દ્વારા બેઠક યોજવામાં ન આવવા અંગે તથા ટેન્ડરનો સ્વીકાર અપીલકર્તા દ્વારા નહીં પરંતુ કાઉન્સિલે પોતે કર્યો હતો તે બાબતે આપવામાં આવેલ સમજૂતીનો જરાય વિચાર કરવામાં આવ્યો નથી. આવા નિષ્કર્ષો પર પહોંચવા માટે કાયદેસરની સત્તાધિકારીએ કોઈ કારણદર્શન આપ્યું નથી. કાયદાની દૃષ્ટિએ આવી કઠોર સજા લાદતો આટલો સંક્ષિપ્ત આદેશ કયા આધાર પર ટકી શકે તે અમે સમજી શકતા નથી.

૪૩. વડી અદાલતે પણ અપીલકર્તાએ પોતાનું સ્પષ્ટીકરણ રજૂ કરતી વખતે ઉઠાવેલા કોઈપણ મુદ્દાઓનો વિચાર ન કરીને ભૂલ કરી છે અને તેના બદલે માનનીય મંત્રીએ નોંધેલા નિષ્કર્ષો પર જ આધાર રાખ્યો છે. વડી અદાલતના ચુકાદામાં એવું કશું જ નથી કે જેમાં અપીલકર્તાની ફરિયાદનો વિચાર કરવામાં આવ્યો હોય અથવા આવી કઠોર સજા લાદનાર કાયદેસર સત્તાધિકારીએ નોંધેલા નિષ્કર્ષોને યથાવત્ રાખવા માટે કોઈ કારણદર્શન આપવામાં આવ્યું હોય.

૪૪. શ્રી ચિંતામણ રઘુનાથ ઘરાત, પૂર્વ–પ્રમુખ ફરિયાદી હતા, તેથી વધુમાં વધુ તેઓ સાક્ષી તરીકે પુરાવા રજૂ કરી શકતા હતા. તેઓ વિરોધી પક્ષકાર તરીકેનો દરજ્જો દાવો કરી શકતા નહોતા. ફરિયાદી વિવાદનો પક્ષકાર બની શકતો નથી. કાનૂની અધિકાર એ કાયદામાંથી ઉત્પન્ન થતો હક્કનો દાવો છે. હકીકતમાં, તે કાયદાના શાસન દ્વારા વ્યક્તિને અપાયેલો લાભ છે. તેથી, જે વ્યક્તિને કાનૂની ઈજા થયેલી હોય તે જ કાર્ય અથવા ચૂકને પડકારી શકે. એવી કેટલીક હાનિ અથવા નુકસાન હોઈ શકે કે જે કાયદાની દૃષ્ટિએ અયોગ્ય ન ગણાય, કારણ કે તે ફરિયાદીના કાનૂની અધિકાર અથવા કાનૂની રીતે સુરક્ષિત હિતને ઈજામાં પરિણમતું ન હોય; પરંતુ આ પ્રકારની ન્યાયશાસ્ત્રીય હાનિને દામ્નમ સિને ઈન્જુરિયા કહેવામાં આવે છે. ફરિયાદીએ સ્થાપિત કરવું પડે કે તેને કોઈ કાનૂની અધિકારથી વંચિત રાખવામાં આવ્યો છે અથવા તેનો ઈનકાર કરવામાં આવ્યો છે અને તેને કોઈ કાનૂની રીતે સુરક્ષિત હિતને ઈજા પહોંચી છે. જો તેના પાસે ન્યાયનિર્ણેય દાવાને આધાર આપતો કોઈ કાનૂની આધાર ન હોય, તો તેને વિવાદમાં પક્ષકાર તરીકે સાંભળવામાં આવી શકતો નથી. કલ્પિત અથવા માત્ર

ભાવનાત્મક ગેરરીતિ વ્યક્તિને દાવો દાખલ કરવા માટે સ્થાનાધિકાર આપવાના હેતુસર પૂરતી ન હોઈ શકે. ઇન્જુરિયા અથવા એવી કાનૂની ગેરરીતિ હોવી આવશ્યક છે જેનું મૂલવણ થઈ શકે; માત્ર કારણવિહોણો દાવો પૂરતો નથી. આવશ્યક પક્ષકાર હોવાના આડશ હેઠળ વ્યક્તિને સામાન્ય જાહેર હિતનો મામલો ઉભો કરવાની પરવાનગી આપી શકાતી નથી. દૂરનો હિત ધરાવતી વ્યક્તિને વિવાદમાં પક્ષકાર બનવાની મંજૂરી આપી શકાતી નથી, કારણ કે જે વ્યક્તિ કોઈ મામલામાં પક્ષકાર બનવા ઇચ્છે છે તેણે સ્થાપિત કરવું પડે કે તેનો કોઈ માલિકી હક છે જેનું ઉલ્લંઘન થયું છે અથવા થવાની ધમકી છે, કારણ કે કાનૂની ઈજા પામનાર વ્યક્તિમાં ઉપચારનો અધિકાર જન્મે છે. કોઈ વ્યક્તિ પીડિત પક્ષકારના વર્ણનને અનુરૂપ ન હોય ત્યાં સુધી તેને પક્ષકાર તરીકે સાંભળવામાં આવી શકતી નથી. (વિડે: આદી ફેરોઝશાહ ગાંધી વિરુદ્ધસ. એચ.એમ. સીરવાઈ, એડવોકેટ જનરલ ઓફ મહારાષ્ટ્ર, એ.આઈ.આર. ૧૯૭૧ એસ.સી. ૩૮૫; જસભાઈ મોતીભાઈ દેસાઈ વિરુદ્ધસ. રોશન કુમાર, હાજી બશીર અહમદ અને અન્ય, એ.આઈ.આર. ૧૯૭૬ એસ.સી. ૫૭૮; મહારાજ સિંહ વિરુદ્ધસ. ઉત્તર પ્રદેશ રાજ્ય અને અન્ય, એ.આઈ.આર. ૧૯૭૬ એસ.સી. ૨૬૦૨; ગુલામ કાદિર વિરુદ્ધસ. સ્પેશિયલ ટ્રિબ્યુનલ અને અન્ય, (૨૦૦૨) ૧ એસ.સી.સી. ૩૩; અને કબુશિકી કૈશા તોશિબા વિરુદ્ધસ. તોશિબા એપ્લાયન્સિસ કંપની અને અન્ય, (૨૦૦૮) ૧૦ એસ.સી.સી. ૭૬૬). વડી અદાલત એ વાતનું મૂલવણ કરવામાં નિષ્ફળ ગઈ કે આ રાજકીય સ્પર્ધાનો મામલો હતો. અપીલકર્તાનો મામલો યોગ્ય દૃષ્ટિકોણથી ક્યારેય વિચારવામાં આવ્યો જ નથી.

૪૫. આવી તથ્યપરિસ્થિતિમાં, પ્રતિવાદી ક્રમાંક ૫ દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી ફરિયાદનો, સત્ય બહાર લાવવા માટે પુરાવા એકત્રિત કરવાની દૃષ્ટિએ, વધુમાં વધુ માત્ર સામગ્રીરૂપ આંક તરીકે જ ઉપયોગમાં લઈ શકાય.

હાલના કેસમાં, અપીલકર્તા વિરુદ્ધ સાબિત થયેલા તમામ આરોપોનો નિર્ણય માત્ર દસ્તાવેજી પુરાવાના આધારે જ કરવામાં આવ્યો હોવાથી, નોંધપોથી પર એવું કંઈ નથી જેના દ્વારા ફરિયાદી દર્શાવી શકે કે કાયદેસર રીતે આવશ્યક એવી સામાન્ય સભાની બેઠક અપીલકર્તાએ જાણપૂર્વક બોલાવી નહોતી।

૪૬. મકાનની સામાન્ય સભાની બેઠક ન બોલાવવી એ માત્ર કાયદેસરની આવશ્યકતાઓ અંગે અજ્ઞાનતાવશ અજાણતાં થયેલ તકનીકી ગેરવર્તન માત્ર હોઈ શકે. અપીલકર્તાએ પરિષદના કોઈ અપ્રિય ઠરાવ/માંગથી બચવા માટે તે જાણબૂઝીને/હેતુપૂર્વક કર્યું હતું, એવો કોઈનો કેસ નથી. સક્ષમ સત્તાધિકારીએ કે વડી અદાલતે એવો કોઈ તથ્યનિષ્કર્ષ નોંધ્યો નથી કે પરિષદની સામાન્ય સભાની બેઠક ન મળવાને કારણે કોઈ તાત્કાલિક/મહત્વનું કાર્ય હાથ ધરાઈ શક્યું નહોતું. માત્ર નિર્ધારિત પ્રક્રિયા મુજબ પોતાનું વર્તન ન રાખવું અથવા નિગમિત સંસ્થાને કોઈ અનુરૂપ નુકસાન થયા વિના બેઠક યોજવામાં થયેલ ચૂક, માત્ર અનુમાનના આધારે આપોઆપ ગેરવર્તન ગણાઈ શકતી નથી, જો સુધી કોઈ હકારાત્મક ઈરાદાપૂર્વકનું ગેરવર્તન દર્શાવવામાં ન આવે. બેઠક બોલાવવામાં આવી નહોતી તે સ્વીકારાયેલ તથ્ય હતું. જોકે, કોઈ હેતુપ્રેરિત આક્ષેપના અભાવે, અપીલકર્તા દ્વારા બેઠક ન બોલાવવી માત્ર પોતાના બળે આરોપ સાબિત કરવા માટે પૂરતી હોઈ શકતી નહોતી.

અધિનિયમ ૧૯૬૫ ની કલમ ૮૧ મુજબ સામાન્ય કારોબારના નિવારણ માટે અધ્યક્ષે કાઉન્સિલની બેઠક, છેલ્લી પૂર્વવર્તી નિયમિત બેઠક યોજાઈ હતી તેની તારીખથી બે મહિનાની અવધિની અંદર બોલાવવી આવશ્યક છે. કાનૂની જોગવાઈઓમાં વધુમાં એ પણ નિર્ધારિત કરવામાં આવ્યું છે કે જો અધ્યક્ષ ઉપરોક્ત નિર્ધારિત અવધિમાં નિયમિત બેઠક બોલાવવામાં નિષ્ફળ જાય, તો મુખ્ય અધિકારી એવી નિષ્ફળતાનો અહેવાલ કલેક્ટરને આપી શકે છે અને કલેક્ટર તેમાં નિર્ધારિત પ્રક્રિયાને અનુસરી કાઉન્સિલની નિયમિત બેઠક બોલાવી શકે છે. કુલ કાઉન્સિલોની સંખ્યાના એક–ચોથાથી ઓછા નહીં એવા સભ્યોની વિનંતિ પર અધ્યક્ષ બેઠક પણ બોલાવી શકે છે. તેથી, તમામ જોગવાઈઓનું યુક્તિસંગત વાચન કરતાં એ સ્પષ્ટ થાય છે કે જો અધ્યક્ષ બેઠક બોલાવવામાં નિષ્ફળ જાય, તો બેઠક બોલાવવાના અન્ય ઉપાયો ઉપલબ્ધ છે અને આવી પરિસ્થિતિમાં, જ્યારે આ મુદ્દે અપીલકર્તાએ કારણદર્શક નોટિસના જવાબમાં વાજબી સમજૂતી આપી હતી, ત્યારે સક્ષમ સત્તાધિકારીએ આવો કઠોર આદેશ પસાર કરી શક્યો હોત નહીં.

૪૭. પાઈપલાઈન ઘણાં ઊંચા દરે પાથરવા અંગેના અન્ય આક્ષેપો સુધી મર્યાદિત રીતે જોવામાં આવે તો, અપીલકર્તાનો સ્પષ્ટ કેસ એવો રહ્યો છે કે અગાઉના ઠેકેદારે કામ વચ્ચે જ છોડી દીધેલું હોવાથી અને શહેરમાં પાણીની તંગી હોવાથી, ચીફ ઓફિસર અને જુનિયર ઈજનેરે તકનીકી પાસાની વિચારણા કરીને પછી અપીલકર્તા, ચીફ ઓફિસર અને જુનિયર ઈજનેરની સહીઓ હેઠળ કાઉન્સિલ સમક્ષ ભલામણો મોકલવામાં આવી હતી, અને અંતે કાઉન્સિલે ઉક્ત ટેન્ડરો

સ્વીકારતો ઠરાવ પસાર કર્યો હતો. આવી તથ્યપરિસ્થિતિમાં, યોગ્ય ચર્ચા–વિચારણા પછી તે ગૃહનો સામૂહિક સર્વસંમતિનો નિર્ણય હતો. સ્વીકારેલી વાત એ છે કે, તે અપીલકર્તાએ પોતે આપેલા કરારની અનુમોદન પણ નહોતું. તેથી, કલ્પનાની કોઈપણ હદ સુધી જઈને પણ તેને અપીલકર્તાનો વ્યક્તિગત નિર્ણય ગણાવી શકાય નહીં અને સક્ષમ સત્તાધિકારીએ આ બાબતની મૂલવણી કરવામાં નિષ્ફળતા દર્શાવી કે ટેન્ડરો કાઉન્સિલે પોતે સ્વીકાર્યા હતા, માત્ર અપીલકર્તાએ નહીં. તેથી, ટેન્ડરોની સ્વીકૃતિ માટે તેને જવાબદાર ઠરાવી શકાય નહીં.

અમે પ્રતિવાદી નં. ૫ દ્વારા દાખલ કરાયેલ પ્રત્યુત્તર સોગંદનામું, જે આ અદાલત સમક્ષ ફરિયાદી છે, તેનું અવલોકન કર્યું છે અને તેમાં ક્યાંય એવો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો નથી કે ટેન્ડરો કાઉન્સિલ દ્વારા સ્વીકારવામાં આવ્યા નહોતા; તેના બદલે એવો આક્ષેપ કરવામાં આવ્યો છે કે ટેન્ડરો વધુ ઊંચા દરે સ્વીકારવામાં આવ્યા હતા જેથી કોન્ટ્રાક્ટરને આર્થિક લાભ મળી શકે. તેવી જ રીતે, બેઠક ન બોલાવવા બાબતે તકનીકી મુદ્દો ઉઠાવવામાં આવ્યો છે અને એવી ગંભીર અનિયમિતતાઓ આચરવામાં આવી હોવાનું કહેવામાં આવ્યું છે કે બેઠક ન બોલાવવાના તેના ઉપેક્ષાને આધારે અપીલકર્તાને અયોગ્ય ઠેરવવા પૂરતું કારણ બને; પરંતુ એવો તેનો કેસ નથી કે તેણે આ કૃત્ય જાણપૂર્વક કર્યું હતું. રાજ્ય દ્વારા દાખલ કરાયેલ પ્રત્યુત્તર સોગંદનામું અહીં સંકળાયેલા મુદ્દાઓ સંબંધે કંઈ જ પ્રગટ કરતું નથી અને એવું જણાય છે કે શપથકર્તા/અધિકારીએ કોઈ હેતુ વિના માત્ર ઔપચારિકતાઓ પૂર્ણ કરી છે.

૪૮. ઉપસંહારરૂપે, નોંધ પર રહેલા સમગ્ર પુરાવાની મૂલવણી કર્યા બાદ અમારું વિવેચિત મત એવું છે કે અપીલકર્તા વિરુદ્ધ કાઉન્સિલની બેઠક ન બોલાવવાના સંદર્ભમાં સાબિત થયેલો પ્રથમ આક્ષેપ, પદચ્યુતિના આદેશને યોગ્ય ઠેરવતો નહોતો અને અપીલકર્તા દ્વારા રજૂ કરાયેલ સમજૂતી સ્વીકારી શકાત. અન્ય આક્ષેપો અપીલકર્તા વિરુદ્ધ સાબિત થઈ શક્યા નહોતાં, કારણ કે વધુ દરવાળા ટેન્ડરો કાઉન્સિલે પોતે જ સ્વીકાર્યા હતા અને તે માટે અપીલકર્તાને એકમાત્ર જવાબદાર ઠેરવી શકાય નહીં. પ્રતિવાદી નં. ૫ રાજકીય પ્રતિસ્પર્ધી હોવાથી, તેને વિવાદમાં પક્ષકાર તરીકે સ્વીકારવામાં આવી શક્યો નહોતો. કાઉન્સિલની બેઠક ન બોલાવવાનો આક્ષેપ તો અપીલકર્તાએ પોતે જ સ્વીકારી લીધો હતો; તેથી વધુ પુરાવાની જરૂર નહોતી, કારણ કે સ્વીકારોક્તિ શ્રેષ્ઠ પુરાવો છે. સક્ષમ સત્તાધિકારીએ માત્ર તેની સમજૂતી પર વિચાર કરી અંતિમ નિર્ણય લઈ શક્યો હોત. જ્યાં સુધી અન્ય આક્ષેપોનો પ્રશ્ન છે, ઉપર નોંધ્યા મુજબ, વધુ દરે ટેન્ડર સ્વીકારવાનો નિર્ણય કાઉન્સિલનો સર્વસંમતિથી લેવાયેલ સામૂહિક નિર્ણય હતો અને જણાવેલ આક્ષેપોમાં અપીલકર્તાને દોષિત ઠેરવી શકાય તેમ નહોતું. તેથી, વર્તમાન પ્રકરણ કાનૂની દુર્ભાવનાનું સંપૂર્ણપણે સ્પષ્ટ પ્રકરણ છે અને તેથી વિવાદિત આદેશો રદ કરવામાં આવવા પાત્ર છે. કાઉન્સિલના વિધિવત્ ચૂંટાયેલા સભ્ય/અધ્યક્ષને, કાયદા હેઠળ પ્રદાન કરાયેલા સુરક્ષાત્મક ઉપાયોના કડક પાલન વિના, જેનું સૂચિત રીતે ચુસ્ત પાલન કરવું આવશ્યક હતું, આવી ઢીલી અને બેદરકારીભરી રીતથી પદચ્યૂત કરી શકાય નહીં.

૪૯. અપીલકર્તાએ વડી અદાલત સમક્ષ તેમજ આ અદાલત સમક્ષ તથ્યનો પ્રશ્ન ઉઠાવ્યો છે અને રજૂ કર્યું છે કે માનનીય મુખ્યમંત્રી સમક્ષ સુનાવણી સમયે પ્રતિવાદી ક્રમાંક ૫ એ નવા આધારો ઉઠાવ્યા હતા અને અપીલકર્તાએ ગંભીર આક્ષેપો ઉપસ્થિત કર્યા હતા, કારણ કે તેને તેનો જવાબ આપવા માટે કોઈ તક મળી નહોતી. તેથી, અપીલકર્તાને તેનો ખંડન કરવાની તક આપવા હેતુથી સક્ષમ સત્તાધિકારીએ કેસ મુલતવી રાખ્યો હતો અને સચિવને તારીખ નક્કી કરવા નિર્દેશ આપ્યો હતો જેથી અપીલકર્તા તે નવા આક્ષેપો/આધારોનો સામનો કરી શકે. તેમ છતાં, અપીલકર્તાને પદ પરથી દૂર કરવાનો અને તેને વધુ છ વર્ષની અવધિ માટે અયોગ્ય જાહેર કરવાનો પડકારિત આદેશ પસાર કરવામાં આવ્યો હતો. પડકારિત આદેશમાંથી એવું સ્પષ્ટ થતું નથી કે એવા કયા નવા આધારો હતા જે અપીલકર્તાને જાહેર કરવામાં આવ્યા નહોતા. તેથી, અપીલકર્તાને કથિત નવા આધારોનો સામનો કરવાની તક આપવા માટે સક્ષમ સત્તાધિકારીએ કેસ મુલતવી રાખ્યો હતો કે કેમ તે નિશ્ચિત કરવા માટે, આ અદાલતે તા. ૧૩.૨.૨૦૧૨ ના આદેશ દ્વારા ચુકાદો અનામત રાખતાં રાજ્ય તરફથી વિદ્વાન સ્થાયી વકીલ શ્રી માઇક પ્રકાશ દેસાઈને બે અઠવાડિયાની અંદર આ અદાલત સમક્ષ મૂળ રેકોર્ડ રજૂ કરવા જણાવ્યું હતું. રાજ્ય સત્તાધિકારીઓને શ્રેષ્ઠ રીતે જ જાણીતા કારણોસર ન તો રેકોર્ડ અમારી સમક્ષ રજૂ કરવામાં આવ્યો છે અને ન તો તે રજૂ કરવા માટેનો સમય વધારવા કોઈ અરજી કરવામાં આવી છે.

વાસ્તવમાં, આ અદાલતને મૂળ અભિલેખ જોવા અને અપીલકર્તાની ફરિયાદની તપાસ કરવા પરથી વંચિત રાખવામાં આવી છે. રાજ્ય સત્તાધિકારીઓએ દેશની સર્વોચ્ચ અદાલત પ્રત્યે જે રીતે વર્તન કર્યું છે તે અંગે અમે અમારી ગંભીર ચિંતા

અને આઘાત વ્યક્ત કરીએ છીએ. આવી હકીકતસભર પરિસ્થિતિમાં, અદાલત પાસે રાજ્ય વિરુદ્ધ પ્રતિકૂલ અનુમાન દોરવા સિવાય અન્ય કોઈ વિકલ્પ નથી.

૫૦. ઉપરોક્તને ધ્યાનમાં રાખીને, અપીલ સફળ થાય છે અને મંજૂર કરવામાં આવે છે. તા. ૧૮.૬.૨૦૦૯નો વડી અદાલતનો ચુકાદો અને આદેશ તેમજ માનનીય મુખ્યમંત્રી દ્વારા તા. ૨૧.૩.૨૦૦૯ના રોજ પસાર કરાયેલ આદેશ આથી રદ કરવામાં આવે છે.

૫૧. આ અદાલતે અરજી સ્વીકારતી વખતે તા. ૧૭.૭.૨૦૦૯ ના આદેશ દ્વારા અપીલકર્તાને આંતરિમ રક્ષણ આપ્યું હતું, જે તા. ૧૩.૮.૨૦૦૯ ના આદેશ દ્વારા આગળના આદેશો સુધી લંબાવવામાં આવ્યું હતું અને તેથી, આક્ષેપિત આદેશો અમલમાં રહ્યા નહોતા. તેથી, એવું માનવામાં આવશે કે અપીલકર્તા વિરુદ્ધ ક્યારેય કોઈ આદેશ પસાર કરવામાં આવ્યો જ ન હતો.

૫૨. કેસના તથ્યો અને પરિસ્થિતિઓમાં, ખર્ચ અંગે કોઈ આદેશ કરવામાં આવશે નહીં.

૫૩. આ આદેશની નકલ મહારાષ્ટ્ર રાજ્ય, બોમ્બેના મુખ્ય સચિવને સીધી મોકલવામાં આવે, જેથી તેઓ તપાસ હાથ ધરી શકે અને કઈ પરિસ્થિતિઓ હેઠળ રાજ્ય સત્તાધિકારીઓએ આ અદાલતના તા. ૧૩.૨.૨૦૧૨ ના આદેશના પાલનની ખાતરી ન કરવાનો નિર્ણય લઈ શક્યા તે બાબતે પોતાનું વ્યક્તિગત સોગંદનામું, આ આદેશ પ્રાપ્ત થયાની તારીખથી ચાર અઠવાડિયાની અંદર, આ અદાલતના રજીસ્ટ્રાર જનરલને મોકલે, જે તે સોગંદનામું ફાઈલ સાથે બેન્ચ સમક્ષ મૂકે.

This judgment has been translated using AI Tool – SUVAS.

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદીત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઇ શકશે નહીં. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.